

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ
Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η διερεύνηση των αναγκών των μονογονεϊκών οικογενειών

Υπεύθυνη καθηγήτρια:

Αθανασία Στρατική Πανταζάκα

Μετέχοντες σπουδαστές:

Κικιώνη Αγαθή

Τζιάρτα Μαρία

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στη Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας

Πάτρα, Οκτώβριος 2011

Η επιτροπή της έγκρισης της πτυχιακής εργασίας:

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	v
Περίληψη μελέτης.....	vi
Abstract	viii
Εισαγωγή	xi
i. Αναγκαιότητα μελέτης	xii
ii. Σκοπός μελέτης	xiii
iii. Ορισμοί όρων	xiv

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1.1 Ιστορική αναδρομή.....	13
1.1.2 Ορισμοί μονογονεϊκής οικογένειας.....	16
1.1.3. Τύποι μονογονεϊκής οικογένειας.....	18
1.1.4. Αίτια αύξησης του φαινομένου.....	27
1.1.5. Προβλήματα που αντιμετωπίζει η μονογονεϊκή οικογένεια.....	30
1.1.6. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά.....	33
1.1.7 Κοινωνία και μονογονεϊκή οικογένεια.....	36
1.1.8. Νομοθετικό πλαίσιο για μονογονεϊκές οικογένειες.....	39
1.1.9. Δομές υποστήριξης μονογονεϊκής οικογένειας.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Είδος έρευνας.....	53
2.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	55
2.3 Πληθυσμός δείγμα.....	56
2.4 Επιλογή εργαλείων έρευνας.....	57
2.5 Τόπος και χρόνος έρευνας.....	61
2.6 Συλλογή δεδομένων.....	61
2.7 Κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμός δεδομένων.....	62

2.8 Ζητήματα δεοντολογίας.....	63
2.9 Περιορισμοί έρευνας.....	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης.....	67
3.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων μελέτης και έρευνας.....	70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ.....	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	96

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής δήμου Λαρισαίων και τις Μονογονεϊκές οικογένειες που είναι εγγεγραμμένες στον οργανισμό αυτό για την βοήθεια και την συνεργασία που μας προσέφεραν με μεγάλη προθυμία.

Επίσης, όλους τους καθηγητές μας που με τις γνώσεις που μας έδωσαν σε όλη την διάρκεια των σπουδών μας, μας βοήθησαν να δούμε την ζωή μας με διαφορετικό αλλά και πιο ώριμο τρόπο.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερω την κα. Πανταζάκα που ανέλαβε την πτυχιακή μας εργασία με μεγάλη προθυμία και χαρά και μας βοήθησε με τις γνώσεις της και την εμπειρία της να την διεκπεραιώσουμε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εργασία αυτή μελετά την μονογονεϊκή οικογένεια ως μια νέα μορφή οικογένειας και διερευνά τις ανάγκες και τα προβλήματά της. Αρχικά γίνεται μια αναφορά στο θέμα της μελέτης καθώς και στον σκοπό και στους επιμέρους στόχους της εργασίας αυτής. Επίσης γίνεται μία διευκρίνιση των όρων που αναλύονται παρακάτω.

Το κεφάλαιο 1 ξεκινάει με μια ιστορική αναδρομή για την οικογένεια γενικά, και στη συνέχεια αναφέρονται πιο συγκεκριμένα, οι ορισμοί της μονογονεϊκής οικογένειας σύμφωνα με συγκεκριμένους συγγραφείς. Παρακάτω, παρουσιάζονται και αναλύονται οι τύποι της μονογονεϊκής οικογένειας όπως επίσης και τα αίτια της αύξησης του φαινομένου αυτού. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες με αρχηγό την μητέρα αλλά και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ίδια τα παιδιά εξαιτίας της απουσίας του πατέρα με αποτέλεσμα αυτό να δημιουργεί ένα ανεκπλήρωτο κενό. Πιο κάτω αναφέρεται η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στην μονογονεϊκή οικογένεια και την ίδια την κοινωνία ενώ αναφέρονται και κάποια στερεότυπα και προκαταλήψεις που δημιουργούνται. Το γεγονός δηλαδή, ότι μια χωρισμένη ή μια ανύπαντρη μητέρα μεγαλώνει μόνη το παιδί της, να δημιουργεί ένα κακό πρότυπο για μια κοινωνία βασισμένη στο διγονεϊκό μοντέλο. Τέλος παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τις οικογένειες με ένα γονέα, τις διευκολύνσεις και τις άδειες που δικαιούται ένας εργαζόμενος μονογονέας, τα οφέλη που προκύπτουν στους πολύτεκνους μονογονείς και τα επιδόματα που δικαιούνται. Ενώ παρακάτω ακολουθούν οι δομές υποστήριξης για τις μονογονεϊκές οικογένειες, οι υπηρεσίες που προσφέρουν και ποιος είναι ο σκοπός τους.

Στο κεφάλαιο 2 αναφέρεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την συγγραφή της μελέτης αυτής. Το είδος της έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι η ποιοτική ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν, ο πληθυσμός και το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας όπως επίσης και τα εργαλεία που επιλέχθηκαν για την

πραγματοποίηση της μελέτης. Στη συνέχεια ακολουθεί ο τόπος και ο χρόνος που διεξάγεται η έρευνα ενώ παρακάτω γίνεται μια αναφορά στις μεθόδους για τη συλλογή δεδομένων και ποια μέθοδος επιλέχθηκε για την συγκεκριμένη έρευνα. Παρακάτω παρουσιάζονται τα κριτήρια για την εισαγωγή και τον αποκλεισμό δεδομένων, τα ζητήματα δεοντολογίας που προκύπτουν και τέλος οι περιορισμοί που αντιμετωπίστηκαν κατά την διάρκεια της έρευνας.

Στο κεφάλαιο 3 πραγματοποιείται η ανάλυση της ποιοτικής έρευνας και αναφέρονται οι διαδικασίες που ακολουθούνται. Στη συνέχεια γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων μελέτης και έρευνας, τα ευρήματα δηλαδή που προκύπτουν από κάθε συνέντευξη. Τέλος η συνέντευξη οργανώνεται σε τέσσερις άξονες που ο καθένας αναλύεται μέσα από τη συνέντευξη.

Τέλος το κεφάλαιο 4 περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από το ερευνητικό κομμάτι και τις προτάσεις για μελλοντικές έρευνες που θα μπορούσαν να υπάρξουν όσον αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες.

ABSTRACT

This project studies families with one parent a new form of family and looks into their needs and their daily problems. At first it is going to be a reference on the topic of this study as well as the aim and the targets of this project.

The first chapter starts with a general reference of this kind of family in the past. Then are referred the definitions of families with one parent more specifically according to major authors. Next all the types of families with one parent are presented and analyzed as well as the causes of this increase. In addition there is also a reference on the problems which families with one parent have to deal with on a daily base especially families where the mother has the leading part in the family. As a result a lot of problems come from this situation which have a negative impact on the children because of their father's absence. To make matters worse a huge gap is created which unfortunately can not be replaced. The relation between the family with one parent and the society is mentioned as well as some stereotypes and prejudices derive from this phenomenon. The fact that a divorced mother or even worse a single mother raises her child on her own that automatically creates a lot of problems for the rest of the society. Not to mention the fact that not only the mother is blotted but also her child. Finally this chapter presents the legislative framework which concerns families with one parent, the facilities and furloughs which an one parent who works deserves. There are also benefits for those who have many children and are mentioned the allowances they deserve. Next this study refers to the supportive structure for those families, their service and their aim towards them.

In chapter 2 it is mentioned the methodology which was followed for the writing of this study. This kind of research which was accomplished is quite qualitative while all the questions follow which derive from this. We can also see the population and then sample of this specific research as well as the tools that were chosen for the accomplishment of this study. Then we find out about the place and the time this research takes place. What is more

there is a report on the methods which were followed in order to collect all these facts and which method was chosen for this specific research. Also all the measures are presented for the entrance or the disqualification of the facts the matters of ethics and finally the restrictions during this research.

In the third chapter a qualitative analysis is accomplished concerning this research and all the procedures which follow? Are also mentioned. Next we can see the presentation of the results which come from this research and study. All the findings that derive from each interview. Finally the whole investigation is based on four keystones and each of them has one question. The fourth chapter includes all the conclusions that come from this researching field and the suggestions for future researches if any concerning families with one parent.

Εισαγωγή

"Η οικογένεια είναι ένα ψέμα, επινοημένο από αυτούς που οργάνωσαν τους ανθρώπους για να εκμεταλλεύονται καλύτερα την υπακοή τους στους κανόνες και στους μύθους. Επαναστατεί κανείς ευκολότερα όταν είναι μόνος, υπακούει ευκολότερα όταν ζει με άλλους. Η οικογένεια δεν είναι παρά το φερέφωνο ενός συστήματος που δεν μπορεί να σου επιτρέψει την ανυπακοή: η ιερότητα της είναι ανύπαρκτη ..." (Γράμμα σε ένα παιδί που δεν γεννήθηκε ποτέ, Οριάνα Φαλάτσι, 1976, σελ. 45).

Ορίζοντας την οικογένεια θα λέγαμε ότι είναι ένας κοινωνικός θεσμός, δηλαδή είναι ένα παγιωμένο πλέγμα κοινωνικών σχέσεων και παγιωμένοι και κοινωνικά αποδεκτοί τρόποι ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς και δράσης με στόχο την επίτευξη ενός κοινωνικά σημαντικού σκοπού. Η οικογένεια είναι ένας θεσμός πολύσκοπος και στους κοινωνικά σημαντικούς σκοπούς της περιλαμβάνονται η βιολογική και η κοινωνική αναπαραγωγή, δηλαδή η εξασφάλιση της συνέχειας της κοινωνίας. Όπως κάθε κοινωνικός θεσμός, ο θεσμός της οικογένειας δεν επηρεάζεται από προσωπικές αντιλήψεις και επιθυμίες. Όπως φαίνεται καμιά άλλη κοινωνική ομάδα, φορέας ή θεσμός δεν μπορεί να καλύψει το σύνολο των λειτουργιών που καλύπτει η οικογένεια. (Μουσούρου, 2005)

Η είσοδος της γυναίκας στον εργασιακό χώρο, σε ανταγωνιστικό πλέον πλαίσιο, κατέστησε δεδομένη όχι μόνο την οικονομική της ευρωστία, αλλά τη γενικότερη αυτονομία και ανεξαρτησία της. Η οικονομική της άνθηση την απομάκρυνε από την άμεση εξάρτηση της από τον άνδρα, γεγονός που είχε ως συνέπεια να τροποποιηθούν σημαντικά οι παραδοσιακές εγγραφές της, που περιγράφουν τον τρόπο που σχετίζεται με το αντίθετο φύλο. Μπορεί να επιλέγει πλέον όχι μόνο το σύντροφο της, αλλά και τον τρόπο ζωής της, το αν και πότε θα παντρευτεί και φυσικά το αν και πότε θα αποκτήσει απογόνους μόνη ή με έναν άντρα στο πλευρό της. Σήμερα, άλλωστε, δεν είναι απαραίτητη ούτε κοινωνικά αλλά ούτε και βιολογικά η συμβολή του άνδρα προκειμένου η σύγχρονη χειραφετημένη γυναίκα να αποφασίσει να γίνει μητέρα. (Κογκίδου, 1995)

Τα τελευταία χρόνια, στις δυτικές κοινωνίες σημειώνονται φαινόμενα όπου μια ισχυρή γυναικεία προσωπικότητα δεν θέλει να παντρευτεί, συγκατοικεί με την επιτυχημένη καριέρα της στα μεγάλα αστικά κέντρα, και προβάλλει τον καταξιωμένο ρόλο της νιώθοντας υπερήφανη επειδή κατάφερε να αποκτήσει ισότιμη σχέση με τον άνδρα - επαγγελματία. Αυτή, η δυναμική γυναίκα πιστεύει ότι ο γάμος είναι στις μέρες μας ένας ξεπερασμένος θεσμός, ότι δεν υπάρχουν άνδρες να την ακούσουν και να τη στηρίξουν στις ανάγκες της, οπότε αποφασίζει είτε να κάνει περιστασιακές σχέσεις σεξουαλικού τύπου είτε να απέχει από τη συντροφικότητα. Δεν είναι όμως λίγες οι φορές που στο έσχατο κάλεσμα της φύσης της, στην ανάγκη της να τεκνοποιήσει, μπορεί να επισκεφτεί κέντρα εξωσωματικής γονιμοποίησης για να πραγματοποιήσει και αυτόν το στόχο της αφού στα άμεσα σχέδια της προφανώς δεν είναι η δημιουργία οικογένειας με τον παραδοσιακό τρόπο. Κάπως έτσι καταλήγουμε σε μια άλλη μορφή οικογένειας, τη μονογονεϊκή. (Κογκίδου,1995)

Αναγκαιότητα μελέτης

Μια νέα κοινωνική πραγματικότητα δημιουργείται τα τελευταία χρόνια με την αύξηση που σημειώνεται στον αριθμό των μονογονεϊκών οικογενειών.

Τις τελευταίες δεκαετίες οι μονογονεϊκές αυξήθηκαν στις ευρωπαϊκές χώρες. Σήμερα αντιπροσωπεύουν το 3% περίπου όλων των ευρωπαϊκών οικογενειών και το 9% των οικογενειών με παιδιά. Οι γυναίκες αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των μονογονέων τόσο στην Ευρώπη γενικά όσο και στην Ελλάδα ειδικά, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται στο 91%..(Κογκίδου,1995)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν μια πραγματικότητα η οποία γίνεται όλο και πιο ορατή στατιστικά και αποκτά όλο και μεγαλύτερη κοινωνική σημασία στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη Δήμητρα Κογκίδου. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει ραγδαίες αλλαγές στη δομή, το μέγεθος αλλά

και τη σύνθεση των οικογενειών και των νοικοκυριών στις χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μάλιστα, σύμφωνα με την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κοινωνική κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το 2003, σταδιακά αυξάνονται οι γεννήσεις εκτός γάμου, τα διαζύγια και κατ'επέκταση οι μονογονεϊκές οικογένειες. Πιο συγκεκριμένα, το 2000 το 10% των παιδιών έως 14 ετών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ζούσαν σε μονογονεϊκή οικογένεια -κυρίως με τη μητέρα-, ενώ το ίδιο ποσοστό δέκα χρόνια πριν, δηλαδή το 1990, ήταν γύρω στο 6%. Αυτήν τη στιγμή στην Ελλάδα λειτουργούν δεκαοκτώ σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίοι θα συμμετάσχουν και στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο. (Κογκίδου,1995)

Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της παρακάτω εργασίας είναι να παρουσιαστεί η μονογονεϊκή οικογένεια σαν μια νέα μορφή οικογένειας.

Επί μέρους στόχοι είναι:

- Να μελετηθεί και να διερευνηθεί η οικογένεια ως θεσμός
- Να οριστεί η μονογονεϊκή οικογένεια
- Να αναφερθούν τα αίτια εμφάνισης της
- Να διερευνηθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει.
- Να αναφερθούν οι ευθύνες που έχει καθώς και αυτές που έχουμε εμείς απέναντι της.
- Να καταγραφεί η νομοθεσία.
- Να αναφερθούν τα υποστηρικτικά προγράμματα για τη μονογονεϊκή οικογένεια

Ορισμοί όρων

Μονογονεϊκή οικογένεια: "Η μονογονεϊκή οικογένεια περιλαμβάνει έναν ενήλικα και τα ανήλικα τέκνα του. Αυτό είναι συνέπεια θανάτου ενός γονέα, διαζυγίου ή από γάμους που δεν λύθηκαν τυπικά - νομικά, αλλά οι σύζυγοι έχουν χωρίσει ή εγκαταλειφθεί από τον ένα γονέα, με αποτέλεσμα ο άλλος να αναλάβει τα παιδιά, όπως επίσης και η οικογένεια του άγαμου γονέα". (Μαντζιάφου 1986, Μισέλ 1993 και Τσαούση 1991)

Άγαμη μητέρα: "Άγαμη ονομάζεται η μητέρα η οποία έχει τεκνοποιήσει ένα ή και περισσότερα παιδιά τα οποία όμως τα έχει αποκτήσει εκτός γάμου. (www.isotita.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1.1 Ιστορική αναδρομή

Η οικογένεια αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κοινωνικούς θεσμούς. Ανεξάρτητα από τις μορφές με τις οποίες εμφανίζεται κάθε φορά, τη συναντάμε σ' όλες ανεξαιρέτα τις κοινωνίες, πράγμα που δείχνει ότι αποτελεί μια από τις κύριες μορφές της συλλογικής ζωής του ανθρώπου (Παπαϊωάννου, 1994).

Το γεγονός αυτό, ότι δηλαδή υπάρχει με παραλλαγή σε όλες τις κοινωνίες, οφείλεται στο ότι είναι ένας θεσμός που επιτελεί ταυτόχρονα πολλές λειτουργίες και έχει πολλούς σκοπούς. Οι λειτουργίες και οι σκοποί που εξυπηρετεί είναι τόσο σημαντικοί για την εκάστοτε κοινωνική ομάδα, που την καθιστούν κοινωνικό φαινόμενο.

Οι λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια, εξαρτώνται από τη μορφή της κοινωνίας, μέσα στην οποία αυτή υπάρχει. Σύμφωνα με τον Τσαούση (1991), στη γεωργική - αγροτική - παραδοσιακή κοινωνία, η οικογένεια εξασφαλίζει τη βιολογική αναπαραγωγή, την εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση της νέας γενιάς, την κάλυψη προνομιακών αναγκών των μελών της (φροντίδα των ασθενών, των ηλικιωμένων κ.λπ.), την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών των μελών (αγάπη, ασφάλεια κ.λπ.). Τέλος, λειτουργεί ως πλήρης οικονομική μονάδα, δηλαδή ως μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης.

Η οικογένεια, είναι ένας ζωντανός οργανισμός που μεταβάλλεται και διαφοροποιείται από αλλαγές - στη δομή και στη μορφή της - που άλλοτε προηγήθηκαν και άλλοτε ακολούθησαν τις κοινωνικές - οικονομικές - πολιτιστικές και ηθικές μεταβολές στην πορεία της ανθρωπότητας.

Μία από τις βασικότερες αλλαγές που έχει υποστεί η οικογένεια στη σημερινή εποχή είναι ότι άλλαξε μορφή και από "εκτεταμένη" έγινε "πυρηνική". Σ' αυτό το χαρακτηρισμό δείχνουν να συμφωνούν πολλοί συγγραφείς και μελετητές του θέματος.

Ειδικότερα, μετά από μελέτη που έγινε σε συγγραφικά έργα των Παπαϊωάννου (1994), Τσαούση (1991), η εκτεταμένη οικογένεια, η οποία χαρακτηρίζει τις παλαιότερες κοινωνίες και εξακολουθεί να χαρακτηρίζει έναν αριθμό αγροτικών οικογενειών, αποτελείται από τους δύο γονείς, τα παιδιά και από έναν κύκλο συγγενικών προσώπων, π.χ. θείους, ανίψια, ξαδέρφια. Παρέχει στα μέλη της ένα πλέγμα προνοιακών υπηρεσιών, άνοδο του βιοτικού επιπέδου, οικονομική επιβίωση και βοηθάει τα μέλη της να αποκτήσουν εμπειρίες, γνώσεις και αξίες.

Εντούτοις, ασκεί πίεση στα μέλη της, η ελευθερία περιορίζεται για το καλό του συνόλου και ο ρόλος του καθενός είναι προκαθορισμένος. Συνήθως ο πατέρας είναι ο αρχηγός. Αποφασίζει για τα οικονομικά της οικογένειας, ελέγχει τη σύζυγο και τα παιδιά, είναι ο "κουβαλητής" - εργαζόμενος. Χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι η σύζυγος μαζί με τα παιδιά δεν βοηθούν και στα κτήματα. Τα παιδιά μένουν στο σπίτι και μεγαλώνουν κάτω από την επίβλεψη και τη φροντίδα των παππούδων. Το φύλο τους έχει σημασία για τη μεταχείριση τους στο σπίτι, στις εξόδους, στο γάμο.

Η οικογένεια είναι ο σημαντικότερος θεσμός της κοινωνίας μας. Συμβάλλει στην μετάδοση κοινωνικών αξιών και κανόνων, εδραιώνει ένα δίκτυο από συστήματα αξιών, τα «πρέπει και δεν πρέπει» της συμπεριφοράς που οφείλουν να έχουν τα μέλη της οικογένειας τόσο μέσα όσο και έξω από αυτήν και ενώνει τα μέλη της μέσω κοινών παραδοχών, προσδοκιών, στόχων, θρησκευτικών, κοινωνικών και σεξουαλικών δικαιωμάτων και απαγορεύσεων. Κατά αυτόν τον τρόπο η οικογένεια ικανοποιεί τις ηθικές, οικονομικές, συναισθηματικές και άλλες ιδιαίτερες ανάγκες των μελών της. Από αυτήν άλλωστε πηγάζουν τα πιο συγκλονιστικά από τα βαθύτερα, τα πιο προσωπικά και τα πλέον αποκαλυπτικά συναισθήματα μας. Στο πλαίσιο της οικογένειας βιώνουμε τα συναισθήματα της αγάπης, της έλξης, της στοργής αλλά και του πόνου. (Μουζακίτης, 1999)

Στο πλαίσιο της οικογένειας εδραιώνονται μοναδικές και εντελώς ξεχωριστές σχέσεις, που μερικές φορές δεν γίνονται κατανοητές από όσους βρίσκονται έξω από τον οικογενειακό κύκλο. Αυτό οφείλεται στο ότι οι οικογένειες διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την ποιότητα των

διαπροσωπικών τους σχέσεων. Στις οικογένειες, οι σχέσεις ανάμεσα στους ενηλίκους και στα παιδιά παρουσιάζουν διαφορές ως προς το βαθμό και την ένταση. Κάποιες σχέσεις γίνονται αποδεκτές από τα μέλη της οικογένειας ενώ κάποιες άλλες απορρίπτονται. (Μουζακίτης, 1999)

Εμβαθύνοντας, η Μαντζιάφου (1986) επισημαίνει ότι οι έννοιες μοναξιά, ηθική και υλική συμπαράσταση που πλήττουν την οικογένεια, από την οποία θα λείπει ο ένας γονέας για διάφορους λόγους: θάνατος διαζύγιο, εγκατάλειψη, στη εκτεταμένη οικογένεια είναι άγνωστες, επειδή η ομάδα προσφέρει υποκατάστατα, π.χ. στην έλλειψη της μητέρας το υποκατάστατο θα είναι η γιαγιά, η θεία, η αδελφή. Στην έλλειψη πατέρα το υποκατάστατο θα είναι ο παππούς, ο θείος, ο αδελφός.

Έτσι, στις παλαιότερες εποχές, που η οικογένεια ήταν εκτεταμένη, η μονογονεϊκή οικογένεια δεν είχε ιδιαίτερη σημασία ούτε από κοινωνική ούτε από ιστορική πλευρά. Το πρόβλημα παίρνει διαστάσεις στην εποχή μας, όπου η συνήθης μορφή οικογένειας είναι η πυρηνική.

Σύμφωνα με τον Herbert (1997) σήμερα τα νοικοκυριά με έναν γονέα αυξάνονται συνεχώς και οι μοναχικές μητέρες ή οι μοναχικοί πατέρες αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες. Τα προβλήματα είναι τα ίδια, είτε οι γονείς έμειναν μόνοι επειδή το διάλεξαν, είτε χωρίς να το θέλουν εξαιτίας θανάτου, διαζυγίου, χωρισμού, είτε επειδή δεν παντρεύτηκαν ποτέ.

Σύμφωνα πάντα με τους ίδιους συγγραφείς, πυρηνική είναι η οικογένεια που ως πυρήνα έχει ένα ζεύγος συζύγων. Συνηθέστερα, είναι συζυγική οικογένεια, την οποία αποτελούν το ζευγάρι των συζύγων και τα ανήλικα παιδιά του μέχρι να δημιουργήσουν τη δική τους οικογένεια. Σε πολλές κοινωνίες μέχρι να πάψουν τα παιδιά να συντηρούνται από τους γονείς τους.

Παράλληλα, πυρηνική οικογένεια θεωρείται και το ζευγάρι που είτε δεν απέκτησε παιδιά, είτε αυτά έπαψαν να αποτελούν μέλη της οικογένειας.

Υπάρχει όμως και μια νέα μορφή οικογένειας η οποία θα μελετηθεί παρακάτω.

1.1.2 Ορισμοί μονογονεϊκής οικογένειας

Σύμφωνα με τους Μαντζιάφου. (1986), Μισέλ (1993), Τσαούση (1991), η μονογονεϊκή οικογένεια περιλαμβάνει έναν ενήλικα και τα ανήλικα τέκνα του. Αυτό είναι συνέπεια θανάτου ενός γονέα, διαζυγίου ή από γάμους που δεν λύθηκαν τυπικά - νομικά, αλλά οι σύζυγοι έχουν χωρίσει ή εγκαταλειφθεί από τον ένα γονέα, με αποτέλεσμα ο άλλος να αναλάβει τα παιδιά, όπως επίσης και η οικογένεια του άγαμου γονέα.

Η Ε. Συλλερό παρατηρεί ότι ο όρος μονογονεϊκή οικογένεια είναι λανθασμένος. Πρόκειται για μονογονεϊκό νοικοκυριό. Τα παιδιά έχουν πατέρα ή μητέρα που δεν αποτελεί πλέον μέλος του νοικοκυριού αλλά αποτελεί μέλος της οικογένειας τους. (Λ. Μουσούρου, 2005)

Η μονογονεϊκή μπορεί να είναι μητροκεντρική ή πατροκεντρική - ανάλογα με το ποιος από τους δύο γονείς αποτελεί τον αρχηγό της οικογένειας (Τσαούσης, 1991).

Εξετάζοντας, τη μονογονεϊκή οικογένεια, θεωρείτε ότι είναι μία ειδική κοινωνική ομάδα, αφού βρίσκεται σε μια νομική, οικονομική και κοινωνική θέση αρκετά διαφοροποιημένη από τη θέση της παραδοσιακής οικογένειας, που είναι δομημένη με δύο γονείς.

Σ' αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία αναφορά των μορφών μονογονεϊκής οικογένειας από νομικής πλευράς. Σύμφωνα με την Μαντζιάφου, (1986); οι μονογονεϊκές οικογένειες διακρίνονται σε : 1) μονογονεϊκή "φυσική", 2) μονογονεϊκή "νόμιμη" και 3) μονογονεϊκή λόγω νομιμοποίησης του παιδιού ή υιοθεσίας.

Όσο αφορά στην πρώτη κατηγορία, μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, τα αστικά δίκαια των δυτικών κοινωνιών έριχναν όλο το βάρος στη νόμιμη οικογένεια, αγνοώντας ή περιορίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τη λεγόμενη "φυσική" οικογένεια. Με τις αλλαγές, όμως, στη μορφή και δομή της οικογένειας, τα δίκαια των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών προσαρμόστηκαν με τα δεδομένα, γιατί η φυσική οικογένεια έπαιρνε

διαστάσεις και οικονομικές και κοινωνικές. Το φυσικό ή "εξώγαμο" παιδί δεν ήταν νομικά κατοχυρωμένο. Δεν του αναγνωριζόταν νομικές σχέσεις ή σχέσεις συγγένειας με τον πατέρα του. Στην πραγματικότητα, λοιπόν, "φυσική" οικογένεια είναι η οικογένεια που αποτελείται από την άγαμη μητέρα, η οποία έχει ένα ή περισσότερα παιδιά, των οποίων ο βιολογικός πατέρας είναι για το νόμο άγνωστος ή ανήκει, με τα δεσμά του γάμου, σε μια άλλη "νόμιμη", όμως, οικογένεια.

Στην δεύτερη κατηγορία, ανήκει η μονογονεϊκή οικογένεια, η οποία έχει απομείνει μετά από ένα διαζύγιο ή έναν θάνατο. Η Μαντζιάφου (1986) εδώ παρατηρεί ότι η μονογονεϊκή συνέπεια θανάτου, κρίνεται πολύ πιο ευνοϊκά από το νόμο, γιατί ο εναπομείναντας σύζυγος θεωρείται το θύμα και όχι ο υπεύθυνος της δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας.

Σύμφωνα με την Κογκίδου (1995) στην σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας του 1989 ορίζει τη μονογονεϊκή οικογένεια ως οικογένεια στην οποία «ένας γονέας -χωρίς σύζυγο ή σύντροφο αλλά ίσως μαζί με άλλα άτομα (π.χ. τους γονείς του/της)- ζει μαζί με ένα τουλάχιστον ανύπαντρο παιδί εξαρτημένο από αυτόν». Όριο της παιδικής ηλικίας θεωρείται στο πλαίσιο αυτού του ορισμού εκείνο των 18 ετών. Οι τρεις βασικές συνιστώσες του ορισμού είναι:

- α. Η οικογενειακή κατάσταση του μόνου γονέα.
- β. Η κατάσταση του νοικοκυριού.
- γ. Ο ορισμός του εξαρτημένου παιδιού.

Θεωρούνται συνεπώς μονογονεϊκές οικογένειες εκείνες στις οποίες ανήλικά παιδιά μεγαλώνουν μόνο με ένα γονέα, και αυτό ανεξάρτητα από τη διάρκεια απουσίας του άλλου γονέα, την τύχη του (π.χ. θάνατο, διαζύγιο, εγκατάλειψη, προσωρινή απουσία) και το γεγονός ότι στην οικογένεια μπορεί να ζουν και άλλα ενήλικα άτομα (π.χ. παππούς, γιαγιά, αδέρφια του γονέα κ.ά.).

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την αναζήτηση του ορισμού της μονογονεϊκής οικογένειας είναι ότι το κοινό χαρακτηριστικό όλων των μορφών μονογονεϊκών οικογενειών είναι η ουσιαστική απουσία του άνδρα, αφού οι μονογονεϊκές στην πλειοψηφία τους είναι οικογένειες με αρχηγό γυναίκα. Προκειμένου ότι και οι "φυσικές" μονογονεϊκές οικογένειες κατά

90% είναι οικογένειες μητρικές και στις περιπτώσεις θανάτου και διαζυγίου, η μητέρα είναι συνήθως εκείνη που μένει με τα παιδιά (Μαντζιάφου, 1986).

1.1.3 Τύποι μονογονεϊκής οικογένειας

Σ' αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία αναφορά των μορφών μονογονεϊκής οικογένειας από νομικής πλευράς. Σύμφωνα με την Μαντζιάφου (1986); οι μονογονεϊκές οικογένειες διακρίνονται σε : 1) μονογονεϊκή "φυσική", 2) μονογονεϊκή "νόμιμη" και 3) μονογονεϊκή λόγω νομιμοποίησης του παιδιού ή υιοθεσίας.

- Μονογονεϊκή "φυσική" οικογένεια: Μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, τα αστικά δίκαια των δυτικών κοινωνιών έριχναν όλο το βάρος στη νόμιμη οικογένεια, αγνοώντας ή περιορίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τη λεγόμενη "φυσική" οικογένεια. Με τις αλλαγές, όμως, στη μορφή και δομή της οικογένειας, τα δίκαια των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών προσαρμόστηκαν με τα δεδομένα, γιατί η φυσική οικογένεια έπαιρνε διαστάσεις και οικονομικές και κοινωνικές. Το φυσικό ή "εξώγαμο" παιδί δεν ήταν νομικά κατοχυρωμένο. Δεν του αναγνωριζόταν νομικές σχέσεις ή σχέσεις συγγένειας με τον πατέρα του. Στην πραγματικότητα, λοιπόν, "φυσική" οικογένεια είναι η οικογένεια που αποτελείται από την άγαμη μητέρα, η οποία έχει ένα ή περισσότερα παιδιά, των οποίων ο βιολογικός πατέρας είναι για το νόμο άγνωστος ή ανήκει, με τα δεσμά του γάμου, σε μια άλλη "νόμιμη", όμως, οικογένεια.
- Μονογονεϊκή οικογένεια, η οποία έχει απομείνει μετά από ένα διαζύγιο ή έναν θάνατο: Η Μαντζιάφου (1986) εδώ παρατηρεί ότι η μονογονεϊκή συνέπεια θανάτου, κρίνεται πολύ πιο ευνοϊκά από το νόμο, γιατί ο εναπομείναντας σύζυγος θεωρείται το θύμα και όχι ο υπεύθυνος της δημιουργίας της μονογονεϊκής οικογένειας.

Παράλληλα προς την παραδοσιακή συζυγική οικογένεια, εμφανίζονται καινούριες μορφές συζυγικής και οικογενειακής ζωής

σύμφωνα με τις Μισέλ (1993) και Μαντζιάφου (1986):

- Φυσική οικογένεια, που δεν έχει σα γενεσιουργό αιτία το γάμο αλλά τη γέννηση ενός παιδιού, του οποίου ο πατέρας ή η μητέρα κατά το χρόνο της σύλληψης ήταν δεμένος - ή ο ένας ή και οι δύο με τα δεσμά του γάμου με ένα τρίτο πρόσωπο.
 - Οικογένεια εξ υιοθεσίας, που δημιουργείται με μία πράξη δικαστική, την υιοθεσία. Με την υιοθεσία δημιουργείται χωρίς κανέναν δεσμό αίματος μία νομική μορφή ενώσεως γονέων και τέκνων.
 - Ελεύθερη ένωση εννοούμε τις σχέσεις που συνδέουν έναν άνδρα και μια γυναίκα, που έχουν, όμως, τα στοιχεία μιας κάποιας διάρκειας και σταθερότητας. Η ελεύθερη ένωση μπορεί να είναι μόνιμη και μπορεί να μην ακολουθήσει γάμος.
 - Οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας, που και οι δύο σύζυγοι έχουν επαγγελματική απασχόληση, έχουν αναλάβει από κοινού την ανατροφή των παιδιών τους και συμμετέχουν στις οικιακές εργασίες.
 - Μεταγονεϊκές οικογένειες, που αποτελούνται από συζύγους χωρίς παιδιά, που φτάνουν στην τρίτη ηλικία.
 - Νόμιμη οικογένεια, που περιλαμβάνει τη συζυγική και μερικές περιπτώσεις μονογονεϊκής οικογένειας π.χ. διάλυση του γάμου λόγω θανάτου του ενός συζύγου.
 - Κοινόβια: υπάρχουν 2 τύποι: 1) συλλογικό νοικοκυριό που βασική μονάδα είναι η συζυγική οικογένεια που συμμετέχει με άλλες συζυγικές οικογένειες σε κοινές δραστηριότητες και την από κοινού χρησιμοποίηση των υλικών μέσων και των δυνατοτήτων που το συλλογικό νοικοκυριό διαθέτει.
- 2) Καθαυτό κοινοβιακό νοικοκυριό, όπου βασική μονάδα είναι το άτομο, που συμμετέχει με άλλα άτομα σε κοινές δραστηριότητες κ.λπ.
- "Οικογένεια που δεν υπόκειται σε κανέναν έλεγχο" και είναι προϊόν της ευσυνειδησίας, ευαισθησίας, υπευθυνότητας, ισότητας, ισονομίας και της πλήρους επικοινωνίας των μελών της.

- ο Συμβίωση πριν το γάμο, ομοφυλόφιλα ζευγάρια, "οικογένεια με ανοιχτή οικογενειακή ζωή" κ.λπ.
- ο Τέλος, η μονογονεϊκή οικογένεια, στην οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

Ωστόσο, σύμφωνα με την Μουσούρου (1983), για να προσδιορίσουμε αυτά τα εναλλακτικά σχήματα της συμβατικής οικογένειας, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τρία κριτήρια. Το πρώτο είναι η άρνηση ή ανυπαρξία της μιας ή και των δύο σχέσεων, πάνω στις οποίες θεμελιώνεται η οικογένεια -δηλαδή της συζυγικής και της γονεϊκής. Με βάση το κριτήριο αυτό μπορούν να προκύψουν σχήματα, όπως αυτό της μονογονεϊκής οικογένειας και του άτεκνου ζευγαριού. Το δεύτερο κριτήριο είναι η ουσιαστική διαφοροποίηση της δομής μιας οικογενειακής μορφής, που κατά τ' άλλα εμφανίζεται συμβατική. Για παράδειγμα, οι δεύτεροι γάμοι, οι οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας και η ελεύθερη ένωση, όταν δεν αποτελεί μία απλή άρνηση του γάμου, αλλά συνειδητή αναζήτηση μιας περισσότερο ουσιαστικής από τη συμβατική σχέση. Τέλος, το τρίτο κριτήριο είναι η αναζήτηση νέων σχημάτων οικογένειας εξαιτίας της άρνησης της συμβατικής οργάνωσης του ιδιωτικού βίου. Με αποτέλεσμα να δημιουργούνται τα κοινόβια, τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια κ.λπ.

Αυτοί οι καινούριοι τύποι δεν είναι απαραίτητο να θεωρηθούν ως μόνιμες μορφές οικογενειακής ζωής. Φαίνεται πως οι καινούριες γενεές καλούνται σήμερα να υιοθετήσουν τον τρόπο ζωής, που ταιριάζει σε κάθε φάση της ζωής τους. Για παράδειγμα, η ελεύθερη ένωση μπορεί να προηγηθεί ή ν' ακολουθήσει ενός παραδοσιακού γάμου ή ενός κοινοβίου. Να προηγηθεί, όταν πρόκειται για νέους που δεν νιώθουν ακόμα έτοιμοι να δεσμευθούν με γάμο, αλλά και ν' ακολουθήσει αν ο γάμος αυτός διαλύθηκε σαν συνέπεια του θανάτου ενός εκ των συζύγων, της διάστασης ή του διαζυγίου. Επίσης, ο παραδοσιακός γάμος μπορεί να συνυπάρχει με την ένταξη του ζευγαριού σ' ένα κοινόβιο (Μισέλ, 1993)

Επειδή, λοιπόν, πρόκειται για διάφορες ομάδες ηλικιών και διαφορετικές συνθήκες δημιουργίας ενός από τους παραπάνω τύπους, συνεχίζει η συγγραφέας στο βιβλίο της, ο νομοθέτης θα 'πρεπε να

επιδείξει ανεκτικότητα απέναντι στις καινούριες αυτές μορφές οικογενειακού βίου. Και τούτο για να βοηθηθεί η κοινή γνώμη να αποδεχτεί τον πλουραλισμό τρόπων ζωής. Αφού υπάρχει δημοκρατία, με πληθώρα πολιτικών ιδεολογιών, τότε είναι φυσικό και επόμενο να υπάρχει αποδοχή του πλουραλισμού στο χώρο της ιδιωτικής ζωής των πολιτών.

Εξάλλου, είναι τόσο γνωστές οι ανεπάρκειες της παραδοσιακής συζυγικής οικογένειας, ώστε θα πρέπει να μελετούνται όλες αυτές οι καινοτομίες των νέων γενεών και να υπάρχει η ανάλογη νομοθετική μεταχείριση. Είναι πολύ πιθανό, μελλοντικά, να συνυπάρχουν στην κοινωνία διάφορες οικογενειακές δομές (νόμιμες, μονογονεϊκές κ.λπ.). Το μόνο κοινό αυτών των δομών θα είναι πως το άτομο θα τις έχει αποδεχτεί και θα ασκεί ελεύθερα τη δυνατότητα του να επιλέξει ανάμεσα σ' αυτές εκείνη που ταιριάζει καλύτερα στις προσδοκίες και τον τρόπο ζωής του.

Σύμφωνα με την Κογκίδου (1995) οι τύποι αναπαραστάσεων μονογονεϊκής οικογένειας είναι οι εξής:

α) Ιδανική οικογένεια και μονογονεϊκότητα

Όσο περισσότερο το παραδοσιακό διγονεϊκό μοντέλο εκλαμβάνεται ως «κανονική» οικογένεια, τόσο περισσότερο αρνητικά βιώνεται η κατάσταση της μονογονεϊκότητας. Στις περιπτώσεις αυτές η εμπειρία της ανύπαντρης μητέρας ιδιαίτερα είναι τραυματική. Το πρόβλημα μεγαλώνει και ανατροφοδοτεί τη συγκεκριμένη αναπαραστάση όταν η μόνη μητέρα υποχρεώνεται να βιώσει τη μονογονεϊκότητα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο οργανωμένο κατά κανόνα με βάση το διγονεϊκό μοντέλο. Όμως ακόμη και όταν κοινωνικό πλαίσιο, επαγγελματική κατάσταση, πολιτιστικό περιβάλλον, ύπαρξη υποστηρικτικού δικτύου κτλ. υποβοηθούν τη ζωή των μονογονεϊκών οικογενειών και την κοινωνικοποίηση των παιδιών και επιπλέον συμβάλλουν στην ικανοποίηση των συναισθηματικών αναγκών και στην επίλυση των προβλημάτων, εντούτοις οι γυναίκες αυτής της ομάδας

καταγράφουν την κοινωνική τους κατάσταση και αυτοπροσδιορίζονται με βάση τη συζυγική κατάσταση ή την απουσία του γονέα. Κατά συνέπεια υιοθετούν την άποψη ότι η μονογονεϊκότητα αποτελεί αναγκαστικά μειονέκτημα στη ζωή τη δική τους και του παιδιού τους.

Οι γυναίκες αυτής της ομάδας δεν μπορούν να αποδεχτούν εύκολα τη διάλυση του γάμου. Γι' αυτές η οικογένεια θα πρέπει να κρατηθεί με κάθε κόστος. Η αντίληψη που έχουν για το διαζύγιο είναι διαζύγιο αμαρτία και θεωρούν τη μονογονεϊκότητα «απόκλιση». Η άποψη των χωρισμένων και ιδιαίτερα των διαζευγμένων γυναικών που εισήλθαν στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας ύστερα από μια διαδικασία την οποία οι ίδιες δεν επιθυμούσαν, διαφέρει ανάλογα με την αιτία και τη διαδικασία του χωρισμού. Όμως η μονογονεϊκότητα θεωρείται «δυστυχία» ακόμη και στις περιπτώσεις που η διάλυση της σχέσης εκλαμβάνεται ως ευεργετική για τα παιδιά, επειδή, για παράδειγμα, υπήρχε βία σε μόνιμη βάση μέσα στην οικογένεια.

β) Ιδανικό ζευγάρι και μονογονεϊκότητα

«Η δημιουργία του ζευγαριού» είναι μια από τις φαντασιώσεις που έχουν οι γυναίκες αυτής της ομάδας σε σχέση με το άλλο φύλο. Δηλαδή, η φαντασίωση μιας ευτυχισμένης σχέσης με έναν ιδανικό σύντροφο που θα τους γεμίζει και θα τους συμπληρώνει «για μια ζωή» και που θα καθορίζει τη θέση τους στον κόσμο. Η φαντασίωση αυτή κυριαρχεί στο λόγο των μόνων μητέρων της συγκεκριμένης ομάδας και, σύμφωνα, αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους που η ζωή στην κατάσταση της μονογονεϊκότητας είναι δύσκολη και δημιουργεί αμφιθυμικά συναισθήματα. Το παιδί γίνεται τότε σύντροφος που επιτρέπει στη μητέρα να βιώσει την επιθυμία της για ζευγάρι μόνο που τώρα πρόκειται για το ζευγάρι παιδί γονέας, ιδιαίτερα εάν ο χωρισμός ήταν αποτέλεσμα συγκρούσεων και βίας. Έτσι δημιουργούνται συχνά ανάμεσα στη μόνη μητέρα και στο παιδί δεσμοί αποκλειστικοί (και κατά συνέπεια μια κατάσταση αμοιβαίας εξάρτησης).

Εξάλλου η μοναδική και χωρίς ενδιάμεσο σχέση γονέα παιδιού μπορεί να καταλήξει σε πραγματική μεταστροφή ρόλων. Όπως προκύπτει από τις αφηγήσεις των μόνων μητέρων, ιδιαίτερα αυτών που έζησαν προηγουμένως

σε παραδοσιακή πυρηνική οικογένεια και δεν εργάζονται, το παιδί αποτελεί τη μόνη διέξοδο στη μοναξιά τους και πολύ συχνά, ιδιαίτερα ο έφηβος, αντιμετωπίζεται ως ενήλικο άτομο και καλείται να παίξει το ρόλο «του άνδρα του σπιτιού». Για όλες σχεδόν τις μητέρες, τα παιδιά τους είναι τα πιο αγαπητά τους πρόσωπα και αυτά που δίνουν νόημα στη συγκεκριμένη φάση της ζωής τους. Ταυτόχρονα όμως, τα παιδιά δεν αποτελούν, με εξαίρεση πολύ λίγες μητέρες, εμπόδιο σε σχέδια για μια νέα ζωή. Συνήθως οι γυναίκες αυτές λένε να «ξαναφτιάξουν τη ζωή τους», υπονοώντας ένα γάμο. Όμως, στιγματισμός, κοινωνική απομόνωση, υπερβολική επένδυση στα παιδιά και άλλοι παράγοντες δεν επιτρέπουν πάντα την πραγματοποίηση της παραπάνω επιθυμίας (που πολλές γυναίκες θεωρούν τη μόνη διέξοδο από την κατάσταση τους).

γ) Αυτοπραγμάτωση και μονογονεϊκότητα

Η μονογονεϊκότητα ως εναλλακτικός τρόπος οικογενειακής οργάνωσης μπορεί να αποτελεί αφετηρία, ενδιάμεσο σταθμό ή τέρμα σε μια πορεία ζωής. Εάν πριν από τη μονογονεϊκότητα δεν υπήρχε έντονη η στερεότυπη κατανομή των ρόλων, τότε η κατάσταση της μονογονεϊκότητας γίνεται πιο εύκολα αποδεκτή από τα άτομα που την βιώνουν, θεωρείται κατά κάποιον τρόπο λογική συνέχεια της προηγούμενης οικογενειακής δομής και συχνά εκλαμβάνεται ως εναλλακτικός τρόπος ζωής.

Οι μόνες μητέρες αυτής της ομάδας αναφέρουν ότι δεν αισθάνονται απομονωμένες ή ότι ανήκουν στο περιθώριο, και δεν προτίθενται να «ομαλοποιήσουν» οπωσδήποτε τη ζωή τους. Οι περισσότερες έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και συμμετέχουν ενεργά στην επαγγελματική και κοινωνική ζωή, γεγονός που τους επιτρέπει να κατέχουν προνομιακή θέση και να μπορούν να κρατούν απόσταση από αυτό που θεωρείται κανόνας.

Μιλώντας για την ιδανική σχέση αναφέρουν ότι η ύπαρξη ενός ζευγαριού εξαρτάται από το αν και οι δύο σύντροφοι είναι ικανοποιημένοι από τη συναισθηματική, σεξουαλική και κοινωνική τους ζωή (διατηρώντας ο καθένας στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό την αυτονομία του στα προσωπικά σχέδια για τη ζωή). Επιπλέον, η ύπαρξη παιδιών δεν αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για τη συνύπαρξη τους ως συντρόφων.

Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται η μονογονεϊκότητα με θετικό κυρίως τρόπο, ο χωρισμός να μη θεωρείται «το τέλος του κόσμου» και η νέα αρχή να είναι κάτι το φυσιολογικό. Στα νέα σχέδια της ζωής τους δεν αποτελεί προτεραιότητα το πέρασμα στην κατάσταση της διγονεϊκότητας, ιδιαίτερα με ένα γάμο. Γενικά η εναλλαγή των τρόπων ζωής δεν είναι κάτι που θεωρείται απειλητικό ή τραυματικό.

δ) Οικογενειακή σταθερότητα και μονογονεϊκότητα

Αρκετά συχνά διαζευγμένες μητέρες αναφέρουν ότι αισθάνονται ανασφαλείς και ότι θέλουν να δημιουργήσουν μια «νέα οικογένεια» εξαιτίας του παιδιού. Το γεγονός αυτό εμπεριέχει την αντίληψη ότι το διαζύγιο αποτελεί είδος ρήξης της οικογενειακής συνέχειας. Η συζυγική όμως ρήξη επιφέρει και διάλυση της πυρηνικής οικογένειας. Η τελευταία έχει ως συνέπεια την εγκαθίδρυση διαφορετικών σχέσεων ανάμεσα στον μόνο γονέα και το παιδί και παράλληλα την αυξανόμενη απουσία και σταδιακή αποξένωση του δεύτερου γονέα. Η οικογενειακή σταθερότητα, σύμφωνα με αυτή την οπτική, την οποία υιοθετούν πολλές μόνες μητέρες, είναι σταθερότητα που επαναδημιουργείται μετά το διαζύγιο μόνο με τη δημιουργία μιας νέας οικογένειας. Δηλαδή, η μονογονεϊκότητα κατανοείται και βιώνεται ως μεταβατικό στάδιο.

Διαφορετική είναι η λογική που εμφανίζεται σε αναφορές μόνων γονέων για τους οποίους η οικογενειακή σταθερότητα αποτελεί επίσης το κύριο χαρακτηριστικό, χωρίς όμως να οδηγεί αναγκαστικά στην άποψη ότι αυτή εξασφαλίζεται μόνο μέσω ενός νέου γάμου. Εδώ η συζυγική ρήξη δεν συνεπάγεται ρήξη των δεσμών της οικογένειας αλλά μετασχηματισμό σε διπολική οικογένεια. Ο κάθε γονέας αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μοναδικό και αναντικατάστατο, γεγονός που ορισμένες φορές μπορεί να συνοδεύεται από την εκ περιτροπής παραμονή των παιδιών και στα δύο νοικοκυριά. Για τους γονείς αυτούς η μονογονεϊκότητα κατανοείται ως αποτέλεσμα της συζυγικής ρήξης και βιώνεται ως νέα μορφή οργάνωσης της οικογενειακής σταθερότητας. Η οικογενειακή σταθερότητα βρίσκεται πέρα από τη συζυγική ρήξη και συνοδεύεται από ενεργή συνεργασία των δύο μερών, επειδή αυτοί θεωρούν ότι αποτελούν ένα ζευγάρι γονέων που θα

υπάρχει για πάντα. Ο αριθμός των γονέων αυτών αυξάνει συνεχώς, και αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

ε) Ασυνείδητα κίνητρα, απωθημένες επιθυμίες και μονογονεϊκότητα

Η μονογονεϊκότητα, συνειδητά επιλεγμένη ή όχι, είναι συχνά αποτέλεσμα των πολύπλοκων σχέσεων που έχει κάθε άντρας ή γυναίκα με την οικογένειά του/της διαμέσου αρκετών γενεών.

Υπάρχουν ασυνείδητα κίνητρα, απωθημένες επιθυμίες που οδηγούν ορισμένες γυναίκες να γίνουν π.χ. ανύπαντρες μητέρες, αντίθετα με τη θέληση τους, έτσι όπως αυτή εκφράζεται.

Η κοινωνική θέση των γυναικών που έχουν ένα παιδί εκτός γάμου έχει αλλάξει αρκετά τα τελευταία χρόνια. Η μικρότερη επιρροή της εκκλησίας, οι αλλαγές στην έκφραση της σεξουαλικότητας, η εξάπλωση της χρήσης των νέων μεθόδων αντισύλληψης και των αντίστοιχων κοινωνικών αναπαραστάσεων σε ακόμη μεγαλύτερη κλίμακα ευνοούν αυτή την αλλαγή. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες μπορούμε να διερευνήσουμε καλύτερα τα ασυνείδητα κίνητρα που οδηγούν ορισμένους άνδρες και γυναίκες στη μονογονεϊκότητα.

στ) Άρνηση ρόλου γονέα στον άνδρα και μονογονεϊκότητα

Πολλές μόνες μητέρες εκφράζουν πολύ συχνά στο λόγο τους την επιθυμία να είναι «μάννα και πατέρας» για το παιδί. Αρνούνται κατ' αυτόν τον τρόπο ρόλο γονέα στον άνδρα, θεωρώντας ότι αυτός ο ρόλος μπορεί να υπάρξει μόνον όταν η μητέρα δεν μπορεί «να τα βγάλει περά». Συνεπώς, στις περιπτώσεις αυτές η μονογονεϊκότητα όχι μόνο δεν βιώνεται ως απόκλιση ή μεταβατικό στάδιο αλλά αντιθέτως ως επιθυμητή κατάσταση. Στο πλαίσιο αυτό είναι λογικό ότι στις αφηγήσεις των γυναικών της συγκεκριμένης ομάδας δεν υπάρχουν αναφορές σε έναν πιθανό μελλοντικό πατέρα για το παιδί, αλλά αντιθέτως συχνά υποδηλώνεται ένα είδος «παντοδυναμίας» της μόνης μητέρας σε σχέση με το παιδί (με την πεποίθηση ότι η παντοδυναμία αυτή είναι προς το συμφέρον του παιδιού). Σε ορισμένες περιπτώσεις η εμπειρία της μητρότητας προκαλεί ή ενισχύει ασυνείδητες νευρωτικές συγκρούσεις, οι οποίες ακριβώς μπορούν να

οδηγήσουν σε αυτή την επιθυμία της παντοδυναμίας. Έτσι, σε αρκετές περιπτώσεις μονογονεϊκότητας τα βαθύτερα κίνητρα της ρήξης είναι η επιθυμία για αποκλειστική σχέση μητέρας- παιδιού.

Οι νέες τεχνικές γονιμοποίησης, που επιτρέπουν σήμερα δυνητικά την ικανοποίηση της επιθυμίας των μόνων γυναικών να αποκτήσουν παιδί χωρίς τη συμμετοχή άνδρα (με εξαίρεση το σπέρμα που καταθέτει ένας ανώνυμος άνδρας στην τράπεζα σπέρματος), ενισχύουν τη συγκεκριμένη επιθυμία της παντοδυναμίας.

1.1.4. Αίτια αύξησης του φαινομένου

Την τελευταία τριακονταετία, η είσοδος της γυναίκας στον εργασιακό χώρο, σε ανταγωνιστικό πλέον πλαίσιο, κατέστησε δεδομένη όχι μόνο την οικονομική της ευρωστία, αλλά τη γενικότερη αυτονομία και ανεξαρτησία της. Η οικονομική της άνθηση την απομάκρυνε από την άμεση εξάρτηση της από τον άνδρα, γεγονός που είχε ως συνέπεια να τροποποιηθούν σημαντικά οι παραδοσιακές εγγραφές της, που περιγράφουν τον τρόπο που σχετίζεται με το αντίθετο φύλο. Μπορεί να επιλέγει πλέον όχι μόνο το σύντροφο της, αλλά και τον τρόπο ζωής της, το αν και πότε θα παντρευτεί και φυσικά το αν και πότε θα αποκτήσει απογόνους μόνη ή με έναν άντρα στο πλευρό της. Σήμερα, άλλωστε, δεν είναι απαραίτητη ούτε κοινωνικά αλλά ούτε και βιολογικά η συμβολή του άνδρα προκειμένου η σύγχρονη χειραφετημένη γυναίκα να αποφασίσει να γίνει μητέρα. (Τσαούσης 1991)

Οι μονογονεϊκές οικογένειες δεν είναι αποτέλεσμα μόνο διαζυγίου ή θανάτου ενός από τους γονείς. Πολλές είναι οι περιπτώσεις μόνων μητέρων που δεν έχουν παντρευτεί ποτέ. Αυτές μπορεί να είναι γυναίκες που έχουν ένα ή περισσότερα παιδιά από μια σχέση η οποία έχει τελειώσει Σύμφωνα με τη Μισέλ(1993) τα αίτια θα μπορούσαν να αναφερθούν ως τα εξής:

- Η μείωση των προκαταλήψεων ως προς τις άγαμες μητέρες.
- Η επιθυμία των γυναικών για αυτονομία.
- Η αύξηση των διαζυγίων.
- Η μείωση της γαμηλιότητας και των δεύτερων γάμων.
- Η ρευστότητα της συζυγικής σχέσης

Βέβαια, το διαζύγιο και ο χωρισμός βρίσκονται στην κορυφή του καταλόγου με τις αιτίες. Και τούτο γιατί έχουν αλλάξει οι απαιτήσεις των ανθρώπων από το γάμο. Παλαιότερα, οι ρόλοι των δύο φύλων ήταν σαφέστατα καθορισμένοι. Οι Ε. Σταυροπούλου, Τ. Κουσίδου, Μ. Σαχινίδη, Ι. Καπλάνη, σε σχετικό άρθρο τους (Απρίλιος 1986, σελ. 39) γράφουν ενδεικτικά:

"Οι κοινωνικές αλλαγές και η ισχυροποίηση τον ρόλου της γυναίκας σαν άτομο και σαν εργατικό δυναμικό στις μέρες μας, συνέτειναν ώστε και στη

χώρα μας, πέρα από τον αριθμό των μονογονεϊκών οικογενειών των χηρών, που πάντα υπήρχαν, να έχουμε και ένα μεγαλύτερο από άλλοτε αριθμό διαζευγμένων γυναικών καθώς και ανύπαντρων μητέρων που αποφασίζουν να μεγαλώσουν μόνες τα παιδιά τους".

Ο άντρας κέρδιζε τα προς το ζην και η γυναίκα παρείχε φροντίδα. Σήμερα, όμως, η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας συνδέεται με την εκ | μέρους της άρνηση των παραπάνω παραδοσιακών ρόλων. Με αποτέλεσμα, να διεκδικεί από το γάμο και τη συζυγική σχέση περισσότερη αυτονομία. Θέλει ισότητα, έναν καλό εραστή, έναν καλό φίλο, πιθανότητα σταδιοδρομίας και παιδιά επίσης. Επιπρόσθετα, τα άτομα νεαρής ηλικίας βλέπουν το γάμο με δυσπιστία. Γι' αυτούς ο γάμος αντιπροσωπεύει δυσκολία, μείωση της προσωπικής τους ελευθερίας, περιττές επιπλοκές στη ζωή. Έτσι, μερικοί επιλέγουν να είναι μεμονωμένοι γονείς, όπως στην περίπτωση της άγαμης μητρότητας ή κάποιοι άλλοι διστάζουν να τολμήσουν έναν δεύτερο γάμο, όπως στην περίπτωση του διαζυγίου (Μισέλ, 1993).

Η Μισέλ (1993) συνεχίζοντας, ενδεικτικά αναφέρει πως από το 1970, η συχνότητα των γάμων σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού μειώνεται σ' όλες τις χώρες της Δ. Ευρώπης, εκτός του Βελγίου και της Αγγλίας. Η μείωση αυτή παρατηρείται στην Αυστρία. Δαλμία. Φιλανδία. Σουηδία, Γαλλία, Ολλανδία και Νορβηγία. Σε δύο χώρες, τη Α. Γερμανία και τη Σουηδία, η μείωση είναι σημαντική· στη Γερμανία, η συχνότητα των γάμων μειώνεται από 1% που ήταν το 1960 σε 0,6% το 1973. Στη Σουηδία. από 0,67% σε 0,47%.

Στο συνέδριο για την οικογένεια και την οικογενειακή πολιτική (Δεκέμβριος 1994), επισημάνθηκε ότι αν και η ελληνική πολιτεία αναγνωρίζει ενός μόνο τύπου οικογένεια, εκεί·η δηλαδή που επικυρώνεται από το γάμο ενός άνδρα και μιας γυναίκας, παρόλα αυτά, το νέο οικογενειακό δίκαιο περιέχει ορισμένες διατάξεις που αφορούν στην προστασία των παιδιών που έχουν γεννηθεί χωρίς γάμο των γονιών τους και την προστασία της μητρότητας, όταν δεν έχει επέλθει γάμος.

Έτσι, οι διατάξεις αυτές δίνουν τη δυνατότητα δημιουργίας μονογονεϊκής οικογένειας με επικεφαλής τη μητέρα.

Επίσης, να προσθέσουμε δύο άλλες βασικές καινοτομίες: το συναινετικό διαζύγιο και την τετραετή διάσταση αν και για πολλούς η αποτελεσματικότητα της "φιλελευθεροποίησης" του διαζυγίου, ώστε να εκλείψουν οι νοσηρές καταστάσεις που δημιουργούσε η μακρόχρονη διάσταση, είναι αμφισβητήσιμη (Αγοραστάκης, 1994).

Τα προβλήματα που δημιουργούνται από την εξώγαμη γέννηση είναι πολλά και διάφορα. Εκείνο που θα πρέπει αρχικά να αντιμετωπιστεί είναι η θέση της άγαμης μητέρας μέσα στη κοινότητα και ο κοινωνικός αντίκτυπος στην οικογένειά της, που έχει σαν συνέπεια την απομόνωση τόσο της άγαμης μητέρας όσο και της οικογένειάς της. Σε τέτοιες περιπτώσεις είναι δυνατόν η οικογένεια να εκδηλώσει επιθετικότητα και αρνητισμό προς την άγαμη μητέρα, επειδή εκείνη έγινε αιτία όλης αυτής της 'ντροπής' και να απορρίψει ή να της κάνει τη ζωή δραματική. (Towle C, 1986)

Όσο εξελιγμένη κοινωνικά και όσο μεγάλη και αν είναι μια κοινότητα, τουλάχιστον στην Ελλάδα, η άποψη για την άγαμη μητέρα είναι ακόμη κυρίως ηθικοπλαστική. Η άγαμη μητέρα θεωρείται 'ανήθικη' και 'ανάξια' με αποτέλεσμα να δέχεται κάθε είδους περιφρόνηση. Το κοινωνικό στίγμα της άγαμης μητρότητας μοιραία μεταφέρεται και στο παιδί, που σηματοδεδεμένο χωρίς κανένα φταίξιμο ξεκινάει μια ολόκληρη ζωή. (Towle.C., 1986)

Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ένα τέτοιο περιβάλλον καταλήγουν, όπως θα δούμε και παρακάτω, στο να παρουσιάσουν αντικοινωνική συμπεριφορά και έντονα ψυχολογικά προβλήματα, αντιμετωπίζοντας πολλές δυσκολίες. Επίσης τα παιδιά αυτά που μεγαλώνουν με ένα γονέα έχουν αυξημένη πιθανότητα να αποκτήσουν και αυτά παιδιά στη εφηβεία και γενικά, υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στην μελλοντική γονιμότητα, στη μόρφωση, στην επαγγελματική σταδιοδρομία και στην ευτυχία των ίδιων των ατόμων. Θα πρέπει λοιπόν να εντοπίζουμε τις ανάγκες και τα προβλήματα όλων αυτών των ατόμων που συμμετέχουν στο δράμα της άγαμης μητέρας και να τα καλύψουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. (Καλούτση Α. Ψυχολογία και ψυχανάλυση, χωρίς χρονολογία)

Αυτά και πάρα πολλά παρόμοια ερωτήματα προκύπτουν για την αποκατάσταση της άγαμης μητέρας και του εξώγαμου παιδιού της.

1.1.5 Προβλήματα που αντιμετωπίζει η μονογονεϊκή οικογένεια

Σύμφωνα με τον οδηγό για γυναίκες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών (2002), για τις οικογένειες με ένα μόνον γονέα και ανήλικο-α παιδί-ά τόσο το περιεχόμενο των προβλημάτων όσο και τα στερεότυπα που αντανακλούν είναι εντελώς διαφορετικά σε σχέση με τις υπόλοιπες οικογένειες.

Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά βρίσκονται συνήθως στις χαμηλότερες εισοδηματικές κλίμακες σε σχέση με τα υπόλοιπα. Ακόμη, είναι λιγότερο ενσωματωμένα στον κοινωνικό και πολιτισμικό περίγυρο. Οι μόνες μητέρες αντιμετωπίζουν εξάλλου μια σειρά από προβλήματα που έχουν σχέση με τα ζητήματα υγείας και φροντίδας και φύλαξης των παιδιών και την επαγγελματική τους απασχόληση. Η έλλειψη ωστόσο συστηματικών ερευνών στη χώρα μας δεν μας επιτρέπει να έχουμε σαφή εικόνα, για τα προβλήματα τους.

Δεδομένα για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καταγράφονται σε διάφορες εκθέσεις για τις μόνες μητέρες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Έτσι, μέσα από την ανάλυση δευτερογενών δεδομένων φάνηκε ότι αν και οι μόνες μητέρες εργάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι οι παντρεμένες ή συμβιούσες μητέρες, εντούτοις είναι πιο συχνά άνεργες συγκριτικά με τις υπόλοιπες γυναίκες με παιδί-α.

Ο κίνδυνος της φτώχειας ανάμεσα στα μονογονεϊκά νοικοκυριά είναι υψηλότερος. Υπολογίστηκε λοιπόν, ότι το ποσοστό νοικοκυριών σε κατάσταση φτώχειας (που ορίζεται σαν το 50% του μέσου εισοδήματος, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων που προβλέπονται) στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν, κατά μέσο όρο, δυο φορές μεγαλύτερο απ' ότι το αντίστοιχο των νοικοκυριών με δυο γονείς και παιδί κάτω των 18 χρόνων, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά συναντώνται στο Ην. Βασίλειο. Στην Ελλάδα τα ποσοστά κυμαίνονται σε μια ενδιάμεση κατάσταση και όπως και

αλλού, είναι υψηλότερα ανάμεσα στις μόνες μητέρες που είναι "αρχηγοί νοικοκυριού" (18%) και "μόνες συννοικούσες" μητέρες (16,3%), ενώ μόνον 5,8% από τις μητέρες που είναι παντρεμένες ή συμβιούσες εμπίπτουν σ' αυτή την κατηγορία.

Επίσης σύμφωνα με τα δεδομένα πιο πρόσφατης μελέτης μια μονογονεϊκή οικογένεια στις τέσσερις (25%) βρίσκεται σε κατάσταση φτώχειας. Για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο μια στις τρεις μονογονεϊκές οικογένειες βρίσκεται κάτω από το μέσο όρο της φτώχειας. Σε χώρες όπου πολλοί μόνοι γονείς συγκατοικούν στο πλαίσιο άλλου νοικοκυριού (όπως π.χ. η Πορτογαλία, η Ελλάδα) το ποσοστό των φτωχών οικογενειών μειώνεται. Οποσδήποτε, τα δεδομένα αυτά διαφοροποιούνται όχι μόνον σε σχέση με τη χώρα αλλά και το είδος των δεδομένων και τη μεθοδολογία υπολογισμού.

Οι κύριες πηγές εισοδήματος των μόνων μητέρων διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με τις άλλες δυο κατηγορίες μητέρων. Στην χώρα μας η κατηγορία των επιδομάτων καταλαμβάνει πολύ μικρό ποσοστό του συνολικού εισοδήματος και οι κύριες πηγές εισοδήματος για τις μόνες μητέρες είναι οι μισθοί και οι συντάξεις.

(Οδηγός Για Γυναίκες Αρχηγούς Μονογονεϊκών Οικογενειών, 2002)

Αν και δεν υπάρχει συστηματική καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, μια κατ' αρχήν καταγραφή μας επιτρέπει να αναφέρουμε τα εξής:

Χαμηλό οικογενειακό εισόδημα λόγω των αυξημένων οικογενειακών υποχρεώσεων

Προβλήματα υγείας και φροντίδας και φύλαξης των παιδιών

Έλλειψη ενημέρωσης και πληροφόρησης σε σχέση με το σύστημα πρόνοιας

Έλλειψη ενημέρωσης και πληροφόρησης σε σχέση με την αγορά εργασίας

Μειωμένες επαγγελματικές δεξιότητες και πείρα

Αδυναμία πρόσβασης στην αγορά εργασίας

Υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας

Εμπλοκή σε άτυπες μορφές εργασίας

Προβλήματα στην εναρμόνιση οικογένειας και εργασίας (Οδηγός Για Γυναίκες Αρχηγούς Μονογονεϊκών Οικογενειών, 2002)

Η βελτίωση του επιπέδου φτώχειας σημαίνει αφενός βελτίωση των υλικών συνθηκών διαβίωσης και αφετέρου ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής. Αυτή η κοινωνική πολιτική νέου τύπου με συνδυασμένες ενέργειες και με την εμπλοκή πολλών φορέων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για ισότητα ευκαιριών για την εξασφάλιση στις μόνες μητέρες του δικαιώματος στην εργασία. Πρέπει να γίνει προσπάθεια να απαλειφθούν τα αίτια που συντελούν στην περιθωριοποίηση της πληθυσμιακής αυτής ομάδας και να δοθεί έμφαση στην αντιμετώπιση των πολυδιάστατων αναγκών των μόνων μητέρων.

Επιπλέον, σύμφωνα με την Μουσούρου (1983), οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούν έναν συνδυασμό προκαταλήψεων και πρακτικών προβλημάτων. και επειδή ακριβώς "η μονογονεϊκή οικογένεια είναι κατά κύριο λόγο γυναικεία υπόθεση", όλες οι ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι αρχηγοί αυτών των οικογενειών αντιμετωπίζουν πιεστικότερα οικονομικά προβλήματα, λόγω μειωμένων δυνατοτήτων ανεύρεσης ικανοποιητικά αμειβόμενης εργασίας.

Η σχετική προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκθεση για τις μονογονεϊκές οικογένειες, εύστοχα συνοψίζει πως η αυξημένη οικονομική δυσχέρεια για τις μόνες γυναίκες με παιδιά εξαρτάται κατ' αρχήν από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που συναντούν, συγκριτικά με τους άνδρες, στην εξεύρεση έμμισθης εργασίας. Ενίοτε, πρόκειται για γυναίκες, που ενώ η προηγούμενη απασχόληση τους ήταν τα οικιακά, αναγκάζονται να ζητήσουν για πρώτη φορά εργασία. Συχνά, το εκπαιδευτικό τους επίπεδο είναι χαμηλό ή η επαγγελματική τους κατάρτιση ανεπαρκής κι έτσι καταλήγουν να ασχοληθούν με δραστηριότητες που δεν απαιτούν ειδικά προσόντα και που αποφέρουν πενιχρό εισόδημα. Εξάλλου, και η αναζήτηση της εργασίας δεν είναι εύκολη, ειδικά όταν δεν υπάρχουν οργανισμοί που να παρέχουν συμβουλές και κατευθύνσεις και όταν οι γυναίκες αυτές δεν γνωρίζουν ούτε που να απευθυνθούν για πληροφορίες. Όσο αφορά στις επιχειρήσεις, η μόνη

γυναίκα με παιδιά που αναζητεί εργασία, συχνά αντιμετωπίζεται εκ των προτέρων διαφορετικά, επειδή πιστεύεται πως θα απουσιάζει περισσότερο. Επίσης, ορισμένες φορές υπάρχουν προκαταλήψεις, ακόμα και στον δημόσιο τομέα, κυρίως έναντι των ανύπαντρων μητέρων ή όταν πρόκειται για γυναίκες που αδυνατούν να συμμετάσχουν σε δημόσιους διαγωνισμούς για το λόγο ότι έχουν υπερβεί το όριο ηλικίας (Μουσούρου, 1983).

Έτσι, λοιπόν, οι γυναίκες αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών αντιμετωπίζουν έντονες οικονομικές και κοινωνικές διακρίσεις που δυσχεραίνουν την υλική τους ζωή.

1.1.6 Προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά

Η έλλειψη του πατέρα δημιουργεί στο παιδί προβλήματα. Το παιδί έχει ανάγκη να δημιουργήσει σχέσεις με τον πατέρα του ειδικότερα από το τρίτο έτος της ηλικίας του και μετά. Απουσία του πατέρα πραγματική ή συναισθηματική αποτελεί δυσαναπλήρωτο κενό στο τρίγωνο της οικογένειας. Λόγω της απουσίας του πατέρα η σχέση παιδιού- μητέρας γίνεται πιο στενή και ικανοποιητική. Αυτό δημιουργεί μεγάλες δυσκολίες, γιατί το παιδί έχει ανάγκη από τα πρότυπα και των δύο γονιών του. Η έλλειψη του πατέρα κατά το στάδιο αυτό της ηλικίας του έχει διαφορετική σημασία για το αγόρι και διαφορετική για το κορίτσι. (Καλούτση Α., χωρίς χρονολογία)

Είναι γνωστό ότι στην μικρή ηλικία το αγόρι συνδέεται με τη μητέρα του και θέλει να της αρέσει. Ενώ το κορίτσι συνδέεται και θέλει να αρέσει στον πατέρα. Στην περίπτωση της εξώγαμης μητρότητας ο πατέρας δεν υπάρχει, γεγονός που είναι δυνατόν να δημιουργήσει διάφορες δυσκολίες στο παιδί. Αυτό είναι ένα στάδιο το οποίο ο FREUD αποκαλεί «Οιδιπόδειο σύμπλεγμα» και το οποίο όλοι μας περνάμε. Στο εξώγαμο η έλλειψη αυτού δύναται να έχει ορισμένες δυσμενείς επιδράσεις (δύσκολη προσαρμογή, απόλυτη ταύτιση με τη μητέρα κ.λπ.). (Καλούτση Α. χωρίς χρονολογία)

Η οικονομική κατάσταση επίσης επιδρά δυσμενώς στο παιδί γιατί η μητέρα αναγκάζεται να εργάζεται και αφήνει μόνο του το παιδί ή μετά από την εργασία της κατάκοπη και εκνευρισμένη δεν του παρέχει την απαραίτητη στοργή και τρυφερότητα. Η ίδια επίσης μεταδίδει σε αυτό την αγωνία, τους φόβους και το άγχος της για το τί θα απογίνουν και πως θα αποκατασταθούν κι οι δύο. (Μακαρώνας Ν.,1985)

Άλλο βασικό πρόβλημα είναι το ότι η οικογένεια δεν είναι ολοκληρωμένη. Εκτός του πατέρα απουσιάζουν και άλλα μέλη της οικογένειας, όπως τα αδέρφια, με αποτέλεσμα το παιδί να μην έχει την ευκαιρία να μάθει πως ασκείται ο ρόλος κάθε μέλους χωριστά και να καθορίσει τις σχέσεις του με τα άλλα μέλη της οικογένειας. (Μακαρώνας Ν.,1985)

Στην ανάπτυξη του παιδιού επιδρά πολύ το γεγονός, εάν η μητέρα ήθελε να το αποκτήσει ή όχι. Αυτό έχει μεγάλη σημασία γιατί ανάλογη είναι και η συμπεριφορά της. Επιπλέον ορισμένες νευρωτικές διαταραχές και οι σχέσεις με τον πατέρα του παιδιού επιδρούν δυσμενώς σε αυτό. Πολλές φορές η μητέρα φέρεται άσχημα στο παιδί για να εκδικηθεί με αυτό τον πατέρα του ο οποίος την «καταδίκασε» και την έφερε σε αυτή τη θέση. (Καλούτση Α., χωρίς χρονολογία)

Μια βασική διάκριση μεταξύ των ανύπαντρων μητέρων και των υπόλοιπων μητέρων, είναι ότι οι ανύπαντρες μητέρες έχουν περισσότερες πιθανότητες να έχουν γεννήσει σε μικρή ηλικία. Με τη σειρά της, η ηλικία της μητέρας στο χρονικό διάστημα που γεννάει το μωρό, φαίνεται να έχει επίδραση στις επιδόσεις των παιδιών στα σχολικά διαγωνίσματα, στη διατήρηση των βαθμών τους και στην αξιολόγηση σχετικά με την απόδοση τους από το δάσκαλο. (www.sociology.org.cy/el/research/monogone-oikogeneies-Kypro)

Όπως υπογραμμίζεται από αρκετούς ερευνητές, τα παιδιά που μεγαλώνουν με έναν γονέα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο. Επίσης σχετικό εύρημα έρευνας υπογραμμίζει πως το 70% των Ευρωπαίων πιστεύουν ότι ένα παιδί ζώντας/μεγαλώνοντας σε μονογονεϊκή οικογένεια αντιμετωπίζει συγκεκριμένες αρνητικές καταστάσεις λόγω αυτού ακριβώς του οικογενειακού status, ένα

ποσοστό το οποίο στην περίπτωση της Ελλάδας υπερβαίνει ακόμα και το 85% των ερωτηθέντων. (www.monogonoe.gr)

Μια γνωστή μετα-ανάλυση 92 μελετών έδειξε ότι τα παιδιά διαζευγμένων ή μόνων γονέων, συγκρινόμενα με παιδιά έγγαμων γονέων, συγκεντρώνουν χαμηλότερη βαθμολογία στην ακαδημαϊκή επίδοση, τη συμπεριφορά, την ψυχολογική προσαρμογή, τις κοινωνικές σχέσεις, την αυτό-αντίληψη, καθώς και στην ποιότητα σχέσης με τους γονείς τους, οι διαφορές όμως δεν είναι μεγάλες. Έρευνες που έγιναν όχι μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αλλά επίσης και στη Σουηδία και στη Βρετανία δείχνουν ότι τα παιδιά της ίδιας κοινωνικής τάξης και οικονομικής κατάστασης, παρουσιάζουν τα σοβαρότερα προβλήματα εκείνα που ζουν μόνο με τον ένα γονιό τους. (www.monogonoe.gr)

Τα παιδιά μεταξύ τους δεν έχουν πρόβλημα στο να παίζουν, να καλούν στο σπίτι και να συναναστρέφονται με παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών. Αυτό όμως, που έχει λεχθεί από πολλά παιδιά είναι ότι οι γονείς, οι δάσκαλοι και γενικότερα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που έχουν οπισθοδρομικό τρόπο σκέψης, είναι αυτοί που απαγορεύουν στα παιδιά τους να κάνουν παρέα με παιδιά μονογονιών. Άλλη έρευνα έλεγε ότι οι εκπαιδευτικοί δήλωναν αδυναμία στο να αντιμετωπίσουν τα παιδιά των μονογονιών, γιατί μέσα από το σύστημά μας μάθαμε ένα πρότυπο οικογένειας (πατέρας, μητέρα, παππούς, γιαγιά, αγόρι, κορίτσι). Μέχρι πρόσφατα πολλά από τα έντυπα που χρησιμοποιούνται στα σχολεία χρειάζονται υπογραφή πατέρα. Σκεφτείτε λοιπόν όχι μόνο τα παιδιά που οι γονείς τους χώρισαν, αλλά και τα παιδιά που δεν γνώρισαν ποτέ τον πατέρα ή που κάποιος γονέας πέθανε. (www.monogonea.gr/article/children-one-parent/327-962.html)

Επίσης τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης συνηθίζουν να χαρακτηρίζουν τις μονογονεϊκές οικογένειες «προβληματικές». Με αυτόν τον χαρακτηρισμό δημιουργούν ή αναπαράγουν αρνητικές αντιλήψεις σε σχέση με τα παιδιά που προέρχονται από αυτές τις οικογένειες. Ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός ωστόσο δεν αιτιολογείται ούτε από τις σχετικές επιστημονικές έρευνες, ούτε από την βιβλιογραφία πάνω στο θέμα. Έχει μάλιστα διαπιστωθεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός που οφείλεται στη

διάδοση των αρνητικών αυτών αντιλήψεων οδηγεί στην αύξηση της παιδικής κατάθλιψης και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών. (www.monogonea.gr/article/children-one-parent/327-962.html)

Η απόρριψη από τους συμμαθητές ή ακόμη και από ορισμένους εκπαιδευτικούς που συχνά αντιμετωπίζει το παιδί που μεγαλώνει από ανύπαντρη μητέρα, έχει ως αποτέλεσμα να αισθάνεται θυμό με την επιλογή της μητέρας του να το αναθρέψει μόνη. Το παιδί θεωρεί τη μητέρα υπεύθυνη για τις απογοητεύσεις και την απομόνωση που ζει καθημερινά. Με τη βοήθεια του ψυχολόγου όμως το παιδί μπορεί να καταλάβει ότι η επιλογή της μητέρας να το κρατήσει και να το μεγαλώσει μόνη είχε να κάνει με πιθανή ακαταλληλότητα του πατέρα και με άλλες αντικειμενικές δυσκολίες και σε καμία περίπτωση με δική της αδιαφορία ή σκληρότητα απέναντι στα συναισθήματα του παιδιού. (www.monogonea.gr)

Όπως πιο πάνω έχει λεχθεί, τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών βιώνουν με πολύ πιο έντονο και δυσάρεστο τρόπο τα προβλήματα που προκύπτουν από τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και στιγματισμό. Αυτό είναι ένα γενικό συμπέρασμα το οποίο ισχύει και στη περίπτωση της χώρας μας. Είναι για αυτό που, ως κοινωνία και ως πολιτεία θα πρέπει με περισσότερη προσοχή και πιο επισταμένα να εγκύψουμε στα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες και να δώσουμε λύσεις. Το ζητούμενο είναι να εκτιμηθούν οι διάφορες πολιτικές που ήδη εφαρμόζονται και όπου χρειάζεται να βελτιωθούν και να εκσυγχρονιστούν. Χρειάζεται, επίσης, να εξετάσουμε την υιοθέτηση και νέων πολιτικών. (www.monogonea.gr/article/children-one-parent/327-962.html)

Ενδεικτικά στο παράρτημα 2 υπάρχουν αναφορές παιδιών που ζουν μόνο με τον ένα γονέα.

1.1.7 Κοινωνία και μονογονεϊκή οικογένεια

Παλαιότερα, το να μεγαλώνει μόνη μια μητέρα το παιδί της ήταν κάτι

παραπάνω από αδιανόητο. Η χωρισμένη γυναίκα ή, ακόμα χειρότερα, η ανύπαντρη μητέρα, ήταν ο αποδιοπομπαίος τράγος μιας κοινωνίας με αυστηρούς κανόνες και απόλυτες διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στο πρέπει και το μη. |Τώρα πια, που η ηθική έχει επιτέλους αποσυνδεθεί κατά ένα μεγάλο μέρος από τη σεξουαλική και γενικότερα την προσωπική ζωή του καθενός, η μητέρα που ανατρέφει το παιδί της χωρίς τη βοήθεια του πατέρα, δεν αντιμετωπίζει κατακραυγές και καταναγκασμούς, αλλά είναι υποχρεωμένη να καταβάλλει διπλή προσπάθεια για να ανταποκριθεί στο ρόλο της, που η εποχή μας έχει φορτώσει με πλήθος υποχρεώσεων.

Είναι, άλλωστε, δύσκολο να συγχωνευθούν δύο ρόλοι, του πατέρα και της μητέρας, σε ένα πρόσωπο, κι εκείνος που συνήθως υφίσταται τις επιπτώσεις είναι, όχι τόσο ο γονιός που έχει την ευθύνη των επιλογών του αλλά το ίδιο το παιδί. Σήμερα στην Ελλάδα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, οι μητέρες που μεγαλώνουν μόνες τα παιδιά τους πλησιάζουν τις 200.000, ενώ οι άνδρες μόνιμοι γονείς είναι πολύ λιγότεροι. Ο κίνδυνος που δημιουργείται στη μονογονεϊκή οικογένεια είναι να ταυτιστεί το παιδί με τη μητέρα και να εγκλωβιστούν κι οι δυο σε έναν κόσμο δικό τους, που δύσκολα χωρά τρίτους.

Τα πράγματα είναι χειρότερα όταν από το οικογενειακό περιβάλλον λείπει η τακτική παρουσία άλλων συγγενικών προσώπων παππούδες, θείες κ.λπ. Η εξάρτηση είναι αμφίδρομη και, όπως λένε οι ειδικοί, τα πρώτα σημάδια της γίνονται ορατά όταν το παιδί ξεκινάει το σχολείο. Πρόκειται για μια φάση της ζωής του πολύ δύσκολη, γιατί θα πρέπει να αποκοπεί από τον ισχυρό δεσμό με τη μητέρα και να ενταχθεί στη μεγάλη ομάδα της σχολικής τάξης. Ως μόνη διέξοδος προβάλλει η ισχυρή παρουσία του πατέρα, ο οποίος τις ώρες που αφιερώνει στο παιδί, μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή συναισθηματική ανάπτυξη του. Μπορεί να είναι απών από την καθημερινότητα του, αλλά αυτό δεν του στερεί τη δυνατότητα να καλλιεργήσει μια σχέση απόλυτα φυσιολογική με το παιδί, γιατί εκείνο που μετράει πάνω από όλα, δεν είναι ο ίδιος χρόνος που του αφιερώνει, αλλά η ποιότητα του.

Είναι κοινώς παραδεκτό, άλλωστε, πως από μια προβληματική "ολόκληρη" οικογένεια, γεμάτη συγκρούσεις και εντάσεις, είναι

προτιμότερη μια "μισή" οικογένεια, όπου, όμως, υπάρχει η αναγκαία για την ανατροφή του παιδιού ηρεμία και ασφάλεια.

Σύμφωνα με Μπάκα και Μπαρούχου (1986) αναφέρουν ότι η γέννηση παιδιών εκτός γάμου αποτελεί σε ορισμένες περιπτώσεις "οικογενειακή παράδοση". Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται πως οι ερευνητές ψυχολόγοι πιστεύουν πως οι γυναίκες αυτές έχουν αναπτυγμένο το ένστικτο της μητρότητας, ανεξάρτητα από τις ιδεολογίες τους ή τους προσωπικούς του; λόγους, που εξηγούν το γεγονός ότι είναι ανύπανδρες.

Συνεχίζοντας, οι ίδιες συγγραφείς (1986) γράφουν ότι η ανύπανδρη μητέρα αποτελεί μία περίπτωση, δηλαδή ένα κοινωνικό πρόβλημα, αφού θεωρείται ότι είναι μια ανώριμη προσωπικότητα που προέρχεται από ένα οικογενειακό περιβάλλον διασπασμένο, μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ότι είναι μια ανεύθυνη γυναίκα, της οποίας το παιδί θα είναι διαρκώς εκτεθειμένο σε κινδύνους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ανύπανδρη μητέρα, έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, έντονη ανάγκη για στοργή και αγάπη, συναισθήματα μειονεξίας, χαμηλή αυτοεκτίμηση, ανασφάλεια και αρνητισμό προς το κοινωνικό σύνολο.

Όσο εξελιγμένη κοινωνικά και όσο μεγάλη και αν είναι μια κοινότητα, τουλάχιστον στην Ελλάδα, η άποψη για την άγαμη μητέρα είναι ακόμη κυρίως ηθικοπλαστική. Η άγαμη μητέρα θεωρείται 'ανήθικη' και 'ανάξια' με αποτέλεσμα να δέχεται κάθε είδους περιφρόνηση. Το κοινωνικό στίγμα της άγαμης μητρότητας μοιραία μεταφέρεται και στο παιδί, που σηματοδεδεμένο χωρίς κανένα φταίξιμο ξεκινάει μια ολόκληρη ζωή. (Towle C. 1986)

Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ένα τέτοιο περιβάλλον καταλήγουν, όπως θα δούμε και παρακάτω, στο να παρουσιάσουν αντικοινωνική συμπεριφορά και έντονα ψυχολογικά προβλήματα, αντιμετωπίζοντας πολλές δυσκολίες. Επίσης τα παιδιά αυτά που μεγαλώνουν με ένα γονέα έχουν αυξημένη πιθανότητα να αποκτήσουν και αυτά παιδιά στη εφηβεία και γενικά, υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στην μελλοντική γονιμότητα, στη μόρφωση, στην επαγγελματική σταδιοδρομία και στην ευτυχία των ίδιων των ατόμων. Θα πρέπει λοιπόν να εντοπίζουμε τις ανάγκες και τα

προβλήματα όλων αυτών των ατόμων που συμμετέχουν στο δράμα της άγαμης μητέρας και να τα καλύψουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. (Καλούτση Α., χωρίς χρονολογία)

Ένα σημαντικό επίσης θέμα που πρέπει να προσεχθεί και να αντιμετωπισθεί είναι η υγεία της μητέρας. Η ιατρική παρακολούθηση είναι απαραίτητη από την αρχή της κύησης της για να αποφευχθούν διάφορα προβλήματα υγείας. (Towle C. 1986)

Γενικά εκείνο που έχει μεγάλη σημασία και αποτελεί δυσκολότατο κοινωνικό πρόβλημα, αλλά που είναι και κοινωνική ευθύνη είναι η αποκατάσταση της άγαμης μητέρας. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα είναι η εργασία. Πού θα βρει αυτή η γυναίκα εργασία για να επιβιώσει; Για να αισθανθεί παραγωγικό άτομο; Πού θα βρει σπίτι για να ζήσει η ίδια και το παιδί της, σε υγιεινές συνθήκες ζωής για να μην εξαθλιωθεί; Πού θα βρεθεί κάποιος δημόσιος-βρεφικός-παιδικός σταθμός να αφήνει το παιδί της τις ώρες εργασίας της; Ποιος υπεύθυνος άνθρωπος θα βρεθεί να την βοηθήσει να λύσει τις κοινωνικές και ψυχολογικές της συγκρούσεις και να ικανοποιήσει τις ανάγκες της για να μην ξαναβρεθεί μπροστά σε ένα δεύτερο πρόβλημα; (Towle C. 1986)

Αυτά και πάρα πολλά παρόμοια ερωτήματα προκύπτουν για την αποκατάσταση της άγαμης μητέρας και του εξώγαμου παιδιού της.

1.1.8 Νομοθετικό πλαίσιο για μονογονεϊκές οικογένειες

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία η αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου εξομοιώνει νομικά την άγαμη μητέρα ως προς τα δικαιώματά της και τις υποχρεώσεις με την έγγαμη μητέρα (ν. 1329/83, ΦΕΚ Α' 25/18-2-1983). Με τον ίδιο νόμο καταργείται κάθε δυσμενής διάκριση σε βάρος των παιδιών που γεννιούνται εκτός γάμου και προβλέπεται η πλήρης εξομοίωση με τα παιδιά που γεννιούνται από γάμο.

Η παλιά αρνητικά φορτισμένη ορολογία («γνήσια», «εξώγαμα τέκνα») καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με περισσότερο ουδέτερη («τέκνα

γεννημένα σε γάμο», «τέκνα γεννημένα χωρίς γάμο των γονέων τους»). Για την εκούσια αναγνώριση ενός παιδιού γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων απαιτείται και η συμφωνία της μητέρας του. Η καινοτομία της συναίνεσης της μητέρας επιβάλλεται στο πλαίσιο της ισότητας των 2 φύλων. Σε περίπτωση εκούσιας ή δικαστικής αναγνώρισης, το παιδί αποκτά απέναντι και στους δύο γονείς του και τους συγγενείς τους όλα τα δικαιώματα του τέκνου γεννημένου από γάμο (πλήρες κληρονομικό δικαίωμα, αξίωση διατροφής, κτλ.). (www.isotita.gr)

A) Οι διευκολύνσεις/ άδειες που δικαιούται ως εργαζόμενος/η μονογονέας:

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 1483/84, ΦΕΚ Α'153/8-10-1984, όπως συμπληρώθηκε και επεκτάθηκε με το άρθρο 25 του ν. 2639/98, ΦΕΚ Α'205/2-9-1998, δικαιούται **γονική άδεια (άνευ αποδοχών)** για την ανατροφή του παιδιού, διάρκειας έως 7 μήνες στους μονογονείς εργαζόμενους **στον ιδιωτικό τομέα** μέχρι το παιδί να συμπληρώσει την ηλικία των τρεισήμισι (3,5) ετών. Με το άρθρο 20 του ν. 1849/89, ΦΕΚ Α' 113/8-5-1989 δικαιούται **επίδομα γάμου οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών** στον **ιδιωτικό τομέα**. Σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 3205/03, ΦΕΚ 297Α/23-12-2003 δικαιούνται **επίδομα γάμου** και οι **αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών** και στο **δημόσιο τομέα**, εφόσον τους έχει ανατεθεί η επιμέλεια του παιδιού. Με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας 2002-2003 ο **εργαζόμενος άγαμος/-η, χήρος/-α γονέας** στον **ιδιωτικό τομέα** που έχει την επιμέλεια του παιδιού, δικαιούται **άδεια με αποδοχές** έξι (6) εργάσιμων ημερών το χρόνο, πέραν αυτής που δικαιούται από πολλές διατάξεις. Γονέας με τρία (3) παιδιά ή περισσότερα, δικαιούται άδεια οκτώ (8) εργάσιμων ημερών. Η άδεια αυτή χορηγείται λόγω αυξημένων αναγκών φροντίδας παιδιών ηλικίας μέχρι δώδεκα (12) ετών συμπληρωμένων, χορηγείται εφάπαξ ή τμηματικά μετά από συνεννόηση με τον εργοδότη, σύμφωνα με τις ανάγκες του γονέα και δεν πρέπει να συμπίπτει χρονικά με την αρχή ή το τέλος της ετήσιας κανονικής άδειας.

Με το Νέο Δημοσιοϋπαλληλικό Κώδικα (άρθρο 53, ν. 3528/07, ΦΕΚ Α'26/9-2-07), για το **γονέα δημόσιο υπάλληλο** που είναι άγαμος ή χήρος ή διαζευγμένος ή έχει αναπηρία 67% και άνω, το κατά μία ώρα μειωμένο ωράριο ή η συνεχόμενη άδεια ανατροφής τέκνου προσauxάνονται κατά έξι (6) μήνες ή ένα (1) μήνα αντίστοιχα. Επίσης, με το ίδιο άρθρο, σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, τις διευκολύνσεις για την ανατροφή τέκνου τις δικαιούται ο γονέας που ασκεί την επιμέλεια. Παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών εγγράφονται **κατά προτεραιότητα στους Παιδικούς Σταθμούς** των ΟΤΑ, καθώς επίσης και στους σταθμούς του ΠΙΚΠΑ, του ΕΟΠ, του Ιδρύματος Βρεφονηπιακών Σταθμών, Αθηνών, Λάρισας και Θεσσαλονίκης (με βάση τον Πρότυπο Κανονισμό Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημόσιου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, αρ. απ. 16065/22-4-02, ΦΕΚ Β' 497/22-4-2002). (www.isotita.gr)

Β) Πολύτεκνος μονογονέας και ποια οφέλη προκύπτουν:

Αναγνωρίζεται ως πολύτεκνος **ο μονογονέας με τρία παιδιά**, ο οποίος έχει τη γονική μέριμνα και επιμέλεια τους και είναι ο μόνος υπόχρεος για τη διατροφή τους, εφόσον τα παιδιά είναι άγαμα και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό τρίτο (23ο) έτος της ηλικίας τους ή σπουδάζουν ή εκπληρώνουν τις στρατιωτικές υποχρεώσεις και δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο (25ο) έτος της ηλικίας τους (άρθρο 6, παρ. 2, του ν. 3454/06, ΦΕΚ Α' 75/7-4-2006). Στα τέκνα αυτά συνυπολογίζονται και όσα έχουν οποιαδήποτε αναπηρία σε ποσοστό εξήντα επτά (67%) και άνω, ισοβίως, ανεξαρτήτως ηλικίας. **Το πολυτεκνικό επίδομα** χορηγείται στη μητέρα χωρίς σύζυγο (άγαμη, χήρα, διαζευγμένη) εφόσον έχει την επιμέλεια **τριών (3) τουλάχιστον** άγαμων παιδιών ηλικίας μέχρι 23 ετών και είναι η μόνη υπόχρεος για την διατροφή τους (το επίδομα χορηγείτε από τον ΟΓΑ βάσει των ν. 1829/90- άρθρο 63, ν. 2459/97- άρθρο 39, ν. 2972/01- άρθρο 50 και ν. 3454/06- άρθρο 6). Το πολυτεκνικό επίδομα χορηγείται και στον χήρο

πατέρα ο οποίος έχει τη επιμέλεια τουλάχιστον **τριών (3)** άγαμων παιδιών μέχρι 23 ετών. Επίσης **ισόβια σύνταξη** χορηγείται στη μητέρα μονογονέα με τρία παιδιά η οποία δεν δικαιούται πλέον το πολυτεχνικό επίδομα, επειδή και το τελευταίο άγαμο τέκνο συμπλήρωσε το 23ο έτος της ηλικίας του ή παντρεύτηκε. Παρέχονται οικονομικές ενισχύσεις και επεκτείνονται κοινωνικά πολυτεχνικά δικαιώματα σε γονείς **με τρία (3) παιδιά** (ν. 3454/06, ΦΕΚ Α' 75/7-4-2006). Μεταξύ άλλων, προβλέπεται (α) η καταβολή από το Δημόσιο **εφάπαξ παροχής ύψους 2000 ευρώ στη μητέρα που αποκτά τρίτο παιδί από 1.1.2006 και μετά**, (β) η υποχρέωση των φορέων του δημοσίου τομέα να προσλαμβάνουν σε καθορισμένο ποσοστό γονείς οικογενειών με τρία παιδιά και τέκνα αυτών, (γ) η χορήγηση «Κάρτας πολιτισμού» σε γονείς και τα τέκνα οικογενειών με τρία παιδιά, κ.λπ. (www.isotita.gr)

Γ) Ποια επιδόματα και οικονομικές ενισχύσεις δικαιούνται και από ποιους φορείς

Οι Δ/σεις Πρόνοιας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων καταβάλουν **μηνιαίο επίδομα** 44 ευρώ σε παιδιά που στερούνται της **πατρικής προστασίας** για οποιοδήποτε λόγο μέχρι συμπλήρωσης του 16ου έτους της ηλικίας τους, με την προϋπόθεση ότι το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει (για διμελή οικογένεια) τα 235 ευρώ (προσαυξανόμενο κατά 20 ευρώ για κάθε επιπλέον μέλος, αφαιρουμένου του πόσου που τυχόν καταβάλλεται για ενοίκιο) (Επίδομα απροστάτευτου παιδιού, Ν. 4051/60). Οι μονάδες κοινωνικής φροντίδας «Αναρρωτήριο Πεντέλης», η Παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας» Καλαμακίου και το Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» παρέχουν πανελλαδικά, **μηνιαία οικονομική ενίσχυση** 105,65 ευρώ σε **μονογονείς** με ένα παιδί ή 148,20 ευρώ σε **μονογονείς** με δυο παιδιά, με την προϋπόθεση ότι το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει τα 2.817 ευρώ και ότι δεν λαμβάνουν το επίδομα απροστάτευτου παιδιού. Επίσης

χορηγείτε **σχολικό επίδομα** σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας έως 16 ετών που φοιτούν σε δημόσια σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης (άρθρο 27, παρ. 3 του ν. 3016/02, ΦΕΚ Α' 110/17-5-2002). Απευθύνεται σε οικογένειες, συμπεριλαμβανόμενων των μονογονεϊκών, με ετήσιο εισόδημα που δεν υπερβαίνει το ποσό των 3.000 και ανέρχεται σε 300 ευρώ ετήσιος για κάθε παιδί-μαθητή υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η ενίσχυση καταβάλλεται **εφάπαξ με την έναρξη κάθε σχολικού έτους**. Η καταβολή πραγματοποιείται από την αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.) του τόπου διαμονής του δικαιούχου. Καταβάλλεται επιπλέον το **Επίδομα Μητρότητας Ανασφαλιστών** σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 5, του ν. 1302/82 (ΦΕΚ Α' 133/29-10-1982) σε εργαζόμενες γυναίκες που δεν δικαιούνται αντίστοιχη παροχή από κάποιο ασφαλιστικό φορέα ή είναι ανασφάλιστες. Το ύψος του επιδόματος ανέρχεται σε **440 ευρώ εφάπαξ**. Αρμόδια υπηρεσία για τη χορήγηση του επιδόματος είναι οι Δ/νσεις και τα Τμήματα Πρόνοιας των Νομ/κών Αυτοδιοικήσεων της Χώρας. **Επίδομα τρίτου παιδιού χορηγείται** από τον ΟΓΑ βάσει των ν. 1829/90 (άρθρο 63), ν. 2459/97 (άρθρο 39) και ν. 2972/01 (άρθρο 50). Το επίδομα είναι μηνιαίο, ανέρχεται σε **164 ευρώ** και καταβάλλεται μέχρι τη συμπλήρωση του 6ου έτους της ηλικίας του παιδιού. Τέλος στο **Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων** αποτελούν ειδική κατηγορία δανειοληπτών με ευνοϊκότερο επιτόκιο δανεισμού οι εργαζόμενοι που είναι ανάπηροι, πολύτεκνοι και προστάτες τέκνων που πάσχουν από αναπηρία σε ποσοστό 67% και άνω. (www.isotita.gr)

Οι οικογένειες Ελλήνων υπηκόων και υπηκόων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και των **μονογονεϊκών**, των οποίων τα μέλη κατοικούν σε ορεινές ή μειονεκτικές περιοχές (Ν. 3016/2002, άρθρο 27, παρ.2) δικαιούνται **εισοδηματική ενίσχυση, αυξημένα όρια κάλυψης στεγαστικών αναγκών** ισχύουν για το διαζευγμένο, χήρο ή

άγαμο γονέα που έχει την επιμέλεια ανηλίκων τέκνων. Οι παραπάνω δικαιούχοι τυγχάνουν της εκάστοτε ισχύουσας προσ αυξημένης απαλλαγής του **εγγάμου**. (www.isotita.gr)

Κατά την απόκτηση περιουσίας μετά από **γονική παροχή**, στην περίπτωση που ένας από τους γονείς έχει αποβιώσει, η αξία της περιουσίας που υπόκειται στο μισό του φόρου δωρεάς ανέρχεται στις **130.000** ευρώ. Στην περίπτωση δηλαδή των **μονογονεϊκών** οικογενειών τα τέκνα υπόκεινται σε **μειωμένη** φορολογία (Ν. 3427/05). Στη φορολογία μεγάλης ακίνητης περιουσίας σε περίπτωση **θανάτου** ή διαζυγίου, το **αφορολόγητο** ποσό του επιζώντος ή διαζευγμένου συζύγου **προσ αυξάνεται** κατά εξήντα μία χιλιάδες εξακόσια πενήντα (61.650) ευρώ για καθένα από τα δύο πρώτα ανήλικα παιδιά του, και κατά εβδομήντα τρεις χιλιάδες τετρακόσια (73.400) ευρώ για καθένα από τα επόμενα ανήλικα τέκνα του, των οποίων έχει τη **γονική μέριμνα** (Ν. 2459/97, άρθρο 25, παρ. 20). Όταν έχουμε τη γέννηση **τέκνου εκτός γάμου**, η γονική μέριμνα ασκείται μόνο από τον ένα γονιό και στην περίπτωση αυτή το συνολικό αφορολόγητο του τέκνου του προστίθεται σε εκείνο του άγαμου γονέα. (www.isotita.gr)

Από το **Γραφείο Στρατολογικής Πολιτικής** έχουν καθιερωθεί (Ν. 3421/05) Ο γιος **άγαμης** μητέρας να υπηρετεί 9 μήνες θητεία (ο μόνος ή ο μεγαλύτερος).ενώ ο γιος **ορφανός** από τον **ένα γονέα** υπηρετεί 9 μήνες θητεία (ο μόνος ή μεγαλύτερος γιος). (www.isotita.gr)

Οι πολύτεκνοι εκπαιδευτικοί, συμπεριλαμβανομένων των **μονογονέων με τρία παιδιά** που έχουν τη γονική μέριμνα, την επιμέλεια και είναι οι μόνοι υπόχρεοι σε διατροφή αυτών (Ν. 3454/06, άρθρο 6, παρ. 2), **διορίζονται** σε θέσεις **εκπαιδευτικών των κλάδων ΠΕ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους σε**

διαγωνισμό του ΑΣΕΠ (Ν. 3255/04, άρθρο 6, παρ. 3. ΦΕΚ Α΄ 138), **εντάσσονται** στις ειδικές κατηγορίες και **μετατίθενται** στην περιοχή μετάθεσης της πρώτης προτίμησης τους (Π.Δ. 50/1996 άρθρο 13, παρ. 1β, ΦΕΚ Α΄ 45). (www.isotita.gr)

Όσον αφορά στις **μεταθέσεις** εκπαιδευτικών, οι **μονογονείς** (με επιμέλεια άγαμων, ανήλικων ή σπουδαζόντων παιδιών) λαμβάνουν **τα μόρια του γάμου** (Π.Δ. 39/1998 άρθρο 1, παρ. 1, ΦΕΚ Α΄ 43, όπως διορθώθηκε και ισχύει, ΦΕΚ Α΄ 262/1998). Επίσης επιτρέπεται η χωρίς ποσοτικό περιορισμό **μετεγγραφή** των **ορφανών** σπουδαστών, και συγκεκριμένα «επιτρέπονται οι μετεγγραφές των ορφανών από τον έναν ή και από τους δύο γονείς, εφόσον ο μέσος όρος του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος των τριών τελευταίων οικονομικών ετών δεν υπερβαίνει το ποσό των 35.000 ευρώ» (Ν. 3282/04 που αφορά στις μετεγγραφές σπουδαστών εσωτερικού, ΦΕΚ Α΄ 208/1-11-04, σχετική ενημερωτική εγκύκλιος Φ. 1/84811/Β3/ 24-8-06). (www.isotita.gr)

Οι γυναίκες οι οποίες έχουν **τρία (3) τουλάχιστον παιδιά** και οι **άντρες**, με την επιπρόσθετη προϋπόθεση για αυτούς, να είναι **χήροι** ή **διαζευγμένοι** και να έχουν την επιμέλεια των ανήλικων ή ανίκανων παιδιών με δικαστική απόφαση εφόσον είναι ασφαλισμένες/οι στα Ταμεία Σύνταξης του προσωπικού των τραπεζών, το Τέλος Ακίνητης Περιουσίας (Τ.Α.Π.), τον Οργανισμό Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (Ο.Τ.Ε.), το Ταμείο Συντάξεων του Προσωπικού (Τ.Σ.Π), τον Οργανισμό Ασφάλισης Προσωπικού (Ο.Α.Π), το Ταμείο Σύνταξης και Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Γεωργικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Τ.Σ.Ε.Α.Π.Γ.Σ.Ο). και το Τ.Α.Π. – «**Η ΕΘΝΙΚΗ**» (**υπαγόμενες –οι** στην ασφάλιση οποιουδήποτε φορέα ασφάλισης, για πρώτη φορά **πριν την 01.01.1993**), θεμελιώνουν **δικαίωμα** συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, με τη συμπλήρωση **είκοσι (20)** ετών ασφάλισης, ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας τόσο των ίδιων όσο και των παιδιών τους. (Ν. 1902/90 άρθρο 10, παρ. 8, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 9, παρ. 1, του ν. 1976/91, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 48, παρ.3, του ν. 2084/92). (www.isotita.gr)

Οι **άγαμες** μητέρες και τα προστατευόμενα μέλη τους δικαιούνται **κάθε έτος** Δελτίων κοινωνικού τουρισμού, ανεξάρτητα εάν έλαβαν την παροχή αυτή κατά το προηγούμενο έτος. Προϋπόθεση αποτελεί να έχουν πραγματοποιήσει κατά το προηγούμενο έτος 50 ημέρες εργασίας ή 50 ημέρες επιδοτούμενης ανεργίας. Όπως επίσης τα παιδιά των **μονογονεϊκών** οικογενειών μπορούν να φιλοξενηθούν δωρεάν σε βρεφονηπιακούς σταθμούς του οργανισμού. (www.isotita.gr)

Όσον αφορά τον οργανισμό εργατικής εστίας, απαιτούνται **μειωμένες** ασφαλιστικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των μονογονεϊκών οικογενειών σε οποιοδήποτε από τα προγράμματά του. Συγκεκριμένα :**700** ένσημα για τις ανύπαντρες μητέρες και τους χήρους/ες και μόλις **500** ένσημα για τις ίδιες κατηγορίες αν υπάρχει αναπηρία 67% και άνω στην οικογένεια. Υπάρχει **ειδικό διαρκές πρόγραμμα** για τη στεγαστική συνδρομή **σε άγαμες** μητέρες σύμφωνα με το οποίο: **ή** παραχωρούνται έτοιμες κατοικίες σε άγαμες μητέρες, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμες, **ή** παραχωρούνται στεγαστικά δικαιώματα για την εξεύρεση κατοικίας στην ελεύθερη αγορά, απόκτησή της από τον ΟΕΚ και παραχώρηση στη δικαιούχο, **ή** χορηγείται άτοκο **δάνειο** από κεφάλαια του ΟΕΚ με περίοδο αποπληρωμής τα 25 χρόνια. (www.isotita.gr)

Ένταξη των γυναικών- αρχηγών μονογονεϊκών οικογενειών στην αγορά εργασίας πραγματοποιείται στον ΟΑΕΔ με την υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων επιδότησης **Νέων Θέσεων Εργασίας** , επιδότησης **Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών** ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων και επιδότησης **Εργοδοτών** για πρόσληψη ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. (www.isotita.gr)

Στο υπουργείο υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης χορηγείται στους **ανασφάλιστους** και **οικονομικά αδύνατους** γονείς **βιβλιάριο** δωρεάν χορήγησης φαρμάκων και νοσοκομειακής περίθαλψης στα Νοσηλευτικά Ιδρύματα του ΕΣΥ τόσο για τους ίδιους όσο και για τα προστατευόμενα από αυτούς παιδιά τους. Επίσης λειτουργούν σε όλη τη χώρα **Κοινωνικές Υπηρεσίες** που προσφέρουν ψυχολογική και κοινωνική

στήριξη σε κάθε μονογονεϊκή οικογένεια όταν τους ζητηθεί.
(www.isotita.gr)

Στο κέντρο βρεφών μητέρα παρέχεται **περίθαλψη** της μόνης γυναίκας που κυοφορεί εντός του Κέντρου Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» σε ειδικό Τμήμα στο οποίο μπορούν να φιλοξενηθούν έως 20 μητέρες. Παρέχεται **ιατροφαρμακευτική** περίθαλψη και **κάλυψη** του τοκετού, **ενίσχυσή** της σε χρήμα ή είδη, **συνεργασία** με το οικογενειακό της περιβάλλον και **επανένταξη** της σε αυτό. Επίσης **φιλοξενία** του βρέφους της μετά τον τοκετό στο Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» και περίθαλψη της ίδιας για όσο διάστημα επιβάλλεται από την υγεία της και τις συνθήκες αποκατάστασής της όπως και **προστασία** του παιδιού της μέχρι να είναι έτοιμη να το αναλάβει ή τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια ή υιοθεσία. (www.isotita.gr)

Στις μονογονεϊκές οικογένειες που αναλαμβάνουν το παιδί τους, το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» παρέχει **συμβουλευτική υποστήριξη, βοήθεια σε είδος, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, οικονομική ενίσχυση, τοποθέτηση σε διαμέρισμα.** (www.isotita.gr)

1.1.9 Δομές υποστήριξης για μονογονεϊκές οικογένειες

Στο Κέντρο Στήριξης της Οικογένειας της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, παρέχεται στη γυναίκα, φιλοξενία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, έξοδα τοκετού, ψυχολογική στήριξη και φροντίδα για την κοινωνική επανένταξη και επαγγελματική αποκατάσταση, ώστε να μπορέσει να αναλάβει μόνη το παιδί της.

Στο πλαίσιο του Εθνικού Οργανισμού Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΟΚΦ)

του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, που έχει αρχίσει να λειτουργεί από το 2002, προβλέπονται ξενώνες προσωρινής φιλοξενίας για γυναίκες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών, στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Μερικοί από αυτούς τους ξενώνες έχουν ήδη αρχίσει να λειτουργούν πειραματικά. Για τη διαδικασία και τον τρόπο εισαγωγής σε ξενώνα μπορεί να ενημερώσει το γραφείο της Πρόνοιας της περιοχής σου.

Επίσης νομική, ψυχολογική και συμβουλευτική στήριξη παρέχεται στις γυναίκες αρχηγούς ΜΓΟ, από τα Κέντρα Συμβουλευτικής και Ενημέρωσης Γυναικών του Κ.Ε.Θ.Ι..

Επιπλέον, σύμφωνα με τον οδηγό για γυναίκες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών (2002) τα κέντρα προστασίας είναι τα εξής:

Οι Συμβουλευτικές Υπηρεσίες Οικογένειας είναι υπηρεσίες στελεχωμένες με ειδικευμένους επιστήμονες για τη συστηματική και διεπιστημονική αντιμετώπιση οικογενειών με σοβαρά και σύνθετα ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Η Κοινωνική Βοήθεια-197: Γραμμή άμεσης κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης.

Τις Παιδοπόλεις (Ιδρύματα κλειστής περίθαλψης) όπου παρέχεται προστασία σε παιδιά ηλικίας 3-18 ετών, τα οποία προέρχονται από οικογένειες με έντονα προβλήματα και καθίσταται η παραμονή τους σ'αυτές δύσκολη, αδύνατη ή επιβλαβής.

Κέντρο Φροντίδας Μητέρας και Παιδιού

Όλοι όσοι βρίσκονται στο Κέντρο Φροντίδας Μητέρας και Παιδιού είναι άνθρωποι υπεύθυνοι και με κατανόηση για το πρόβλημα κάθε μέλλουσας μητέρας.

Εδώ οι μητέρες βρίσκουν κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, παιδοψυχολόγους, γυναικολόγους, μαιευτήρες, μαίες, παιδαγωγούς, δικηγόρους, μα πάνω από όλα, φροντίδα και αγάπη για το μωρό και τη μητέρα.

Το Κ.Φ.Μ.Π. παρέχει ακόμη, στέγαση σε διαμερίσματα που παραχωρούν δωρητές, αλλά και σε συνεργαζόμενους ξενώνες, χορήγηση ειδών όπως πάνες, γάλατα, τρόφιμα, φάρμακα, ρούχα και παπούτσια (βρεφικά, παιδικά, γυναικεία), είδη γάμου και βάπτισης, έπιπλα, είδη οικιακής χρήσης, παιδικά καροτσάκια, κούνιες, παιχνίδια κλπ., μηνιαία χρηματικά βοηθήματα και κάλυψη έκτακτων οικονομικών αναγκών των μητέρων. Η βοήθεια όμως δε σταματά εκεί... γιατί σκοπός μας είναι να αποκτήσει η μητέρα και το παιδί τη δική τους ζωή. Έτσι σε συνεργασία με ιδιωτικούς και κρατικούς φορείς βρίσκεται εργασία στις μητέρες ή στους συζύγους-συντρόφους τους, διοργανώνονται σεμινάρια επιμόρφωσης των μητέρων σε θέματα προσχολικής αγωγής, οικογένειας κλπ., έρχονται σε επαφή με εθελόντριες κοινωνικής πρόνοιας, με κατάλληλη επιμόρφωση, για στήριξη και βοήθεια. Το Κέντρο Φροντίδας Μητέρας και Παιδιού δέχεται μέλλοντες νονούς και μέλλουσες νονές για τα μωρά του. Για να έχει το παιδί την απαραίτητη για την ηλικία του υλική στήριξη ο Σύλλογος έχει θεσπίσει το Πρόγραμμα Οικονομικής Αναδοχής με το οποίο του εξασφαλίζει σταθερό μηνιαίο χρηματικό ποσό για το γάλα, τις πάνες, τις βρεφικές του κρέμες και την κάθε είδους τροφή που χρειάζεται μεγαλώνοντας μέρα με την ημέρα. Πολλοί φίλοι του Συλλόγου έχουν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Οικονομικής Αναδοχής και για όσο χρονικό διάστημα επιθυμούν προσφέρουν για συγκεκριμένο παιδί το μηνιαίο χρηματικό ποσό των 100,00 Ευρώ. Ο Ανάδοχος με την προσφορά του αυτή βοηθάει τον σκοπό του Συλλόγου και το παιδί βρίσκεται στην ζεστή αγκαλιά της οικογένειάς του, ανατρέφεται μέσα σε αυτήν με τους γονείς του, τα αδέρφια του και χαίρεται όπως όλα τ' άλλα παιδιά του κόσμου τα πλούσια συναισθήματα του θεσμού της οικογένειας. Καθημερινά έρχονται στο Κέντρο Φροντίδας Μητέρας και Παιδιού του Συλλόγου γυναίκες έγκυες και ζητούν στήριξη να γεννήσουν το παιδί τους και να δημιουργήσουν οικογένεια. Συνεργασία με Υπηρεσίες, Οργανισμούς και Κέντρα

Το «Σπίτι της Μαρίας», για άγαμες, εγκυμονούσες, και ανύπαντρες μητέρες.

Τη δική τους «Κιβωτό» βρίσκουν οι άγαμες εγκυμονούσες κοπέλες και οι ανύπαντρες μητέρες, που θέλουν να επανακάμψουν από την προδοσία και την εγκατάλειψη των συντρόφων τους, στον ξενώνα υποδοχής και προστασίας του Ορθόδοξου Εκκλησιαστικού Ιδρύματος «Ο Ευαγγελιστής Μάρκος», που βρίσκεται στην περιοχή της Θέρμης, στη Θεσσαλονίκη. Το «Σπίτι της Μαρίας», όπως ονομάζεται, μπορεί να φιλοξενήσει έως επτά (7) γυναίκες, για όσο χρονικό διάστημα χρειαστεί, ώσπου να γεννήσουν και να μεγαλώσουν τα παιδιά τους. Όλα αυτά τα χρόνια, από το συγκεκριμένο χώρο έχουν περάσει και έχουν ζητήσει βοήθεια περίπου 250 γυναίκες, από 16 έως 50 ετών, ορισμένες μαζί με τα παιδιά τους. Στέγη βρήκαν όχι μόνο Ελληνίδες, αλλά και αλλοδαπές:

Εκτός όμως από την κατοικία, την τροφή, την ιατροφαρμακευτική και νοσηλευτική περίθαλψη, ο πατέρας Πλευράκης και η πρεσβυτέρα παρέχουν στις κοπέλες πνευματική και ψυχολογική υποστήριξη. Βοηθούν κάθε γυναίκα να ξεπεράσει το φόβο και την ταραχή που ζει εξαιτίας της εγκυμοσύνης της, αλλά και της εγκατάλειψης από τον άνθρωπο που αγάπησε και πίστεψε. Τη βοηθάνε να ηρεμήσει, να βρει την πίστη της, και να γεννήσει με χαρά κι ελπίδα το παιδί της. Όλες οι υποχρεώσεις και τα έξοδα του ξενώνα και των γυναικών που φιλοξενούνται καλύπτονται, αποκλειστικά και μόνο, από την οικονομική ενίσχυση των φίλων, των συνδρομητών και των συνεργατών του έργου. Από την ώρα που μία κοπέλα θα καταφύγει στον ξενώνα του Αγίου Μάρκου, δεν έχει ανάγκη να νοιαστεί για τίποτε. Ο,τι και αν χρειαστεί, ώσπου να γεννήσει το παιδί της, θα της το προσφέρει δωρεάν το Ίδρυμα.

Προσφέρουμε :

1. Κατοικία, τροφή, ιατροφαρμακευτική και νοσηλευτική περίθαλψη και ότι άλλο θα χρειαστεί, χωρίς καμιά απαίτηση υποβολής δικαιολογητικών και χωρίς να μεσολαβεί καμία χρονοβόρα διαδικασία.
2. Πνευματική και ψυχολογική υποστήριξη στον Εκκλησιαστικό ξενώνα

τής γαλήνης και τής στοργής. Βοηθάμε κάθε κοπέλα να συνέλθει από το φόβο και την ταραχή που ζει εξαιτίας τής εγκυμοσύνης, τής προδοσίας, αλλά και τής εγκατάλειψης από τον άνθρωπο που αγάπησε και πίστεψε. Τη βοηθάμε να ηρεμήσει, να βρει τον εαυτό της και την πίστη της, και να γεννήσει με χαρά και ελπίδα το παιδί της.

3. Συμφιλιωτική μεσολάβηση και ειρηνική επαφή με τον πατέρα του παιδιού της. Αμέσως μόλις η κοπέλα ηρεμήσει και εμπιστευθεί στον Πνευματικό του Ιδρύματος το πρόβλημα της, το Ίδρυμα προσπαθεί να έλθει σε επαφή με τον πατέρα του παιδιού της, να τον συμφιλιώσει μαζί της και, αν είναι δυνατόν, να τελέσει τον γάμο τους, ώστε το παιδί τους να γεννηθεί και να μεγαλώσει με την φροντίδα των γονιών του, μέσα στην ζεστασιά ενός οικογενειακού περιβάλλοντος.

4. Γενική συμπαράσταση, όπου να λύση οριστικά το πρόβλημα της. Στην περίπτωση που δεν κατορθώσει το Ίδρυμα να οδηγήσει στον γάμο τους δύο νέους, οπότε η μητέρα είναι αναγκασμένη να μείνει τελικά μόνη της, το Ίδρυμα προσπαθεί να ενισχύσει την κοπέλα να αντιμετωπίσει με αξιοπρέπεια τις υποχρεώσεις της, να της βρει εργασία και να τη βοηθήσει να αναθρέψει σωστά το παιδί της.

Το έργο του Ιδρύματος στηρίζεται: Στην αγάπη και τις προσευχές, στις ελεημοσύνες και στην οικονομική ενίσχυση των φίλων, των συνδρομητών και των συνεργατών του.

Ξενώνας "Στέγη Μητέρας"

Είναι ξενώνας φιλοξενίας αγάμων μητέρων και κακοποιημένων γυναικών με τα παιδιά τους. Ο ξενώνας λειτουργεί με Εσωτερικό Κανονισμό υπό την εποπτεία του ΚΕ.Σ.Ο., με μόνιμο προσωπικό (αμειβόμενο και εθελοντικό). Στη Στέγη Μητέρας φιλοξενούνται: Άγαμες μητέρες εγκυμονούσες εκτός γάμου μαζί με τα παιδιά τους Κακοποιημένες γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους Γυναίκες θύματα του trafficking (δουλεμπόριο) Στην Στέγη Μητέρας προσφέρονται:

- 1) Διαμονή και διατροφή
- 2) Κοινωνική και ψυχολογική στήριξη. Στις άγαμες μητέρες εξασφαλίζεται η παρακολούθηση και ο τοκετός σε Δημόσιο Νοσοκομείο καθώς και σε ιδιωτικά Νοσοκομεία που προσφέρονται εθελοντικά (ΙΑΣΩ)
- 3) Ιατροφαρμακευτική φροντίδα
- 4) Νομική στήριξη
- 5) Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση
- 6) Διασύνδεση με την αγορά εργασίας για επαγγελματική επανένταξη
- 7) Σεμινάρια επιμόρφωσης σε θέματα προγεννητικής αγωγής, θηλασμού, ανατροφής παιδιών, αγωγής υγείας, πρώτων βοηθειών κ.λπ.
- 8) Ψυχαγωγία και παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Η διάρκεια παραμονής κάθε περιστατικού είναι τρεις (3) μήνες και κατά περίπτωση ένα (1) έτος, αλλά σε κάθε περίπτωση δεν φεύγει γυναίκα εάν δεν αποκατασταθεί (εργασία και κατοικία με εξασφάλιση οικοσυσσκευής κ.λπ.)

Η Κοινωνική και Νομική Υπηρεσία σε συνεργασία με το Κέντρο Υποδοχής και Ενημέρωσης του ΚΕ.Σ.Ο. φροντίζουν για την επανασύνδεση των φιλοξενουμένων με τις οικογένειές τους, είτε έχουμε περιπτώσεις κακοποίησης, είτε εξωγάμου κήσεως.

Ο Τομέας Κοινωνικής Επανένταξης σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες της Ι. Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Κρατικούς, ΜΚΟ και άλλους φορείς, φροντίζει για την επαγγελματική αποκατάσταση των φιλοξενουμένων, όταν αποχωρούν από την Στέγη και μεριμνά για την εξεύρεση κατοικίας, εξασφάλιση προκαταβολής ενοικίου και οικιακού εξοπλισμού.

Οι εθελόντριες του Κοινωνικού Τομέα του ΚΕ.Σ.Ο. και της Στέγης:

Συνοδεύουν τις φιλοξενούμενες σε υπηρεσίες για την τακτοποίηση εκκρεμών διοικητικών υποθέσεων, παιδίατρος ή νοσηλευτικά ιδρύματα για εξετάσεις των παιδιών και σε τακτά χρονικά διαστήματα σε

ψυχαγωγικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Φροντίζουν σε καθημερινή βάση τη φύλαξη των παιδιών στον παιδότοπο της Στέγης.

Παρέχουν φιλοξενία στις μητέρες και τα παιδιά τους κατά τις ημέρες των εορτών.

Στις φιλοξενούμενες στη Στέγη Μητέρας παρέχεται νομική στήριξη (ασφαλιστικά για την επιμέλεια των παιδιών, νομικός σύμβουλος κ.λπ.) καθώς και προσπάθεια επανασυνδέσεως με το οικογενειακό περιβάλλον. Επεξεργασία νόμων για την οικογένεια και πίεση προς την Κυβέρνηση.

(www.eadap.gr/index2.php?category=38sybcategory=68id=69)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι ανάγκες και τα προβλήματα της μονογονεϊκής οικογένειας ως μια νέα μορφή οικογένειας.

2.1 Είδος έρευνας

Η *ποιοτική* είναι η έρευνα η οποία επιλέχθηκε. Σύμφωνα με τον Ιωσιφίδη (2001), οι ποιοτικές μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικά εγχειρήματα και προσεγγίσεις που έχουν ως βασικό στόχο την διερεύνηση κοινωνικών ποιοτήτων. Έχουν ως στόχο δηλαδή, την αποκάλυψη σχέσεων

ή συσχετίσεων ανάμεσα σε κοινωνικά υποκείμενα και κοινωνικές ομάδες, την περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, την διατύπωση ή την αναδιατύπωση των υποθέσεων και θεωρητικών θέσεων για το κοινωνικό γίνεσθαι και την διακρίβωση κοινωνικών σχέσεων, θέσεων και ρόλων. Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πως» και «γιατί».

Η Κυριαζή (2002), υποστηρίζει ότι οι θεωρητικές έννοιες δεν προσδιορίζονται εκ των προτέρων με αναφορά σε εμπειρικά δεδομένα, όπως συμβαίνει στο ποσοτικό μοντέλο έρευνας, αλλά καθοδηγούν τον ερευνητή στην ανάλυση των στοιχείων, και προσαρμόζονται καθώς εξελίσσεται η έρευνα. Παρότι υπάρχουν εναλλακτικές ποιοτικές μέθοδοι, όλες χαρακτηρίζονται από το ότι επιδιώκουν να κατασκευάσουν αναπαραστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας από τη μελέτη σε βάθος των περιπτώσεων. Στοιχείο της ποιοτικής έρευνας αποτελεί επίσης η έμφαση στην εξέλιξη των κοινωνικών φαινομένων.

Το είδος της έρευνας που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποιοτική αφού είναι κατάλληλη για περιγραφή, παραγωγή υπόθεσης και ανάπτυξη θεωρίας.(Ιωσιφίδης 2001). Για το συγκεκριμένο λοιπόν θέμα της πτυχιακής μας εργασίας και για την απάντηση των ερευνητικών μας ερωτημάτων θεωρήθηκε η καταλληλότερη μέθοδος.

Σύμφωνα με τους Kohen και Manion, (2000), τα **πλεονεκτήματα** της ποιοτικής έρευνας είναι τα εξής:

§ Ο σχεδιασμός της ποιοτικής έρευνας είναι, με δεδομένο τους στόχους που επιδιώκει , ποιο χαλαρός σε σχέση με το ποσοτικό μοντέλο.

§ Οι θεωρητικές έννοιες αποτελούν μέσα ευαισθητοποίησης προς την κοινωνική πραγματικότητα

§ Οι διαδικασίες που εφαρμόζονται συνήθως είναι πιστές στην ερμηνευτική παράδοση, επικεντρώνονται στη σημασία που έχουν τα κοινωνικά φαινόμενα για τα δρώντα άτομα σε συγκεκριμένες κοινωνικές καταστάσεις.

§ Δίνουν τη δυνατότητα για ανάλυση σε βάθος και έμφαση στα νοήματα.

Σύμφωνα πάλι με τους παραπάνω τα **μειονεκτήματα** της ποιοτικής έρευνας είναι τα εξής:

§ Το εννοιολογικό πλαίσιο δεν αποτελεί καλούπι που επιβάλλεται στα εμπειρικά δεδομένα, αλλά έναν ρευστό, ευέλικτο τρόπο προσέγγισης που επιτρέπει την ανάδειξη απρόσμενων θεμάτων και πτυχών των κοινωνικών φαινομένων.

§ Ο συνεχής διάλογος ιδεών και στοιχείων σημαίνει πως η κατεύθυνση της έρευνας δεν είναι σταθερή και προκαθορισμένη, αλλά διαμορφώνεται στην πορεία.

§ Οι πληροφορίες που παίρνει ο ερευνητής στην αρχή της έρευνας, σιγά σιγά μειώνονται αφού επικεντρώνεται στα σημαντικότερα στοιχεία των εννοιολογικών κατηγοριών.

§ Είναι χρονοβόρες και απαιτούν μεγάλο οικονομικό κόστος.

§ Χρησιμοποιούν μικρό αριθμό συμμετεχόντων και γενικεύουν.

2.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Εξετάζοντας την βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα των μονογονεϊκών οικογενειών προέκυψαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα προβλήματα που έχουν ως μονογονείς και ποιες είναι οι ανάγκες τους;
2. Ποια είναι η στάση της κοινωνίας απέναντί τους αλλά και ποια η στάση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος ;
3. Πιστεύουν κατά τη γνώμη τους ότι καλύπτονται από το νομοθετικό πλαίσιο;

4. Τι υπηρεσίες τους παρέχονται;

2.3 Πληθυσμός - Δείγμα

Ο **Πληθυσμός**, της έρευνας είναι το σύνολο των ανθρώπων για χάρη των οποίων γίνεται η έρευνα. Σε αυτό το σύνολο αναφέρονται τα συμπεράσματα της έρευνας. Ο πληθυσμός δεν συμμετέχει ολόκληρος στην έρευνα, αλλά από αυτόν επιλέγεται ένα δείγμα στο οποίο πραγματοποιείται η έρευνα. Για αυτό εξάλλου ο πληθυσμός λέγεται και δειγματοληπτική βάση. (Cohen, Manion. 2000)

Ως ερευνώμενος πληθυσμός στην παρούσα έρευνα ορίστηκε το σύνολο των μονογονεϊκών οικογενειών που είναι εγγεγραμμένοι στον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής δήμου Λαρισαίων. Πιο συγκεκριμένα το **δείγμα** θα αποτελέσουν οι μονογονεϊκές οικογένειες οι οποίες εξαιτίας της θέσης της οποίας βρίσκονται μας παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες. Σύμφωνα με τον Bell (1992) δείγμα είναι εκείνο το τμήμα του πληθυσμού που επιλέγει η ομάδα να ερευνήσει, να συλλέξει όλα τα απαιτούμενα στοιχεία, να τα επεξεργαστεί και να βγάλει τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της.

Η δειγματοληψία είναι ένας εφικτός τρόπος να μελετηθούν οι ομάδες με έρευνες που βασίζονται σε άλλες μικρότερες. Το βασικό κριτήριο για την εκτίμηση ενός δείγματος είναι η αντιπροσωπευτικότητα του, δηλαδή κατά πόσο έχει τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Οι μέθοδοι δειγματοληψίας κατηγοριοποιούνται σε δειγματοληψία πιθανοτήτων και μη πιθανοτήτων. (Σαχίνη- Καρδάση, 2007)

Στην παρούσα έρευνα μας δόθηκε η ευκολία επιλογής των ατόμων να είναι από την πόλη κατοικίας της μιας σπουδάστριας δηλαδή στην πόλη της Λάρισας γιατί έτσι μπορούσε να επικεντρωθεί η έρευνα σε άτομα και υπηρεσίες που είναι ευκολότερο προσβάσιμες. (Σαχίνη- Καρδάση, 2007)

2.4 Επιλογή εργαλείων έρευνας

Επιλέξαμε ατομικές, ημιδομημένες και λιγότερο τυπικές **συνεντεύξεις** με ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Αρχικά όμως χρησιμοποιήσαμε τις 2 πρώτες συνεντεύξεις ως πιλοτικές.

Σύμφωνα με τον C. Robson (2007), ένα πρόχειρο ερωτηματολόγιο με τις ερωτήσεις της συνέντευξης προ-ελέγχεται καλύτερα άτυπα. Έτσι ο ερευνητής απευθύνεται σε φίλους ή μέλη της οικογένειας του και ζητά να συμμετέχουν οι ίδιοι στην διεξαγωγή της συνέντευξης δοκιμαστικά. Με την δοκιμαστική αυτή έρευνα μπορεί ο ερευνητής να καταλάβει αν υπάρχει πλήρη κατανόηση στην διατύπωση των ερωτήσεων ή αν χρειάζεται να γίνουν κάποιες αλλαγές. Η χρήση, λοιπόν της *πιλοτικής συνέντευξης* βοήθησε την παρούσα έρευνα και ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική ούτως ώστε να κριθεί η σαφήνεια των ερωτήσεων.

Οι συνεντεύξεις ποικίλλουν, από τη *τυπική συνέντευξη*, στην οποία τίθενται συγκεκριμένες ερωτήσεις και οι απαντήσεις καταγράφονται σε τυποποιημένο διάγραμμα, σε *λιγότερο τυπικές* συνεντεύξεις, στις οποίες ο συνεντευκτής είναι ελεύθερος να τροποποιήσει την αλληλουχία των ερωτήσεων, να αλλάξει την διατύπωση, να τις εξηγήσει ή να κάνει προσθήκες σε αυτές, μέχρι την *απόλυτα άτυπη συνέντευξη*, όπου ο συνεντευκτής μπορεί να έχει μια σειρά από θέματα κλειδιά τα οποία αναπτύσσει σε ελεύθερη συζήτηση αντί να έχει ένα δεδομένο ερωτηματολόγιο. Πέρα από αυτό το σημείο βρίσκεται η μη κατευθυντική συνέντευξη, στην οποία ο συνεντευκτής παίζει δευτερεύοντα ρόλο. Στην παρούσα λοιπόν έρευνα δεν θέλουμε να περιοριστούμε σε συγκεκριμένες ερωτήσεις αλλά να είμαστε ελεύθεροι να τις τροποποιήσουμε. (Cohen, Manion. 2000)

Σύμφωνα με τους , Cohen, Manion. (2000), **τα πλεονεκτήματα** της συνέντευξης είναι τα εξής:

- Ø Επιτρέπει μεγάλο βάθος από ότι στην περίπτωση των άλλων μεθόδων συλλογής στοιχείων.
- Ø Δίνει ευκαιρίες για διευκρίνιση των απαντήσεων

- Ø Ευκαιρίες για ερωτήσεις
- Ø Ευκαιρίες για εμβάθυνση
- Ø Σχετική έκταση της αναγωγής των στοιχείων
- Ø Το ποσοστό ανταπόκρισης είναι καλύτερο.

Ενώ τα **μειονεκτήματα** σύμφωνα με τους παραπάνω είναι τα εξής:

- Ø Είναι επιρρεπής στην υποκειμενικότητα και μπορεί να επηρεάζεται από τον συνεντευκτή
- Ø Είναι εξαιρετικά χρονοβόρα ως προς την υλοποίηση και ως προς την φάση του σχεδιασμού της
- Ø Περιορισμένη συνολική αξιοπιστία
- Ø Περιορισμένη έμφαση στην ικανότητα γραφής

Σύμφωνα με τον C. Robson (2007), υπάρχουν *τρία είδη συνεντεύξεων* που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικά ως εργαλεία έρευνας και διακρίνονται ως προς τον βαθμό δόμησης ή τυποποίησης τους: *η πλήρως δομημένη συνέντευξη*, η οποία έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις με προκαθορισμένη διατύπωση, συνήθως σε προκαθορισμένη διάταξη. Η *ημιδομημένη συνέντευξη*, η οποία έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις αλλά η διάταξή τους μπορεί να τροποποιηθεί. Και η *μη δομημένη συνέντευξη* στην οποία ο συνεντευκτής έχει μια γενική περιοχή που τον ενδιαφέρει, αλλά επιτρέπει στη συζήτηση να αναπτυχθεί στο πλαίσιο αυτής της περιοχής.

Οι Cohen και Manion (2000), αναφέρουν και δύο ακόμη τύπους την *μη κατευθυντική* και την *εστιασμένη συνέντευξη*. Η *μη κατευθυντική* συνέντευξη προέρχεται από τη θεραπευτική ή την ψυχιατρική συνέντευξη. Ο συνεντευκτής εκδηλώνει ελάχιστη καθοδήγηση ή έλεγχο και ο ερωτώμενος έχει την ελευθερία να εκφράσει τα υποκειμενικά του συναισθήματα όσο απόλυτα και όσο αυθόρμητα επιλέγει η μπορεί. Η *εστιασμένη* συνέντευξη διαφέρει από άλλους τύπους επειδή τα άτομα από τα οποία λαμβάνεται η συνέντευξη, γνωρίζουμε ότι έχουν συμμετάσχει σε μια συγκεκριμένη κατάσταση. Εμείς λοιπόν, επιλέξαμε την ημι δομημένη συνέντευξη αφού η σειρά των ερωτήσεων έχει τροποποιηθεί σύμφωνα πάντα με την ροή που

ακολουθεί η συνέντευξη.

Οι Cohen και Manion (2000), υποστηρίζουν ότι υπάρχουν *τρία είδη σχημάτων* που χρησιμοποιούνται στη διατύπωση των ερωτήσεων. Πρώτον, οι καθορισμένες εναλλακτικές απαντήσεις (*κλειστού τύπου ερωτήσεις*) που επιτρέπουν στον ερωτώμενο να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων εναλλακτικών απαντήσεων. Για παράδειγμα «ναι - όχι» ή «συμφωνώ-δεν συμφωνώ». Τα κύρια **πλεονεκτήματα** είναι ότι επιτυγχάνουν μεγαλύτερη ομοιομορφία στις μετρήσεις, και κατά συνέπεια μεγαλύτερη αξιοπιστία, ότι βάζουν τους ερωτώμενους να απαντούν με τρόπο που ταιριάζει στις κατηγορίες των απαντήσεων κι ότι κωδικοποιούνται πιο εύκολα. Τα **μειονεκτήματα** περιλαμβάνουν τον επιφανειακό χαρακτήρα τους, την πιθανότητα να ενοχλήσουν τους ερωτώμενους που δεν βρίσκουν κατάλληλη καμιά από τις εναλλακτικές απαντήσεις και την πιθανότητα να εκβιάσουν απαντήσεις που είναι ακατάλληλες.

Δεύτερον, *οι ανοιχτές ερωτήσεις* που παρέχουν ένα πλαίσιο αναφοράς για τις απαντήσεις των ερωτωμένων και βάζουν ελάχιστους περιορισμούς στις απαντήσεις και στην έκφρασή τους. (Cohen, Manion. 2000)

Τα **πλεονεκτήματά** τους είναι τα εξής: είναι ευέλικτες, επιτρέπουν στον συνεντευκτή να κάνει ερωτήσεις έτσι ώστε να μπορεί να πάει σε μεγαλύτερο βάθος, αν το επιλέξει, ή να διευκρινίσει οποιοσδήποτε παρανοήσεις. Δίνουν τη δυνατότητα στον συνεντευκτή να ελέγξει τα όρια της γνώσης του ερωτωμένου, ενθαρρύνουν τη συνεργασία και βοηθούν στη δημιουργία επαφής και επιτρέπουν στον συνεντευκτή να κάνει πιο σωστή εκτίμηση. Οι ανοιχτές ερωτήσεις επίσης μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα μη αναμενόμενες ή απρόβλεπτες απαντήσεις, οι οποίες μπορεί να υποδείξουν σχέσεις ή υποθέσεις που δεν έχουν εξεταστεί έως τώρα. (C. Robson 2007)

Τα **μειονεκτήματα** των ανοιχτών ερωτήσεων αναφέρονται στις πιθανότητες να χαθεί ο έλεγχος από το συνεντευκτή και, ιδιαίτερα στη μεγαλύτερη δυσκολία τους να αναλυθούν σε σχέση με τις κλειστές ερωτήσεις. (C. Robson 2007)

Τρίτον, η «κλίμακα» είναι ένα σύνολο λεκτικών απαντήσεων από τις οποίες ο ερωτώμενος απαντάει υποδεικνύοντας βαθμούς συμφωνίας ή ασυμφωνίας. Έτσι η απάντηση του ατόμου εντάσσεται σε μια κλίμακα καθορισμένων εναλλακτικών απαντήσεων. (Cohen, Manion. 2000)

Σύμφωνα με την Κυριαζή (2002), όταν πρόκειται για *ανοιχτή ερώτηση*, ο ερωτώμενος καλείται να εκφράσει τις απόψεις του με το δικό του τρόπο, μέσω της ανοιχτής ερώτησης, ο ερωτώμενος έχει τη δυνατότητα να επεκταθεί με δικούς του όρους σε σύνθετα θέματα, να προβάλει τις απόψεις του και τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να διαφέρουν. Παρ' όλα αυτά, η ανοιχτή ερώτηση ενδέχεται να δυσκολέψει όσους δεν έχουν ευφράδεια και δεν μπορούν να μεταφέρουν με σαφήνεια τις απόψεις τους στους άλλους. Όταν πρόκειται για *κλειστές ερωτήσεις*, ο ερευνητής επιβάλλει συγκεκριμένο φάσμα απαντήσεων στον ερωτώμενο. Με τις κλειστές ερωτήσεις, πολλές φορές σύνθετα θέματα μετατρέπονται σε σύντομες πεζές κατηγορίες που αναπόφευκτα οδηγούν σε επιφανειακά και αναξιόπιστα αποτελέσματα. Για τους λόγους αυτούς, ένας συνδυασμός κλειστών και ανοιχτών ερωτήσεων ανάλογα με το θέμα, αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό και ολοκληρωμένο τρόπο προσέγγισης της κοινωνικής πραγματικότητας για αυτό κι εμείς επιλέξαμε τις κλειστές αλλά και τις ανοιχτές ερωτήσεις μαζί.

O C. Robson (2007), αναφέρει δύο ακόμη τύπους ερωτήσεων :

Τις *διερευνητικές ερωτήσεις*, οι οποίες είναι ένα τέχνασμα που κάνει τους ερωτώμενους να αναπτύξουν περαιτέρω μία απόκριση όταν διαισθάνεται ο συνεντευκτής ότι έχουν περισσότερα να πουν. Για παράδειγμα «*έχετε κάτι άλλο να πείτε*»; Ή «*θα μπορούσατε να το ξαναπείτε*»;

Τις *ερωτήσεις παρότρυνσης*, που υποδεικνύουν στον ερωτώμενο την έκταση ή το σύνολο των πιθανών απαντήσεων, τις οποίες αναμένει ο συνεντευκτής. Ο συνεντευκτής μπορεί να αναγνώσει έναν κατάλογο με όλες τις πιθανές αποκρίσεις ή να επιδείξει μια κάρτα παρότρυνσης, όλες οι παροτρύνσεις πρέπει να χρησιμοποιούνται με τον ίδιο τρόπο για τους διαφορετικούς ερωτώμενους.

2.5 Τόπος και χρόνος της έρευνας

Η έρευνα θα διεξαχθεί στην πόλη της **Λάρισας**. Στην συγκεκριμένη πόλη υπάρχει ευκολότερη πρόσβαση σε υπηρεσίες που ασχολούνται με μονογονεϊκές οικογένειες. Έτσι θα υπάρχει μεγαλύτερη διευκόλυνση για να πάρουμε τα στοιχεία των ατόμων που είναι μέλη στις υπηρεσίες αυτές και να διεξάγουμε την διαδικασία της συνέντευξης.

Η διάρκεια της έρευνας είναι από 7/2-20/5/2011. Αφού πάρθηκαν τα στοιχεία του δείγματος, ακολούθησε η τηλεφωνική επικοινωνία μαζί τους για να οριστεί η συνάντηση.

2.6 Συλλογή δεδομένων

Σύμφωνα με την Κυριαζή (2002) για οποιαδήποτε έρευνα, ανεξάρτητα από τη μέθοδο που θα εφαρμοστεί, η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας αποτελεί το πρώτο στάδιο της διαδικασίας. Εφόσον έχει επιλεγεί το θέμα, ο τρόπος που το έχουν προσεγγίσει άλλοι, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν, βοηθούν τον ερευνητή να καταλήξει σε μερικές γενικές ιδέες για το που θα είχε ενδιαφέρον να επικεντρώσει αρχικά την προσοχή του. Μετά την επιλογή του θέματος ακολουθεί η επιλογή του φυσικού χώρου για την έρευνα και καθορίζεται ο τρόπος προσέγγισης του. Συγκεκριμένοι κανόνες για επιτυχές αποτέλεσμα δεν υπάρχουν. Μετ' έπειτα προσδιορίζουμε τον πληθυσμό. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αφού η έρευνα μας, αναφέρεται σε μονογονεϊκές οικογένειες τότε ο πληθυσμός θα είναι οι άγαμες μητέρες.

Εφόσον έχει αποφασιστεί ποιος πληθυσμός αφορά την έρευνα, ορίζεται και στην πράξη με την διαμόρφωση του δειγματοληπτικού πλαισίου, δηλαδή τον κατάλογο του πληθυσμού. Συνολικά υπάρχουν *τρεις μέθοδοι* για να συλλέξουμε δεδομένα σε μια κοινωνική έρευνα. Αυτές είναι:

- Τα ερωτήματα που μπορεί να θέσει ο ερευνητής στους ανθρώπους
- Η παρατήρηση στη συμπεριφορά ατόμων, ομάδων, ή οργανισμών και τα αποτελέσματα για την συμπεριφορά αυτή.
- Η παρατήρηση στα ήδη υπάρχοντα γραπτά κείμενα ή σε στοιχεία που έχουν συλλέγει για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους του ερευνητή. (Κυριαζή Ν., 2002)

Στην παρούσα μελέτη η συλλογή δεδομένων έγινε με την χρήση των ερωτήσεων, δηλαδή με ημιδομημένες συνεντεύξεις.

2.7 Κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμός δεδομένων

1. Οι μονογονεϊκές οικογένειες να ζουν στην Λάρισα
2. Οι μονογονεϊκές οικογένειες να είναι εγγεγραμμένες στον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής δήμου Λαρισαίων
3. Οι μονογονεϊκές οικογένειες να ανήκουν στην κατηγορία των άγαμων, διαζευγμένων ή χήρων μητέρων.

2.8 Ζητήματα δεοντολογίας

Σύμφωνα με τους Cohen, και Manion. (2000) τα δεοντολογικά ζητήματα πηγάζουν από τα είδη των προβλημάτων που ερευνώνται από τους κοινωνικούς επιστήμονες και από τις μεθόδους που χρησιμοποιούν αυτοί για να εξασφαλίσουν αξιόπιστα και έγκυρα δεδομένα. Θεωρητικά

τουλάχιστον, αυτό σημαίνει ότι κάθε στάδιο στη διαδικασία της έρευνας μπορεί να είναι μία πιθανή πηγή δεοντολογικών προβλημάτων. Αυτά μπορεί να προέρχονται από τη φύση του ερευνητικού προγράμματος, τις διαδικασίες που θα υιοθετηθούν, τις μεθόδους συλλογής δεδομένων, τη φύση των συμμετεχόντων, και από το είδος των στοιχείων που συλλέγονται.

Στόχος κάθε ερευνητή, είναι να μην πληγώσει συναισθηματικά αλλά και σωματικά το υποκείμενο του δείγματος. Μεγάλο μέρος της κοινωνικής έρευνας απαιτεί την εξασφάλιση της συναίνεσης και συνεργασίας των ατόμων που θα βοηθήσουν στην έρευνα, και άλλων σημαντικών ατόμων, σε οργανισμούς και ιδρύματα που παρέχουν διευκολύνσεις για τη διεξαγωγή της έρευνας. Οι συμμετέχοντες πρέπει να ξέρουν ότι η συμμετοχή τους είναι εθελοντική σε κάθε περίπτωση και πρέπει να λάβουν λεπτομερή εξήγηση εκ των προτέρων για τα οφέλη, τα δικαιώματα, τις ζημίες και τους κινδύνους που συνδέονται με τη συμμετοχή τους στο ερευνητικό πρόγραμμα. (Cohen, Manion. 2000)

Η αρχή της συνειδητής συναίνεσης βασίζεται στο δικαίωμα του ατόμου στην ελευθερία και την αυτοδιάθεσή του. Το να είναι κανείς ελεύθερος ταυτίζεται με το να ζει σε μία δημοκρατία. Η συναίνεση λοιπόν, προστατεύει και σέβεται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και τοποθετεί μέρος της ευθύνης στον συμμετέχοντα, εάν κάτι δεν πάει καλά στην έρευνα. (Cohen, Manion. 2000)

Η συνειδητή συναίνεση έχει οριστεί από τους Diener και Grandall (1978) ως οι διαδικασίες με τις οποίες τα άτομα επιλέγουν εάν θα συμμετέχουν σε μια έρευνα, αφού ενημερωθούν για γεγονότα που πιθανόν να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους. Αυτός ο ορισμός περιέχει τέσσερα στοιχεία: ικανότητα, εθελοντική διάθεση, πλήρη πληροφόρηση και κατανόηση. Ο όρος ικανότητα σημαίνει ότι υπεύθυνα και ώριμα άτομα θα πάρουν τις ορθές αποφάσεις εάν τους δοθούν οι σχετικές πληροφορίες. Οι ερευνητές πρέπει να βεβαιώνονται ότι δεν συμπεριλαμβάνουν άτομα ανίκανα να πάρουν τέτοιες αποφάσεις, είτε λόγω ανωριμότητας είτε λόγω κάποιου ψυχολογικού προβλήματος. Η εθελοντική διάθεση απαιτεί να εφαρμόζεται η αρχή της συνειδητής συναίνεσης, και έτσι να επιβεβαιώνεται ότι οι συμμετέχοντες ελεύθερα επιλέγουν να συμμετάσχουν ή όχι στην έρευνα, και εγγυάται ότι η

έκθεση σε κινδύνους αναλαμβάνεται εν γνώσει τους και εθελοντικά. Η πλήρης πληροφόρηση απαιτεί η συναίνεση να είναι απολύτως συνειδητή. Η κατανόηση αναφέρεται στο γεγονός ότι οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται πλήρως τη φύση του ερευνητικού προγράμματος, ακόμα και όταν οι διαδικασίες είναι σύνθετες και περικλείουν κινδύνους. Εάν αυτά τα τέσσερα στοιχεία είναι παρόντα, οι ερευνητές μπορούν να είναι βέβαιοι ότι τα δικαιώματα των υποκειμένων θα έχουν τύχει του κατάλληλου σεβασμού. (Cohen, Manion. 2000)

Η σπουδαιότητα της αρχής της συνειδητής συναίνεσης γίνεται εμφανής στο αρχικό στάδιο του ερευνητικού προγράμματος, που αφορά την πρόσβαση στο ίδρυμα ή τον οργανισμό όπου πρόκειται να διεξήχθη η ερευνά και την αποδοχή του προγράμματος από αυτούς των οποίων απαιτείται η αδεία πριν την έναρξη των εργασιών. Οι ερευνητές δεν μπορούν να θεωρούν την πρόσβαση σε ένα νηπιαγωγείο, σχολείο, κολλέγιο ή εργοστάσιο ως δικό τους δικαίωμα. Πρέπει να αποδείξουν ότι είναι άξιοι, ως ερευνητές και ως άνθρωποι, για να τους δοθούν οι αναγκαίες διευκολύνσεις για την διεξαγωγή της έρευνας. (Cohen, Manion. 2000)

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ σύμφωνα με τους παραπάνω:

1. Η πολυπλοκότητα ενός συγκεκριμένου ερευνητικού προβλήματος μπορεί να εγείρει πολλαπλά ερωτηματικά για την δέουσα συμπεριφορά.
2. Η ευαισθησία σε δεοντολογικά θέματα είναι απαραίτητη αλλά δεν αρκεί για την επίλυση τους.
3. Τα δεοντολογικά προβλήματα είναι αποτέλεσμα συγκρουόμενων αξιών.
4. Τα δεοντολογικά προβλήματα μπορεί να σχετίζονται και με το αντικείμενο της έρευνας και με την διεξαγωγή της.
5. Η επαρκής κατανόηση ενός δεοντολογικού προβλήματος απαιτεί μερικές φορές μία ευρεία οπτική γωνία, που βασίζεται στις συνέπειες της έρευνας.

6. Τα δεοντολογικά προβλήματα εμπλέκουν τόσο προσωπικά όσο και επαγγελματικά θέματα.

7. Τα δεοντολογικά προβλήματα διεισδύουν στην επιστήμη (ως σώμα γνώσης) και στην έρευνα (που διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατεύει τα δικαιώματα της κοινωνίας και των συμμετεχόντων στην έρευνα).

8. Οι κρίσεις για την σωστή συμπεριφορά βρίσκονται σε μια συνεχή διαβάθμιση από την απολύτως ανήθικη μέχρι την απολύτως ηθική.

9. Ένα ηθικό πρόβλημα μπορεί να εμφανιστεί ως αποτέλεσμα απόφασης να διεξαχθεί μία συγκεκριμένη μελέτη ή να μη διεξαχθεί η μελέτη.

Τα δεοντολογικά διλήμματα που προκύπτουν είναι τα ακόλουθα:

- Σεβασμός στην ιδιωτική ζωή
- Ανωνυμία
- Εμπιστευτικότητα
- Προδοσία
- Εξαπάτηση
- Σεβασμός του ατόμου
- Αμεροληψία
- Απόρρητο και εχεμύθεια

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Ψυχολογίας και Υγείας ο κώδικας δεοντολογίας παρέχει ορισμένα κριτήρια για την τήρηση του απορρήτου, στα οποία όμως δεν διευκρινίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει το απόρρητο να διαφυλαχθεί σε όλες τις συνθήκες και τις καταστάσεις. Ο ερευνητής θα πρέπει να διαφυλάσσει τα στοιχεία και τις πληροφορίες που πήρε από τον ερωτώμενο και σε

καμιά περίπτωση, μετά το τέλος της έρευνας, δεν πρέπει τα στοιχεία να τοποθετούνται στα απορρίμματα, γιατί μπορεί να πέσουν στα χέρια οποιουδήποτε τυχόντα. Ο ερευνητής θα πρέπει επίσης, να διαφυλάξει το απόρρητο του περιεχομένου της έρευνας και ο χώρος όπου θα διεξαχθεί να έχει την κατάλληλη ηχομόνωση. Επιπλέον, θα πρέπει ο ερευνητής να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός, όταν πιθανόν μιλήσει με άλλους συναδέλφους για την έρευνα, να μην του ξεφύγει το όνομα του ερωτώμενου. Ιδιαίτερα αν το πρόσωπο αυτό είναι ευρέως γνωστό.

Στην συγκεκριμένη έρευνα δεν τίθεται ζήτημα προδοσίας και εξαπάτησης αφού σε κάθε φάση επαφής με τους ερωτώμενους, οι ερευνητές πρόκειται να είναι ειλικρινής και έντιμοι, τονίζοντας ότι η έρευνα πραγματοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Ακόμη πρόκειται να τηρηθούν όλες οι τυπικές και ηθικές δεσμεύσεις σχετικά με την εμπιστευτικότητα και το ατομικό απόρρητο, αφού δεν πρόκειται να δημοσιευθούν στοιχεία που να παραπέμπουν στην ταυτότητα των ερωτώμενων ή στην προσωπική τους ζωή.

2.9 Περιορισμοί έρευνας

- Η έρευνα πρέπει να γίνει μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αφού γίνεται σε πλαίσια πτυχιακής εργασίας.
- Κατά την διάρκεια της συνέντευξης πολλοί συνεντευκτές ήθελαν πολύ να μας δώσουν τις πληροφορίες που χρειαζόμαστε με αποτέλεσμα πολλές φορές να ξεφεύγουν από το κυρίως θέμα μας.
- Αρχικά οι συμμετέχοντες παρουσίασαν ένα δισταγμό αλλά και άρνηση για τη συνέντευξη λόγω του ότι φοβόταν για την τήρηση του απορρήτου.

- Στην προσπάθεια να γίνουν οι συνεντεύξεις, οι συμμετέχοντες αρνήθηκαν τη χρήση μαγνητοφώνου και καταγράφηκαν οι συνεντεύξεις μετά το πέρας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης

Εισαγωγή

Η ποιοτική έρευνα και οι μέθοδοι ποιοτικής ανάλυσης στοχεύουν στην κατανόηση των άλλων ανθρώπων και του τρόπου της ζωής τους. Η ποιοτική έρευνα έχει χαρακτηριστεί ως συστηματικά διερεύνηση, που ενδιαφέρεται για την κατανόηση των ανθρώπινων υπάρξεων και τη φύση των συναλλαγών μεταξύ τους και με το περιβάλλον τους. Στηρίζεται στην υπόθεση ότι η γνώση για τους ανθρώπους είναι αδύνατη χωρίς την περιγραφή της ανθρώπινης εμπειρίας, όπως αυτή βιώνετε και περιγράφεται από τους εκτελεστές. Οι ποιοτικές διερευνήσεις απαιτούν ελάχιστη δόμηση και μέγιστη εμπλοκή του ερευνητή, αφού αυτός προσπαθεί να κατανοήσει τους ανθρώπους των οποίων οι εμπειρίες είναι υπό μελέτη. Η δόμηση στην έρευνα περιορίζει αναγκαστικά το μέρος των εμπειριών που θα αποκαλυφθούν. (Σαχίνη-Καρδάση, 1997)

Στην παρούσα μελέτη συγκεντρώθηκε ερευνητικό υλικό από συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με μητέρες άγαμες, διαζευγμένες και χήρες, οι οποίες εξυπηρετούνται από τον Οργανισμό κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Λάρισας. Σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί η στάση της κοινωνίας απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες, το νομοθετικό πλαίσιο και κατά πόσο καλύπτει τις ανάγκες μιας μόνης μητέρας, οι υπηρεσίες που

υπάρχουν για τους μονογονείς, καθώς και τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει καθημερινά ο μόνος γονέας.

Ποιοτική ανάλυση με θεμελιωμένη θεωρία

Όταν μια μελέτη περιλαμβάνει ανοικτά, μη αριθμητικά δεδομένα, που συγκεντρώθηκαν με δομημένες ή μη δομημένες συνεντεύξεις, τεκμήρια και μελέτες περίπτωσης, ο ερευνητής έρχεται αντιμέτωπος με την πρόκληση να βγάλει νόημα από τη μάζα των δεδομένων αυτών σε σχέση με τις κεντρικές ερωτήσεις της μελέτης. Αν η μελέτη ζητά απαντήσεις σε ερωτήσεις που αφορούν τις εμπειρίες των ανθρώπων κάτω από φυσικές συνθήκες, για την ανάλυση χρησιμοποιούνται ποιοτικές μέθοδοι. (Σαχίνη-Καρδάση, 1997)

Ανεξάρτητα από τον τύπο των δεδομένων, ένα σημαντικό έργο για τον ερευνητή είναι να οργανώσει το υλικό του για ανάλυση. Είναι απαραίτητη η ανάπτυξη κωδικών που θα σχετίζονται με τα θέματα της έρευνας ώστε να έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στα δεδομένα χωρίς να είναι υποχρεωμένος να τα ξαναδιαβάσει (Σαχίνη-Καρδάση, 1997)

Μια μελέτη θεμελιωμένης θεωρίας επιχειρεί να παράγει μια θεωρία που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη κατάσταση που αποτελεί το επίκεντρο της μελέτης. Αυτή η θεωρία είναι «θεμελιωμένη» στα δεδομένα που συγκεντρώνονται κατά τη διάρκεια της μελέτης, ιδιαίτερα στις ενέργειες, αλληλεπιδράσεις και διαδικασίες των εμπλεκόμενων ανθρώπων. (.ROBSON, C 1993,2000)

Η θεμελιωμένη θεωρία είναι τόσο μια στρατηγική διεξαγωγής έρευνας, όσο και ένα συγκεκριμένο ύφος ανάλυσης των δεδομένων που προκύπτουν από αυτή την έρευνα. Καθεμιά από αυτές τις πτυχές ενέχει ένα συγκεκριμένο σύνολο διαδικασιών και τεχνικών. Δεν είναι καθαυτή μια θεωρία, εκτός ίσως υπό την έννοια ότι υποστηρίζει ότι η προτιμώμενη προσέγγιση στην ανάπτυξη θεωρίας είναι μέσω των δεδομένων που συλλέγετε. Αν και η θεμελιωμένη θεωρία συχνά παρουσιάζεται ως κατάλληλη για μελέτες που είναι αποκλειστικά ποιοτικές, δεν υπάρχει

κανένας λόγος να μην περιληφθεί η συλλογή κάποιων ποσοτικών δεδομένων. (.ROBSON, C 1993,2000)

Χαρακτηριστικά της έρευνας θεμελιωμένης θεωρίας

1. Προσφέρει σαφείς διαδικασίες για την παραγωγή θεωρίας στη έρευνα.
2. Παρουσιάζει μια στρατηγική διεξαγωγής έρευνας η οποία, ενώ είναι ευέλικτη, είναι συστηματική και συντονισμένη.
3. Προσφέρει σαφείς διαδικασίες για την ανάλυση ποιοτικών δεδομένων.
4. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε εφαρμοσμένες και σε νέες περιοχές έρευνας, όπου η θεωρητική προσέγγιση που θα επιλεγεί δεν είναι ασαφής και ανύπαρκτη.
5. Υπάρχει πλέον διαθέσιμο ένα μεγάλο εύρος υποδειγμάτων της χρήσης της σε πολλά εφαρμοσμένα και επαγγελματικά περιβάλλοντα.

Η κωδικοποίηση των δεδομένων

Μελετώντας τα δεδομένα κατά τη διαδικασία της ανάλυσης, δημιουργούνται οι κωδικοί. Οι απαντήσεις ομαδοποιούνται με βάση τα κοινά τους χαρακτηριστικά Ένα μέρος των δεδομένων μπορεί να έχει διάφορους κωδικούς, να ταιριάζει δηλαδή σε περισσότερες από μία εννοιολογικές κατηγορίες. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκε ανοιχτή κωδικοποίηση η οποία είναι περισσότερο ερμηνεία παρά σύνοψη. Βοηθά τον ερευνητή να προσεγγίσει τα δεδομένα με νέο τρόπο και να βοηθηθεί με την παροδική απομάκρυνση του από αυτά, παίρνοντας τη συνολική

αίσθηση όσων συμβαίνουν. Έτσι οι εννοιολογικές κατηγορίες θα γίνουν πιο ξεκάθαρες και η ανάλυση θα έχει ιδιαίτερα περιορισμένα αποτελέσματα. (C.ROBSON,1993,2000)

Η διαδικασία συλλογής και ανάλυσης συνεχίζεται μέχρι να επιτευχθεί θεωρητικός κορεσμός. Ο ερευνητής συνεχίζει να δειγματοληπτεί και να κωδικοποιεί μέχρι να μην υπάρχουν νέες κατηγορίες και να μην εμφανίζονται άλλες πληροφορίες. Βέβαια σε μεγάλο βαθμό ο θεωρητικός κορεσμός εξαρτάται από τον ερευνητή, ο οποίος έχει πάντα τη δυνατότητα για αλλαγές στις κατηγορίες. (C.ROBSON,1993,2000)

3.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων μελέτης και έρευνας

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα ευρήματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις ανά κατηγορία. Πραγματοποιήθηκαν δέκα συνεντεύξεις, πέντε με διαζευγμένες μητέρες, τρεις με άγαμες μητέρες και δύο με γυναίκες που έχουν χάσει τον σύζυγο. Οι οκτώ από τις δέκα συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην οικία της κάθε κυρίας και οι δύο σε γραφείο του Οργανισμού κοινωνικής πολιτικής. Η χρήση μαγνητοφώνου χρησιμοποιήθηκε μόνο σε μια από τις συνεντεύξεις καθώς οι υπόλοιπες κυρίες δεν το επιθυμούσαν κι έτσι κρατήθηκαν σημειώσεις. Σκοπό της έρευνας είναι να διερευνηθεί η στάση της κοινωνίας απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες, το νομοθετικό πλαίσιο αλλά και τα προβλήματα και τις ανάγκες που έχει ένας μόνος γονέας.

Η συνέντευξη οργανώθηκε σε τέσσερις άξονες που στον καθένα αντιστοιχεί και μία ερώτηση. Ο πρώτος άξονας αφορά τις υπηρεσίες που εξυπηρετούν τη μόνη μητέρα αλλά και σε αυτές που κατά διαστήματα βοήθησαν σε δύσκολες περιόδους. Ο δεύτερος άξονας αφορά το νομοθετικό πλαίσιο και κατά πόσο οι μητέρες γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, ο τρίτος

άξονας αφορά τη στάση της κοινωνίας απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες και ο τέταρτος άξονας αφορά τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η μητέρα που μεγαλώνει μόνη τα παιδιά της.

Άξονας 1: Υπηρεσίες που εξυπηρετούν τις μονογονεϊκές οικογένειες

Οι απαντήσεις στο πρώτο σκέλος ήταν κοινές αφού και οι δέκα συνεντευξιαζόμενες εξυπηρετούνται από τον Οργανισμό κοινωνικής πολιτικής είτε παίρνοντας τρόφιμα από το «Κοινωνικό παντοπωλείο» του Δήμου, είτε συμμετέχοντας σε καλοκαιρινές δραστηριότητες που διοργανώνονται κάθε χρόνο.

Στις περιπτώσεις που είχαμε να κάνουμε με το θάνατο του συζύγου βλέπουμε ότι και οι δύο συνεντευξιαζόμενες θέλησαν να πάρουν κάποια ψυχολογική βοήθεια όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση οι ίδιες αλλά και να καταφέρουν να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Η πρώτη περίπτωση απευθύνθηκε σε ψυχολόγο με τον οποίο είχε στις αρχές τηλεφωνική επικοινωνία ενώ στη συνέχεια άρχισε να παρακολουθεί σχετικά σεμινάρια. Αντίστοιχα σεμινάρια παρακολουθούσε και η δεύτερη συνεντευξιαζόμενη. Αυτό βοήθησε στο να νιώθουν πιο ήρεμες αλλά και να αντιμετωπίσουν δύσκολες στιγμές που ακολούθησαν.

Στις περιπτώσεις των διαζευγμένων γυναικών παρατηρείται ότι μόνο μια κυρία θέλησε να επισκεφθεί ψυχολόγο, ενώ οι υπόλοιπες αποτραβήχτηκαν από φίλους και οικογένεια προσπαθώντας μόνες τους να σταθούν στα πόδια τους.

Κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις για το πώς ένιωθαν μετά το διαζύγιο είναι οι εξής:

«Ένιωθα ότι εγώ θα έπρεπε να παίξω όλους τους ρόλους και αυτό με

έπνιγε.»

«Με τη συμπεριφορά μου έκανα την κόρη μου να μη θέλει να βλέπει τον πατέρα της. Τώρα που μεγάλωσε το μετανιώνω.»

«'όταν χώρισα με τον πατέρα των παιδιών άρχισαν τα προβλήματα με τον γιο μου. Έγινε πολύ ατίθασος και επιθετικός»

Επίσης και σε μια από τις περιπτώσεις της άγαμης μητέρας παρατηρείται η βοήθεια του ψυχολόγου για να χειριστεί σωστά όπως λέει το γεγονός ότι η κόρη της μεγαλώνει χωρίς την παρουσία του πατέρα αλλά και για να αποφύγει τυχόν άσχημες αντιδράσεις του παιδιού στο μέλλον.

Από αυτό τον άξονα διαπιστώνεται ότι ένα μικρό ποσοστό των γυναικών που μεγαλώνουν τα παιδιά τους χωρίς τη βοήθεια του πατέρα, ζητούν βοήθεια από κάποιον επαγγελματία. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται ότι οι συνεντευξιαζόμενες δεν είχαν ανάγκη μια τέτοιου είδους βοήθεια, αντίθετα όλες έδειχναν πως ήθελαν μια επαγγελματική γνώμη και είχαν τη διάθεση να μοιραστούν το πρόβλημα τους. Σε αυτό λοιπόν που ίσως τελικά να καταλήγουμε από αυτή την ερώτηση είναι ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη ενημέρωση για τις υπηρεσίες που εξυπηρετούν τις μονογονεϊκές οικογένειες. Εκτός λοιπόν από τον Οργανισμό κοινωνικής πολιτικής ο οποίος δίνει μικρή οικονομική βοήθεια στις οικογένειες, το μόνο που ακολουθεί είναι ένας ψυχολόγος και σε καμία περίπτωση μια υπηρεσία που να ασχολείται με τους μονογονείς. Δεν τις γνωρίζουν; Δεν τις εμπιστεύονται ή μήπως δεν υπάρχουν διαθέσιμες; Αυτές οι ερωτήσεις θα ήταν μια καλή ευκαιρία για μια επόμενη έρευνα.

Άξονας 2: Το νομοθετικό πλαίσιο και κατά πόσο μια μόνη μητέρα γνωρίζει τα δικαιώματα που τις παρέχει ο νόμος.

Κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι εξής:

«Η μόνη βοήθεια που παίρνω είναι το πολυτεκνικό επίδομα. Δεν γνωρίζω κάτι άλλο.»

Μια διαζευγμένη κυρία αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Είμαστε παραμελημένη κατηγορία. Δεν με αντιμετωπίζουν σαν μονογονέα.»

«Πήγα σε πολλές δουλειές και τους ενημέρωνα ότι είμαι χήρα με 3 παιδιά αλλά κανείς δεν ενδιαφέρθηκε να με βοηθήσει. Εδώ πώς με καλύπτει ο νόμος;»

Σε αυτό τον άξονα διαπιστώνεται ότι το δείγμα δεν έχει την απαραίτητη ενημέρωση για το πώς καλύπτεται από το νόμο ως μονογονείς. Εκτός από το επίδομα πολυτέκνων και τη στρατιωτική θητεία στις περιπτώσεις που υπάρχει γιος, δεν έχουν κάποια άλλη οικονομική διευκόλυνση ούτε προτεραιότητα σε θέσεις εργασίας. Ο κοινός παράγοντας που έβγαине από τις συνεντεύξεις είναι η δυσαρέσκεια και η απογοήτευση.

Σε καμία δεν υπάρχει ικανοποιητική απάντηση. Παρατηρείται επίσης μια αδιαφορία από τις μόνες μητέρες για το πώς καλύπτονται ως μονογονείς από το νόμο διότι θεωρούν ότι κανείς δεν ενδιαφέρεται για τις δυσκολίες που υπάρχουν σε αυτές τις περιπτώσεις ούτε για το πώς μια μητέρα χωρίς τη βοήθεια από τον πατέρα των παιδιών, μπορεί να ανταπεξέλθει καθημερινά. Νιώθουν ότι κανένας νόμος δεν τους προστατεύει και ίσως εκεί οφείλεται και η αδιαφορία για ενημέρωση.

Παρόλα αυτά όσον αφορά τις άγαμες μητέρες, σύμφωνα με το θεωρητικό υλικό και το www.isotita.gr, και το ν.1329/83, με την ελληνική νομοθεσία η αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου εξομοιώνει νομικά την άγαμη μητέρα ως προς τα δικαιώματα της και τις υποχρεώσεις με την έγγαμη μητέρα όπως επίσης καταργείται κάθε δυσμενής διάκριση σε βάρος των παιδιών που γεννιούνται εκτός γάμου και προβλέπεται η πλήρης εξομοίωση με τα παιδιά που γεννιούνται από γάμο.

Άξονας 3: Η στάση της κοινωνίας απέναντι στη μονογονεϊκότητα.

Σε αυτόν τον άξονα έγινε μια προσπάθεια να ερευνηθεί ποια είναι η στάση που έχει η κοινωνία απέναντι σε μια μονογονεϊκή οικογένεια. Ποια η στάση της οικογένειας, συγγενών και φίλων απέναντι σε μια μητέρα που μεγαλώνει μόνη τα παιδιά της εξαιτίας μιας χηρείας, ενός διαζυγίου ή στην περίπτωση που δεν υπήρξε ποτέ γάμος. Ακόμη και τη στάση της κοινωνίας απέναντι στα παιδιά των οικογενειών αυτών, που με τη σειρά τους έρχονται αντιμέτωπα με την προκατάληψη.

Οι απαντήσεις ήταν συνήθως θετικές.. Οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες έχουν νιώσει την προκατάληψη. Σε κάποιες περιπτώσεις και τα παιδιά τους. Προκατάληψη από οικογένεια, φίλους και εργασιακό περιβάλλον.

Ο κοινός παράγοντας στις συνεντεύξεις είναι η απομάκρυνση των φίλων και των συγγενών και η αλλαγή στις συμπεριφορές τους, κυρίως στις περιπτώσεις που υπάρχει διαζύγιο.

Χαρακτηριστικές απαντήσεις είναι οι εξής:

«Κάποιοι φίλοι όταν χώρισα νόμιζαν ότι μπορούν να με πλησιάσουν περισσότερο και ότι γενικά τώρα θα είμαι διαθέσιμη»

«Ο χωρισμός για τους περισσότερους είναι κατάρρα. Απομακρύνθηκαν όλοι λες και δεν είμαι ποια ο ίδιος άνθρωπος»

«Ποτέ δεν είχα πολλές φιλίες. Τώρα έχω ακόμη λιγότερες. Δεν θέλω να με λυπούνται.»

«Δεν με ενδιαφέρει τι θα πει ο κόσμος που είμαι ανύπαντρη μητέρα. Αν έρχινα το παιδί θα ήταν πιο σωστό;»

«Έχω νιώσει την προκατάληψη κυρίως στη δουλειά. Νομίζω ότι πολλές φορές συζητούν για μένα.»

«Βιώνω τον κοινωνικό ρατσισμό από φίλους που τώρα πλέον δεν με καλούν ούτε σε γιορτές επειδή είμαι μόνη μου. Μόνο σε περιπτώσεις που θα είναι μόνο γυναίκες με καλούν.»

Μια περίπτωση ανύπαντρης μητέρας αναφέρει ότι με την απόφαση της να κρατήσει το παιδί χωρίς σύζυγο, απομάκρυνε από κοντά της τους γονείς της, με τους οποίους δεν έχει πλέον καμιά επαφή. Η ίδια θεωρεί ότι βίωσε τον ρατσισμό πριν ακόμη γεννήσει το παιδί.

Όσον αφορά βέβαια την προκατάληψη που μπορεί να βιώνουν τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών, αυτό είναι κάτι που συμβαίνει πιο σπάνια και κυρίως το συναντούμε στο σχολικό περιβάλλον. Έτσι και στις συνεντεύξεις αναφέρθηκαν λίγα περιστατικά παιδιών που αντιμετωπίστηκαν προκατειλημμένα. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε τη συνέντευξη που έδωσε μια μητέρα χωρισμένη από τον σύζυγο. Αναφέρει λοιπόν πως στην αρχή ο γιος της αντιμετώπιζε μια διαφορετική συμπεριφορά από κάποια παιδιά του σχολείου και αυτό τον έκανε να αισθάνεται άσχημα. Στην συνέχεια όμως ο ίδιος ανακάλυψε πως και άλλα παιδιά είναι χωρισμένων γονιών και αυτό τον έκανε να νιώσει καλύτερα και να αδιαφορεί για τυχόν σχόλια που μπορεί να άκουγε.

Όπως αντιλαμβανόμαστε από τις απαντήσεις, η κοινωνία δύσκολα δέχεται μια κατάσταση πέρα από τα συνηθισμένα. Κάθε εξαίρεση στον κανόνα φέρνει αντιδράσεις και διαφορετική αντιμετώπιση. Η κοινωνία μας δείχνει να θεωρεί πως μια γυναίκα διαζευγμένη ή ανύπαντρη με παιδιά, χάνει το κύρος και την αξιοπρέπεια της και στο βάθος θεωρούν πως η ίδια και μόνο φταίει για την κατάσταση που βιώνει. Στις περιπτώσεις χηρείας βέβαια τα πράγματα είναι πιο ελαστικά αφού τον θάνατο δεν μπορείς να τον ελέγξεις, ούτε είναι στο χέρι σου πάντα να τον αποφύγεις.

Πηγαίνοντας και στο θεωρητικό υλικό και σύμφωνα με Μπάκα και

Μπαρούχου (1986), η ανύπαντρη μητέρα αποτελεί μια περίπτωση, ένα κοινωνικό πρόβλημα, αφού θεωρείται ότι είναι μια ανώριμη προσωπικότητα που προέρχεται από διασπασμένο οικογενειακό περιβάλλον, μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ότι είναι μια ανεύθυνη γυναίκα, της οποίας το παιδί θα είναι πάντα εκτεθειμένο σε κινδύνους.

Άξονας 4: Προβλήματα και ανάγκες της μητέρας που μεγαλώνει μόνη τα παιδιά της.

Σε αυτό το σκέλος της συνέντευξης έγινε μια προσπάθεια να διερευνηθεί ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μητέρα που δεν έχει τη βοήθεια ενός συζύγου ή συντρόφου στη φροντίδα των παιδιών. Με ποιες δυσκολίες έρχεται αντιμέτωπη κατά περιόδους αλλά και στην καθημερινότητα. Πως καταφέρνει να ανταπεξέλθει και ποιες οι προτεραιότητες της.

Κοινός παράγοντας στις απαντήσεις είναι το οικονομικό θέμα. Εκεί υπάρχουν οι μεγαλύτερες δυσκολίες και αυτές που απασχολούν κυρίως τις μόνες μητέρες. Η ανασφάλεια των χρημάτων και ο φόβος ότι δεν θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των παιδιών και στις δραστηριότητες τους. Σε κάποιες βέβαια από τις συνεντεύξεις αναφέρεται πως υπάρχει οικονομική βοήθεια από το οικογενειακό ή το φιλικό περιβάλλον, σε κάποιες άλλες όμως από πουθενά. Επίσης στις απαντήσεις αναφέρεται πως οι μητέρες βάζουν προτεραιότητα τις ανάγκες των παιδιών, θυσιάζοντας δικές τους επιθυμίες όχι μόνο σε οικονομικό αλλά και σε προσωπικό επίπεδο.

Συμπεριλαμβάνοντας στις ανάγκες και την προσωπική ζωή κάθε μητέρας, παρατηρείται ότι σε καμία από τις συνεντεύξεις δεν συναντήσαμε κάποια συνεντευζιαζόμενη που να έχει προχωρήσει σε ένα νέο γάμο ή σε μια συντροφική σχέση.

Χαρακτηριστικές απαντήσεις είναι οι εξής:

«Τα παιδιά όσο μεγαλώνουν ζητάνε και περισσότερα. Δεν ξέρω πως θα μπορέσω να ανταπεξέλθω.»

«Δουλεύω όποτε προκύψει κάποια δουλειά και με αγχώνει που δεν έχω κάθε μήνα ένα μισθό. Υπάρχουν μήνες που μπορεί να δουλέψω μόνο 4-5 μέρες.»

«Κάνω οικονομία στις δικές μου επιθυμίες για να παρέχω τα πάντα στην κόρη μου.»

«Δυσκολίες υπήρχαν κυρίως όταν ο γιος μου ήταν στην εφηβεία. Κάποιες ανάγκες του δεν τις αντιλαμβανόμουν και αυτό μας έφερνε συχνά σε σύγκρουση.»

Στην τελευταία αναφορά παρατηρείται και μια επιπλέον δυσκολία που είναι η σχέση της μητέρας με το γιο κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Σε αυτή τη φάση της ζωής τους τα παιδιά έχουν πιο έντονες αντιδράσεις, θέλουν να δοκιμάζουν συνέχεια καινούργια πράγματα και αισθάνονται ότι τα ξέρουν όλα και ότι πια έχουν μεγαλώσει αρκετά. Αυτή η αλλαγή των παιδιών συχνά τα φέρνει σε σύγκρουση με τους γονείς και ιδιαίτερα όταν έχουμε να κάνουμε με μια μητέρα που προσπαθεί να τα καταφέρει μόνη της.

Όσον αφορά τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει μια μόνη μητέρα, αξίζει να αναφερθούμε στη Λ.Μουσούρου (1983) η οποία υποστηρίζει πως μια μονογονεϊκή οικογένεια αποτελεί έναν συνδυασμό από προκαταλήψεις και πρακτικά προβλήματα. Οι αρχηγοί αυτών των οικογενειών που συνήθως είναι γυναίκες, αντιμετωπίζουν πειστικότητα οικονομικά προβλήματα λόγω δυσκολιών στην ανεύρεση ικανοποιητικά αμειβόμενης εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Συμπεράσματα

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να μελετηθεί μια νέα μορφή οικογένειας, η μονογονεϊκή, η οποία αποτελεί μια λιγότερο ευνοημένη μορφή οικογένειας. Να παρουσιαστούν τα αίτια που ωθούν στη δημιουργία της, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η μονογονεϊκή οικογένεια. Επίσης τις ευθύνες που έχει καθώς και τις ευθύνες που έχει η κοινωνία απέναντι της. Να αναφερθούν οι παροχές και οι υπηρεσίες που υπάρχουν στην Ελλάδα και τέλος να αποτελέσει κίνητρο για περαιτέρω έρευνες πάνω σε αυτό το είδος οικογένειας.

Αρχικά έγινε βιβλιογραφική μελέτη σχετικά με τη μονογονεϊκή οικογένεια για να γίνει κατανοητό το θέμα της πτυχιακής και να διευκρινιστεί η μονογονεϊκότητα ως θεσμός, τα αίτια εμφάνισης της, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, η στάση της κοινωνίας αλλά και το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τη μονογονεϊκή οικογένεια. Έγινε επίσης αναφορά και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών.

Ακολούθησε η προσέγγιση του θεσμού της μονογονεϊκής οικογένειας των ίδιων των μονογονέων ώστε να διευκρινιστεί ακριβώς η κατάσταση την οποία βιώνουν.

1. Από τη μελέτη αυτή προέκυψαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: Ποια είναι τα προβλήματα που έχουν ως μονογονείς και ποιες είναι οι ανάγκες τους;
2. Ποια είναι η στάση της κοινωνίας απέναντί τους αλλά και ποια η στάση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος ;
3. Πιστεύουν κατά τη γνώμη τους ότι καλύπτονται από το νομοθετικό πλαίσιο;
4. Τι υπηρεσίες τους παρέχονται;

Από τη φύση των ερωτημάτων και των δεδομένων αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί ποιοτική έρευνα παίρνοντας συνεντεύξεις από δέκα μητέρες. Ως μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε

η θεμελιωμένη θεωρία. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις εννοιολογικές κατηγορίες που είναι οι εξής:

1. Οι υπηρεσίες στις οποίες απευθύνθηκαν οι μητέρες
2. Κατά πόσο γνωρίζουν για το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τη μονογονεϊκότητα
3. Την στάση της κοινωνίας και αν αυτή είναι προκατειλημμένη απέναντι σε μια τέτοια μορφή οικογένειας
4. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η μονογονεϊκή οικογένεια

Στη συνέχεια τα δεδομένα αναλύθηκαν και συσχετίστηκαν με τη βιβλιογραφικά ανασκόπηση.

Μετά την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκαν ότι:

Στην πρώτη κατηγορία εξετάστηκαν οι υπηρεσίες που εξυπηρέτησαν τις μονογονεϊκές οικογένειες.

Δεδομένο της κατηγορίας αυτής είναι ότι οι κυρίες από τις οποίες πήραμε τις συνεντεύξεις ήταν εξυπηρετούμενες του Οργανισμού κοινωνικής πολιτικής του δήμου Λάρισας από τον οποίο έχουν οικονομική βοήθεια όταν υπάρχει δυνατότητα αλλά και συμμετοχή σε καλοκαιρινά προγράμματα.

Γενικότερα, αυτό που διαπιστώνεται στη πρώτη κατηγορία είναι ότι οι μητέρες δεν εξυπηρετούνται από κάποια άλλη υπηρεσία που να ασχολείται ιδιαίτερα με τις μονογονεϊκές οικογένειες.

Αντίθετα αυτό που παρατηρούμε είναι ότι στις δύσκολες στιγμές η γρήγορη λύση ήταν οι συμβουλές κάποιου ψυχολόγου.

Στη δεύτερη κατηγορία η οποία αφορούσε τη νομοθεσία για τις μονογονεϊκές οικογένειες, διαπιστώνεται ότι καμία από τις μητέρες δεν είναι ενημερωμένη για τα δικαιώματά της. Εκτός από το επίδομα των πολυτέκνων και σε μια περίπτωση για τη στρατιωτική θητεία, δεν γνωρίζουν πως μπορούν να βοηθηθούν από το νόμο αλλά ούτε και στην περίπτωση εύρεσης εργασίας φάνηκε να έχουν προτεραιότητα ως μονογονείς.

Η Τρίτη κατηγορία αναφέρεται στη στάση της κοινωνίας απέναντι στις μονογονεϊκές οικογένειες. Σε αυτή τη φάση της συνέντευξης όλες οι μητέρες είχαν να αναφέρουν περιστατικά προκατειλημμένης

συμπεριφοράς. Η κάθε μία για τον δικό της λόγο αποστασιοποιήθηκε και γνώρισε την προκατάληψη από συγγενείς, φίλους και εργασιακό περιβάλλον. Αντίθετα, όσον αφορά τα παιδιά, εκεί δεν υπήρξαν έντονα περιστατικά προκατάληψης.

Τέλος, στην τέταρτη κατηγορία εξετάστηκαν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μονογονέας. Η εύρεση εργασίας είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα το οποίο ανέφεραν οι μητέρες. Διαπιστώνεται ότι το κυριότερο που τις απασχολεί είναι το οικονομικό θέμα και το πώς θα ανταπεξέλθουν αργότερα στις ανάγκες και τις απαιτήσεις των παιδιών τους. Επίσης μέλημα τους είναι να φροντίσουν και την ψυχολογικά κατάσταση των παιδιών ώστε εξαιτίας της απουσίας του πατέρα να μην υπάρξουν μελλοντικά έντονες και άσχημες αντιδράσεις που θα τους απομακρύνουν από το κοινωνικό σύνολο.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα επάνω στις μονογονεϊκές οικογένειες, αυτό που θα θεωρούσαμε χρήσιμο να μελετηθεί στο μέλλον είναι η αποκατάσταση του μονογονέα. Η εύρεση εργασίας που θα του επιτρέπει να μπορεί να επιβιώνει αλλά και να μεγαλώνει ένα ή και περισσότερα παιδιά.

Επίσης μια έρευνα θα μπορούσε να αναφέρεται στις ψυχολογικές και κοινωνικές συγκρούσεις αλλά και το πώς ο μονογονέας μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αγοραστάκης, Μ (1994) Διάσπαση της οικογένειας. Αθήνα: Λιβάνης

Bell, J. (1992), Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας Μετάφραση:Μητσοπούλου Χ., Φιλοπούλου Μ. Αθήνα:Μεταίχμιο

Caron J (2005) Ανύπαντρες μητέρες – Γυναικείο κίνημα Μετάφραση Α-Β Ρήγα – Σ. Γλύκα – Σ. Κόλλια Αθήνα: Gytenberg

Caron j (1997) Ανύπαντρες μητέρες – Γυναικείο κίνημα Αθήνα: Gytenberg

Colin Robson (1993,2000) Η έρευνα του πραγματικού κόσμου, Μετάφραση: Βασιλική Νταλάκου, Κατερίνα Βασιλικού, Αθήνα: Gytenberg

Γαλάνης Γ., (1995) Η οικογένεια με ένα γονέα, μια πραγματικότητα στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία Αθήνα: Παπαζήση

Γ.Γ. ΙΣΟΤΗΤΑΣ (2002) Οδηγός για γυναίκες οδηγούς μονογονεϊκών οικογενειών Αθήνα: σ. 14-20

Δίνη (1994) Αφιέρωμα στη μητρότητα, φεμινιστικό περιοδικό, τεύχος 7, Σεπτέμβριος, Αθήνα

Ζαφείρης Γ. Αλέξανδρος, Ζαφείρη Α. Ελένη, Μουζακίτης Μ. Χρήστος (1999) Οικογενειακή θεραπεία, θεωρία και πρακτικές εφαρμογές Αθήνα: Ελληνικά γράμματα

Ινστιτούτο ψυχολογίας και υγείας (2002) Βασικές αρχές δεοντολογίας στη ψυχοθεραπεία, Θεσσαλονίκη, επιμέλεια: Τάνια Αναγνωστοπούλου

Ιωσηφίδης Θ., (2001), Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες, Αθήνα:Κριτική

Herbert, M. (1997) Ψυχολογική φροντίδα του παιδιού και της οικογένειας του, Μετάφραση: Γιάννα Σκαρβέλη Αθήνα: Ελληνικά γράμματα

Kohen L., Manion L., (2000) Μεθοδολογία της εκπαιδευτικής έρευνας, μετάφραση: Μητσοπούλου Χ., & Φιλοπούλου Μ. Αθήνα:Μεταίχμιο

Κογκίδου Δ. (1995) Μονογονεϊκές οικογένειες, πραγματικότητα-προοπτικές-κοινωνική πολιτική Αθήνα: Λιβάνη

Κυριαζή Ν., (2002) Η κοινωνιολογική έρευνα, Αθήνα:Ελληνικά γράμματα

Ματζιάφου - Κανελλοπούλου Μ, (1986) Η κοινωνική απομόνωση της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας Αθήνα

Ματζιάφου - Κανελλοπούλου Μ, (1986) Οικογένεια – ιστορική και κοινωνική μελέτη Αθήνα

Μισέλ, Α. (1993) Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου, Μετάφραση: Λουκία Μουσούρου Αθήνα: Gytenberg

Μουσούρου Λ. (1983) Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας Αθήνα: Gytenberg

Μουσούρου Μ. Λουκία (2005) Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική Αθήνα: Gytenberg

Μπάκα Λουκία, Μπαρούχου Βασιλική, (1986) Προστασία της ανύπαντρης μητέρας και του παιδιού της, Εκλογή, Απρίλιος, τεύχος 35, σελ. 145-151

Παπαϊωάννου, Κ (1994) Η ελληνική οικογένεια, στο κοινωνική εργασία, Σεπτέμβριος

Σαχίνη-Καρδάση Α.,(2007) Μεθοδολογία της έρευνας, εφαρμογές στο χώρο της υγείας, Αθήνα:ΒΗΤΑ Ιατρικές εκδόσεις ΜΕΠΕ

Σταυροπούλου Ε, Κουσίδου Τ. Σαχινίδη Μ., Καπλάνη Ι., (1986) Μητρική μονογονεϊκή οικογένεια: οικονομική, κοινωνική και ψυχολογική θεώρηση, Εκλογή, Απρίλιος τεύχος 69 σελ. 39-48

Σωτηροπούλου, Β. (1992) Κοινωνική υπηρεσία προσφύγων ιδρύματος κοινωνικής εργασίας. Το πρόγραμμα για τις μονογονεϊκές οικογένειες, στο κοινωνική εργασία, Αθήνα Τεύχος 26 σελ. 116-120

Τσαούσης, Δ. (1991) Η κοινωνία του ανθρώπου Αθήνα: Gytenberg

Ξένη βιβλιογραφία

Martin, (2001) Lone Paront Families, Soccare Project Work Package 2

Πηγές από το διαδίκτυο

<http://www.sociology.org.cy/el/research/monogone-oikogeneies-Kypro>

<http://www.monogonea.gr./article/children-one-parent/327-962html>

<http://www.isotita.gr>

<http://www.eadap.gr/index2.php?category=38sybcategory=68id=69>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Απομαγνητοφωνημένη συνέντευξη

-Καλημέρα σας κυρία Δ.

κ.Δ. Καλημέρα κορίτσι μου

-Όπως σας είπα και στο τηλέφωνο, η συνέντευξη αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες και είναι στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας

κ.Δ Μάλιστα

-Εσείς μένετε μόνιμα στη Λάρισα;

κ.Δ. Ναι εδώ έχω γεννηθεί

-Πόσα παιδάκια έχετε;

κ.Δ Τέσσερα. Τρεις κόρες και ένα γιο

-Και σε τι ηλικίες είναι τώρα;

κ.Δ Ο γιος μου είναι εφτά και τα κορίτσια είναι εννέα, τέσσερα, και η μικρότερη δύο χρονών.

-Έχετε γονείς, αδέρφια;

κ.Δ Η μητέρα μου μόνο ζει και έχω και μια αδελφή ανύπαντρη.

-Εργάζεστε κάπου;

κ.Δ Δουλεύω πολλά χρόνια στο δημόσιο

-Από εκεί είναι τα μόνα σας έσοδα;

κ.Δ Παίρνω και το επίδομα για τα παιδιά. Το πολυτεκνικό.

-Από το οικογενειακό σας περιβάλλον έχετε κάποια βοήθεια;

κ.Δ Η μητέρα μου μου κρατάει τα παιδιά. ε, και όποτε μπορεί με βοηθάει και οικονομικά αλλά όχι τακτικά, δεν μπορεί κι αυτή.

-Ποιοι είναι οι λόγοι που σας οδήγησαν να είστε μόνος

γονέας;

κ.Δ Έχασα τον άντρα μου από καρδιά πριν δυόμιση χρόνια.

Ήμουν έγκυος στη μικρή τότε.

-Πώς το χειριστήκατε αυτό το γεγονός; Κάνατε κάποιες ιδιαίτερες κινήσεις;

κ.Δ Τον εαυτό μου δεν πρόλαβα να τον σκεφτώ. Τα παιδιά έπρεπε να βοηθήσω.

-Με ποιο τρόπο το κάνατε;

κ.Δ Μίλησα με τη διευθύντρια του σχολείου των παιδιών και μου σύστησε μια ψυχολόγο. Μίλησα μαζί της τρεις, τέσσερις φορές στο τηλέφωνο και μου έδωσε κάποιες συμβουλές για τα παιδιά.

-Γιατί δεν κάνατε κάποιες επισκέψεις στο γραφείο της;

κ.Δ Ούτε να την πληρώσω μπορούσα, ούτε είχα το χρόνο τότε.

-Σας βοήθησε αυτή η τηλεφωνική επικοινωνία;

κ.Δ Ναι αρκετά. Ευτυχώς και τα παιδιά ήταν καλά. Τώρα ξεκίνησα και σεμινάρια στη σχολή γονέων αλλά ούτε κι εκεί προλαβαίνω να πηγαίνω συχνά και δεν έχω πάρει καμιά ιδιαίτερη βοήθεια.

-Θα ήθελα να αναφερθούμε λίγο στο νομοθετικό πλαίσιο.

Γνωρίζεται τα δικαιώματα σας σαν μόνος γονέας;

κ.Δ Δεν έχω ασχοληθεί καθόλου με αυτό. Η μόνη βοήθεια που παίρνω είναι το επίδομα. Δεν γνωρίζω κάτι άλλο.

-Από τον Οργανισμό κοινωνικής πολιτικής πως εξυπηρετείστε;

κ.Δ Κάθε καλοκαίρι πηγαίνω στα καλοκαιρινά μπάνια που διοργανώνει ο δήμος για πέντε μέρες. Ξεφεύγω και λίγο.

-Όσον αφορά τώρα την προκατάληψη, νιώσατε να τη βιώνετε εσείς ή τα παιδιά;

κ.Δ Τα παιδιά ευτυχώς όχι. Εγώ όμως βιώνω τον κοινωνικό ρατσισμό από φίλους που τώρα πλέον δεν με καλούν ούτε σε γιορτές επειδή είμαι μόνη μου. Μόνο σε περιπτώσεις που

είναι μόνο γυναίκες πηγαίνω. Γενικά έχει δημιουργηθεί μια απόσταση με όλους.

-Από τότε που χάσατε τον σύζυγο σας, τι είναι αυτό που σας προβληματίζει περισσότερο;

κ.Δ Το οικονομικό. Αυτό είναι που με αγχώνει πολύ. Τα παιδιά όσο μεγαλώνουν ζητάνε και περισσότερα. Δεν ξέρω πως θα μπορέσω να ανταπεξέλθω.

-Κυρία Δ. εύχομαι να πάνε όλα καλά και σας ευχαριστώ για το χρόνο που μου διαθέσατε.

κ.Δ Κι εγώ ευχαριστώ.

1^η συνέντευξη

Η κυρία Δ. είναι 37 ετών και ζει μόνιμα στη Λάρισα μαζί με τα 4 παιδιά της. Έχει χάσει τον άντρα της εδώ και δύομιση χρόνια από καρδιακό επεισόδιο. Εργάζεται στο Δήμο Λάρισας και κάθε δύο μήνες παίρνει και το επίδομα πολυτέκνων. Έχει μια μητέρα και μία αδελφή οι οποίες οικονομικά τη βοηθούν ελάχιστα. Από το περιβάλλον του συζύγου δεν έχει καμία βοήθεια γιατί όπως οι ίδιοι της λένε χαρακτηριστικά *“Δουλειά έχεις, μπορείς να τα φροντίσεις.”*

Η κυρία Δ. εξυπηρετείτε από τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Λάρισας ο οποίος διοργανώνει κάθε καλοκαίρι ολιγοήμερες διακοπές για μονογονεϊκές οικογένειες.

Χάνοντας το σύζυγο της απευθύνθηκε σε μία ψυχολόγο με την οποία είχαν για λίγο διάστημα τηλεφωνική επικοινωνία κι έτσι κατάφερε να χειριστεί καλύτερα την κατάσταση όσον αφορά τα παιδιά. Αυτό το διάστημα παρακολουθεί σεμινάρια για μονογονεϊκές οικογένειες. Όπως όμως λέει η ίδια, ο χρόνος της είναι περιορισμένος και δεν μπορεί να πηγαίνει πολύ συχνά.

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο για τις μονογονεϊκές οικογένειες η κυρία Δ. δεν είναι ενημερωμένη και δεν νιώθει να την προστατεύει κανένας νόμος.

Μετά την απώλεια του συζύγου η κυρία Δ. βιώνει την προκατάληψη και αναφέρει πάνω σε αυτό *“Βιώνω τον κοινωνικό ρατσισμό από φίλους που τώρα πλέον δεν με καλούν ούτε σε γιορτές επειδή είμαι μόνη μου. Με καλούν μόνο σε περιπτώσεις που θα είναι μόνο γυναίκες.”*

Αυτό που την προβληματίζει περισσότερο μετά το θάνατο του συζύγου της είναι το οικονομικό. Όπως λέει η ίδια *“Τα παιδιά όσο μεγαλώνουν ζητάνε και περισσότερα. Δεν ξέρω πως θα μπορέσω να ανταπεξέλθω.”*

2^η συνέντευξη

Η κυρία Α. είναι 45 χρόνων και μένει με τον δεκατριάχρονο γιο της και τη μητέρα της. Είναι χωρισμένη τα τελευταία 4 χρόνια. Από τότε που χώρισε εργάζεται περιστασιακά αφού στη διάρκεια του γάμου της εργαζόταν στην επιχείρηση του συζύγου της. Τα μόνα της έσοδα είναι η σύνταξη της μητέρας της.

Μετά το διαζύγιο της η μητέρα της είναι το μοναδικό άτομο που της στάθηκε. Ενώ η ίδια αναφέρει πως είχε πολλές φίλιες, μετά το χωρισμό, αποτραβήχτηκε.

Εξυπηρετείται από τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής παίρνοντας μία φορά το μήνα τρόφιμα από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» του Δήμου.

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο, η κυρία Α. νιώθει απογοητευμένη. Όπως λέει, ο νόμος δεν καλύπτει τίποτα κι ενώ η ίδια είναι ανοιχτή σε προγράμματα που αφορούν μονογονείς, δεν βγαίνει τίποτα. Η κυρία Α. αναφέρει χαρακτηριστικά *“Είμαστε παραμελημένη κατηγορία. Δεν με αντιμετωπίζουν σαν μονογονέα. Σε όποια δουλειά και να πηγαίνω βλέπω πάντα ότι προτεραιότητα έχουν οι γυναίκες που είναι χήρες.”*

Μετά το χωρισμό η κυρία Α. απευθύνθηκε σε ψυχολόγο ο οποίος τη βοήθησε να δει τα πράγματα πιο ήρεμα και να σταματήσει να νιώθει πανικοβλημένη. Η ίδια λέει σε μια σχετική ερώτηση *“Ενιωθα ότι εγώ έπρεπε να παίζω όλους τους ρόλους και αυτό με έπνιγε.”*

Την προκατάληψη η κυρία Α. δεν θεωρεί ότι τη βίωσε σε μεγάλο βαθμό αλλά το εισπράττει σε σπάνιες περιπτώσεις. Το όνο πρόβλημα που υπήρχε στην αρχή είναι με κάποια παιδάκια στο σχολείο του γιου της. Αλλά όπως

μας λέει, όταν ο ίδιος ανακάλυψε πως και άλλα παιδιά είναι χωρισμένων γονιών, τότε ένιωσε πολύ καλύτερα και σταμάτησε να δίνει σημασία σε πράγματα που πριν τον ενοχλούσαν.

Το μέλλον είναι αυτό που απασχολεί αρκετά την κυρία Α. εξαιτίας της περιστασιακής της εργασίας αλλά και την περίπτωση που χάσει τη μητέρα της. Ο γιος της είναι ένας πολύ καλός μαθητής αλλά η ίδια ξέρει ότι δεν μπορεί να εξασφαλίσει τις σπουδές του.

3^η συνέντευξη

Η κυρία Ε. είναι 42 ετών και ζει μόνιμα στη Λάρισα με τα 3 της παιδιά και τη μητέρα της. Είναι χωρισμένη τα τελευταία 5 χρόνια. Εργάζεται με σύμβαση στο Δήμο Λάρισας και τα επιπλέον έσοδα του σπιτιού είναι η σύνταξη της μητέρας της και το επίδομα πολυτέκνων. Επίσης έχει βοήθεια και από το περιβάλλον του πρώην συζύγου με το οποίο διατηρεί καλές σχέσεις.

Εξυπηρετείτε από τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Λάρισας παίρνοντας τρόφιμα μια φορά το μήνα από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» και συμμετέχει σε δραστηριότητες που διοργανώνει ο Δήμος κατά την καλοκαιρινή περίοδο.

Εκτός από το επίδομα που παίρνει για τα παιδιά, η κυρία Ε. θεωρεί ότι ο νόμος δεν την καλύπτει με άλλο τρόπο. Όπως λέει η ίδια *“Όλοι θεωρούν ότι μονογονείς είναι μόνο οι χήρες. Εμείς οι υπόλοιπες τι είμαστε δηλαδή;”*

Χωρίζοντας από το σύζυγο της βίωσε την προκατάληψη όπως αναφέρει, από κάποιους φίλους. Λέει χαρακτηριστικά *“Κάποιοι φίλοι όταν χώρισα νόμιζαν ότι μπορούν να με πλησιάσουν περισσότερο και γενικά ότι τώρα θα είμαι διαθέσιμη.”* Τα παιδιά ένιωσαν κι εκείνα την προκατάληψη αλλά ευτυχώς όπως λέει σε μικρό βαθμό. Η ίδια φρόντιζε να συζητά πολύ μαζί τους ώστε να τα βοηθήσει να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση.

Αυτό που όπως λέει η κυρία Ε. την “καίει” περισσότερο είναι ότι σε ένα μήνα η σύμβαση της τελειώνει. Το οικονομικό είναι αυτό που την προβληματίζει πιο πολύ και για να τα καταφέρει προτιμά να στερηθεί

εκείνη το οτιδήποτε ώστε να προσφέρει στα παιδιά της.

4^η συνέντευξη

Η κυρία Κ. μένει μόνιμα στη Λάρισα με τους γονείς της και την δεκάχρονη κόρη της. Εργάζεται σε ένα εμπορικό κατάστημα της Λάρισας και στη φροντίδα του παιδιού βοηθούν και οι γονείς της.

Έχει χωρίσει με τον σύζυγο της πριν ακόμη γεννήσει την κόρη της και όπως λέει οι γονείς και τα αδέρφια της τη στήριξαν απόλυτα και τη βοήθησαν να σταθεί στα πόδια της. Με τον πρώην σύζυγο και την οικογένεια του, η ίδια διατήρησε πολύ λίγες επαφές, όπως και η κόρη της η οποία τους βλέπει πολύ σπάνια. Η κυρία Κ. σε αυτό το σημείο αναφέρει *“Με τη συμπεριφορά μου έκανα την κόρη μου να μη θέλει να βλέπει τον πατέρα της και να μην έχει καλή γνώμη για εκείνον. Τώρα που μεγάλωσε. Το μετανιώνω.”*

Κατά τη γνώμη της κυρίας Κ. στην Ελλάδα οι μόνες μητέρες δεν προστατεύονται και κανείς δεν ενδιαφέρεται για το πόσο δύσκολο είναι να μεγαλώνει μια γυναίκα το παιδί της χωρίς σύζυγο.

Ευτυχώς για εκείνη δεν έχει νιώσει την προκατάληψη από συγγενείς και φιλικό περιβάλλον αλλά ούτε και η κόρη της αντιμετώπισε κάποιο πρόβλημα στο σχολείο της.

Αυτό που τονίζει στη συνέντευξη η κυρία Κ. είναι ότι παραμέλησε πολύ την προσωπική της ζωή για να αφιερωθεί στην κόρη της και πλέον νιώθει αρκετά μόνη. Επίσης αυτό που μελλοντικά την προβληματίζει είναι το οικονομικό θέμα και το πώς θα ανταπεξέλθει αργότερα στις υποχρεώσεις και τις δραστηριότητες της κόρης της.

5^η συνέντευξη

Η κυρία Μ. μένει στη Λάρισα με τα δυο παιδιά της. Έναν γιο 15 χρόνων και μια κόρη 17 χρόνων. Εργάζεται περιστασιακά είτε ως καθαρίστρια και άλλοτε προσέχει μικρά παιδιά.

Το ότι δεν έχει μόνιμη δουλειά όπως λέει, είναι το μεγάλο της άγχος. Συγκεκριμένα αναφέρει *“Δουλεύω όποτε προκύψει κάποια δουλειά κι αυτό με αγχώνει γιατί δεν έχω κάθε μήνα ένα μισθό. Υπάρχουν μήνες που μπορεί να δουλέψω μόνο 3-4 μέρες”*

Στη φροντίδα των παιδιών η κυρία Μ. έχει μια μικρή βοήθειά από τη μητέρα της και κατά διαστήματα από τον πρώην σύζυγο. Επίσης εξυπηρετείτε από τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής παίρνοντας κάθε μήνα κάποια τρόφιμα.

Η κυρία Μ. αναφέρει και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε όταν χώρισε με τον σύζυγο της. Συγκεκριμένα λέει *“όταν χώρισα με τον πατέρα των παιδιών άρχισαν τα προβλήματα με το γιο μου. Έγινε πολύ ατίθασος και επιθετικός, ενώ η κόρη μου αντέδρασε πιο ήρεμα.”* Η κυρία Μ. επίσης τονίζει ότι σε αυτή τη φάση δεν είχε τη βοήθεια κανενός παρά μόνο της μητέρας της.

Έπειτα σε σχετική ερώτηση αναφέρει ότι ο νόμο δεν ενδιαφέρεται για τις μονογονεϊκές οικογένειες και δεν περιμένει να αλλάξει κάτι.

Όσον αφορά την προκατάληψη που βιώνει, αυτή υπάρχει σε μεγάλο βαθμό και πλέον δεν έχει φίλους ούτε συγγενικό περιβάλλον κοντά της. *“Ο χωρισμός για τους περισσότερους είναι σαν κατάρα. Απομακρύνθηκαν όλοι λες και δεν είμαι ο ίδιος άνθρωπος!”*

Τέλος η κυρία Μ. εκφράζει τον μεγαλύτερο προβληματισμό της που είναι το οικονομικό. Αδυνατεί ήδη να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις και φοβάται πως στο μέλλον τα πράγματα θα είναι χειρότερα.

6^η συνέντευξη

Η κυρία Χ. είναι μια γυναίκα 40 ετών η οποία μεγαλώνει μόνη της τον δεκατριάχρονο γιο της. Κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης εγκαταλείφθηκε από τον τότε σύντροφο της και από τότε δεν έχει ξαναφτιάξει τη ζωή της. Όπως λέει *“Ο γιος μου είναι ο μόνος άντρας που αξίζει την αγάπη μου”*

Με την απόφαση της να κρατήσει το παιδί απομάκρυνε από κοντά της τους γονείς με τους οποίους δεν έχει πλέον καμία επαφή. Αυτοί που τη στηρίζουν ψυχολογικά και οικονομικά είναι δυο παιδικές της φίλες. Κατά την άποψη της κυρίας Χ., βίωσε τον ρατσισμό πριν ακόμη γεννήσει.

Τα τελευταία χρόνια εργάζεται σε πολυκατάστημα της Λάρισας και αυτά είναι τα μόνα έσοδα της.

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο για τις ανύπαντρες μητέρες, η ίδια λέει πως δεν έχει ασχοληθεί καθόλου να μάθει τι της παρέχει ο νόμος. Δεν εξυπηρετείτε από κάποια υπηρεσία και ο Δήμος της παρέιχε βοήθεια μόνο όταν η ίδια θέλησε να επισκεφθεί ψυχολόγο αλλά δεν είχε τα χρήματα να το κάνει.

Το ότι μεγαλώνει μόνη της ένα παιδί , στην αρχή όπως λέει της φαινότανε «βουνό», αργότερα όμως κατάφερε να σταθεί στα πόδια της αλλά και να έρθει αντιμέτωπη με τους προβληματισμούς και τις τυχόν ανασφάλειες του γιου της. Συγκεκριμένα αναφέρει *“Ήθελα από την πρώτη στιγμή να καταφέρω να καλύψω το κενό του πατέρα για να μη νιώσει ο γιος μου την έλλειψη, όποια όμως γυναίκα το προσπαθήσει δεν νομίζω ότι μπορεί να το πετύχει εκατό τοις εκατό.”*

Όπως όλες οι μητέρες έτσι και η ίδια ανησυχεί για το μέλλον και είναι πρόθυμη να κάνει οποιαδήποτε εργασία για να μεγαλώσει το γιο της.

7^η συνέντευξη

Η κυρία Δ. είναι εξυπηρετούμενη του Οργανισμού Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Λάρισας τα τελευταία 3 χρόνια από τότε που έχασε τον σύζυγο της. Έχει 3 παιδιά, μια κόρη 12 ετών, και δυο γιους 10 και 15 ετών. Εργάζεται περιστασιακά σε σπίτια και παίρνει και το επίδομα πολυτέκνων. Μετά το θάνατο του συζύγου της, η μητέρα και ο αδελφός της τη βοηθούν οικονομικά γιατί τα έσοδα από την εργασία της δεν επαρκούν. Επίσης κάθε μήνα παίρνει τρόφιμα από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» του Δήμου και κάθε καλοκαίρι συμμετέχει στα καλοκαιρινά μπάνια που διοργανώνονται.

Σε σχετική ερώτηση για το νομοθετικό πλαίσιο η κυρία Δ. πιστεύει ότι ο νόμος δεν καλύπτει τις ανάγκες μιας μονογονεϊκής οικογένειας. Χαρακτηριστικά λέει *Ήδη σε πολλές δουλειές και τους έλεγα ότι είμαι χήρα με τρία παιδιά και ότι έχω ανάγκη από δουλειά αλλά κανείς δεν ενδιαφέρθηκε να με βοηθήσει.*

Μετά την απώλεια του συζύγου η κυρία Δ. αντιμετώπισε πολλά προβλήματα πέρα του οικονομικού. Τα παιδιά άρχισαν να νιώθουν ανασφάλεια και απομακρύνθηκαν από τους φίλους τους. Ήταν συνέχεια κλεισμένα στο σπίτι και οι επιδόσεις στα μαθήματα άρχισαν να πέφτουν. Το τελευταίο διάστημα παρακολουθεί σεμινάρια στο σύλλογο γονέων και αυτό όπως λέει την έχει βοηθήσει να είναι πιο ήρεμη και να δει πιο αισιόδοξα κάποιες καταστάσεις.

Όσον αφορά τώρα την προκατάληψη που δέχεται αναφέρει *Ήποτέ δεν είχα πολλές φίλίες, τώρα έχω ακόμη λιγότερες. Δεν θέλω να με λυπούνται.*

Τέλος, ελπίζει πως στο μέλλον θα καταφέρει να βρει μια σταθερή δουλειά για να μπορεί να προσφέρει στα παιδιά της.

8^η συνέντευξη

Η κυρία Ν. είναι 35 ετών, ανύπαντρη και ζει με την κόρη της, 7 ετών. Όταν έμαθε ότι ήταν έγκυος είχε ήδη χωρίσει με τον τότε σύντροφο της αλλά επέλεξε να κρατήσει το παιδί. Σε αυτή την επιλογή τη βοήθησαν οι γονείς της οι οποίοι μέχρι σήμερα τη βοηθούν στο μέγλωμα του παιδιού, ψυχολογικά και οικονομικά. Η ίδια εργάζεται σε εμπορικό κατάστημα αλλά όπως λέει, κάνει οικονομία στις δικές της επιθυμίες για να παρέχει τα πάντα στην κόρη της.

Τα τελευταία χρόνια επισκέπτεται ψυχολόγο για να χειριστεί σωστά το γεγονός ότι η κόρη της μεγαλώνει χωρίς την παρουσία του πατέρα και για να αποφύγει τυχόν προβλήματα με τις αντιδράσεις της μικρής.

Όσον αφορά την προκατάληψη που μπορεί να δέχεται η ίδια λέει *Ήεν με ενδιαφέρει τι θα πει ο κόσμος που είμαι ανύπαντρη μητέρα, αν έριχνα το παιδί θα ήταν πιο σωστό;* Όπως όμως λέει φίλίες έχει πολλές και δεν νιώθει αποκομμένη, αντίθετα, είναι περήφανη για τις επιλογές της.

Για τη νομοθεσία που υπάρχει στην Ελλάδα η κυρία Ν. δεν έχει ενημερωθεί για το τι αφορά τις ανύπαντρες μητέρες και δεν παρακολουθεί σχετικά προγράμματα.

Σε ότι αφορά τις ανάγκες και τους προβληματισμούς της, το μόνο που την απασχολεί είναι η ηρεμία και η σωστή φροντίδα της κόρης της.

9^η συνέντευξη

Η κυρία Α. είναι ανύπαντρη μητέρα και ζει με τον δεκαεπτάχρονο γιο της. Εργάζεται σε σούπερ μάρκετ και στο μεγάλωμα του παιδιού βοηθούσε πάντα και ο πατέρας χωρίς όμως να μένει μαζί τους. Η ίδια έχει χάσει τους γονείς της και η μόνη στήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον είναι από την αδελφή της η οποία απάντα ήταν κοντά της και της πρόσεχε το παιδί.

Η κυρία Α. μετά τη γέννηση του παιδιού βρήκε αμέσως δουλειά γιατί όπως λέει ήταν ανύπαντρη μητέρα και αυτό ήταν πλεονέκτημα για να πάρει τη θέση. Τώρα ο γιος της είναι φαντάρος και ενώ στην αρχή ήταν μακριά, λόγω της οικογενειακής κατάστασης τον έχουν στείλει στη Λάρισα.

Η ίδια λέει *“Ευτυχώς έχω δικό μου σπίτι και βρήκα εύκολα δουλειά. Δεν ξέρω διαφορετικά πως θα τα έβγαζα πέρα.”*

Την προκατάληψη η κυρία Α. δεν νιώθει να τη βίωσε. *“Οι περισσότεροι νομίζουν ότι είμαι χωρισμένη. Δεν ξέρω πως θα ήταν η συμπεριφορά τους αν γνώριζαν ότι είμαι ανύπαντρη.”* Η ίδια λέει πως φίλους είχε πάντα αλλά ποτέ πολύ στενούς, ενώ ήταν πάντα πολύ δεμένη με την αδελφή της.

Σε σχετική ερώτηση για τα προβλήματα και τις ανάγκες που είχε όσο μεγάλωνε τον γιο της αναφέρει *“Ευτυχώς ο γιος μου είχε κοντά του και τον πατέρα του και οι ευθύνες κάπως μοιραζόντουσαν. Σίγουρα όμως δυσκολίες υπήρχαν και κυρίως όταν ο γιος μου ήταν στην εφηβεία. Κάποιες ανάγκες του*

δεν τις αντιλαμβάνομαι και αυτό μας έφερνε συχνά σε σύγκρουση.”

10^η συνέντευξη

Η κυρία Σ. είναι χωρισμένη εδώ και πέντε χρόνια και από τότε ανέλαβε μόνη της τη φροντίδα των παιδιών της. Έχει δυο γιους, 12 και 9 ετών. Εργάζεται ως καθαρίστρια σε σχολείο και από τότε που χώρισε, ο πατέρας των παιδιών δεν κράτησε καμία επαφή μαζί τους, ούτε είχε την πρόθεση να βοηθήσει οικονομικά.

Η κυρία Σ. τα βγάζει δύσκολα πέρα γιατί ούτε από το οικογενειακό της περιβάλλον υπάρχει οικονομική ευχέρεια. Η ίδια εξυπηρετείται από τον Οργανισμό Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Λάρισας παίρνοντας τρόφιμα και κατά περιόδους μικρή οικονομική ενίσχυση.

Για τη νομοθεσία που αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες δεν γνωρίζει ούτε έχει δείξει ποτέ ενδιαφέρον να μάθει τι προβλέπει ο νόμος σε αυτές τις περιπτώσεις. Το μόνο που γνωρίζει είναι για τη στρατιωτική θητεία και τις σπουδές των παιδιών που ο νόμος σε αυτές τις περιπτώσεις φροντίζει τα παιδιά να είναι κοντά στην πόλη όπου ζουν.

Σε σχετική ερώτηση για την προκατάληψη η κυρία Σ. αναφέρει *“Την έχω νιώσει κυρίως στη δουλειά. Νομίζω ότι πολλές φορές συζητούν για μένα αλλά προσπαθώ να μη δίνω σημασία. Εγώ νιώθω καλά με τον εαυτό μου.*” Αντίθετα, αναφέρει πως το φιλικό της περιβάλλον της στάθηκε αρκετά μετά

το χωρισμό και τώρα που αισθάνεται καλύτερα ψυχολογικά, έχει κάνει και περισσότερες φιλίες. Αυτό όμως που απασχολεί κυρίως την κυρία Σ. είναι το πώς νιώθουν τα παιδιά της που ο πατέρας τους δεν δείχνει ενδιαφέρον για αυτά και φοβάται μεγαλώνοντας τις αντιδράσεις τους αλλά και τη συναναστροφή τους με τον κοινωνικό τους περίγυρο.

Το μεγαλύτερο της όμως άγχος ήταν και παραμένει το οικονομικό και το πώς θα ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις που συνεχώς αυξάνονται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΤΙ ΔΕΝ ΑΡΕΣΕΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΜΟΝΟ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΙΟ

- Τα οικονομικά προβλήματα
- Τα προβλήματα μετακίνησης τους

Κορίτσι 16 χρόνων

Πάντα υποχρεώνομαι από τους άλλους γιατί η μαμά μου δεν έχει αυτοκίνητο... εντάξει συνήθισα να βρίσκω κοντά φροντιστήρια για να πηγαίνω με τα πόδια.

- Ο λίγος χρόνος που περνούν με τους γονείς τους.

Κορίτσι 7 χρόνων

Πειράζει που η μαμά μου πάει για δουλειά, εγώ πάω στη γιαγιά, έρχεται από τη δουλειά, αμέσως φεύγουμε, κοιμάται, εγώ θέλω να μου δίνει πολλή σημασία.

- Ο λιγοστός χώρος στο σπίτι (π.χ. μικρά δωμάτια, ανάγκη να μοιράζονται τα δωμάτια τους με τα άλλα τους αδέρφια, κλπ)

- Η αίσθηση μοναξιάς που βιώνουν.
- Η έλλειψη του 'άλλου' γονιού και η αίσθηση ανασφάλειας που νιώθουν.

Αγόρι 11 χρόνων

Ότι υπάρχει ένα κενό μέσα στο σπίτι, ότι όταν είναι δυο γονείς, είναι λίγο πιο ζωηρό το σπίτι.